

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1938.

Andra kammaren.

Nr 39.

Lördagen den 28 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 21 innevarande maj.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna läkarintyg:

Att borgmästare Oskar Dahlbäck från Jönköping lider av status post influenza och till följd härav är oförmögen att delta i riksdagsarbetet fr. o. m. den 27 maj t. o. m. den 30 maj 1938, intygas härmed.

Jönköping den 27 maj 1938.

G. Årman,
stadsd.-läkare.

§ 3.

Upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1938 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1938—1941 efter herrar A. Amné och J. E. Björnsson, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1938—1941:

herr Amné, Axel, bankokommissarie	med 46 röster,
» Björnsson, Johan Edvard, ledamot av riksdagens första kammare	» 46 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1939 försiggått:

herr Magnusson, Harald Teodor, bankråd	med 46 röster,
» Ekman, Johan Fritjof, ledamot av riksdagens första kammare	» 45 » ,
» Andersson, Elof, i Fältenborg, ledamot av riksdagens första kammare	» 44 » .

M. Svensson.

C. J. Johansson.

Gunnar Bodin.

Oscar Carlström.

År 1938 den 27 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1938—1941 efter herrar A. A. Lindqvist och G. H. Andersson i Rasjön, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

Andra kammarens protokoll 1938. Nr 39.

fullmäktige

för valperioden 1938—1941:

herr Lindqvist, Axel Albert, ledamot av riksdagens
andra kammare med 46 röster,
» Andersson, Gustaf Henning, i Rasjön, ledamot
av riksdagens andra kammare » 46 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1939 försiggått:

herr Andersson, Carl Olof Harald, i Dunker, ledamot
av riksdagens andra kammare med 44 röster,
» Ström, Torsten Emanuel, ledamot av riksdagens
första kammare » 43 » ,
» Skoglund, John Martin, ledamot av riksdagens
andra kammare » 42 » .

M. Svensson.

C. J. Johansson.

Gunnar Bodin.

Oscar Carlström.

Protokollen lades till handlingarna; och beslöts tillika, att riksdagens kansli-deputerade skulle genom utdrag av kammarens protokoll underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag till dels förordnanden för de valda dels ock skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen.

§ 4.

Ang. utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13, av ordningsstadgan för rikets städer. Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 49, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om tillägg till förordningen den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m. dels ock i ämnet väckt motion.

Genom en den 25 februari 1938 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 169, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden, föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat, här nedan intaget förslag till förordning om tillägg till förordningen den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m.

I samband med propositionen hade utskottet till behandling förehäft en inom andra kammaren av herr *Lindahl m. fl.* väckt motion, nr 386, i vilken föreslagits, att det i propositionen anförda tillägget att »Såsom tillställning, till vilken allmänheten har tillträde, skall icke anses tillställning, som anordnas inomhus av politiskt parti eller till dylikt parti ansluten förening, därest medlemskap i partiet utgör förutsättning för tillträde» måtte utsträckas att omfatta samma slag av tillställningar utomhus där förutsättning för effektiv publikkontroll föreläge.

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen, med förklarande att riksdagen icke ansett sig böra antaga det genom förevarande proposition framlagda författningsförslaget, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville utfärda en kungörelse av i huvudsak följande innehåll:

Ang. utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

(Kungl. Maj:ts förslag:)

(Utskottets förslag:)

*Förslag
till*

Förordning

om tillägg till förordningen den 10 juni 1932 (nr 200) angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22)

m. m.

*Förslag
till*

Kungörelse

om tillägg till § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22).

Härigenom förordnas, att till förordningen den 10 juni 1932 angående utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22) m. m. skall göras ett tillägg av följande lydelse:

Såsom tillställning, till vilken allmänheten har tillträde, skall icke anses tillställning, som anordnas inomhus av politiskt parti eller till dylikt parti ansluten förening, därest medlemskap i partiet utgör förutsättning för tillträde.

Härigenom förordnas, att till § 13 av ordningsstadgan för rikets städer den 24 mars 1868 (nr 22)¹ skall göras ett tillägg av följande lydelse:

Anordnas tillställning av en till viss organisation ansluten förening, skall den omständigheten, att utom föreningens egna medlemmar jämväl medlemmar i andra till organisationen anslutna föreningar äga tillträde, icke föranleda, att tillställningen skall vara att anse såsom sådan till vilken allmänheten har tillträde.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta systematiskt sammanföra och i erforderlig mån jämväl omarbeta de i ordningsstadgan för rikets städer och därmed sammanhängande författningar ingående bestämmelserna rörande offentliga tillställningar, allt under beaktande av kravet att dessa bestämmelser måtte erhålla en sådan avfattning: att den lojala föreningsverksamheten icke därigenom äventyrades eller försvårades;

C) att motionen II:386 måtte anses besvarad genom utskottets hemställan under A) och B).

Reservation hade avgivits av herrar *Ewerlöf, Emil Andersson, Johansson* i Krogstorp och *Gezelius*, vilka ansett att utskottet bort inskränka sig till att hemställa om avslag å propositionen och som en följd därav jämväl å motionen.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr **Gezelius**: Herr talman! Jag har icke helt kunnat ansluta mig till utskottsmajoritetens beslut i förevarande fråga utan därför biträtt den av herr

¹ Senaste lydelse, se S. F. S. 1913: 381.

Ang. utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

Ewerlöf m. fl. avgivna reservationen. I ett avseende är jag emellertid i likhet med mina medreservanter helt ense med utskottets övriga ledamöter, nämligen i utskottets hemställan om avslag å Kungl. Maj:ts förslag.

Detta sistnämnda förslag är i all sin ringhet och skröplighet ett märkligt politiskt dokument. I det lilla återspeglar sig här ett politiskt ansikte, i vilket man urskiljer drag, vilka många hänföra till en känsla av maktfullkomlighet. Vad innebär då Kungl. Maj:ts förslag? Till en början må anmärkas, att här är fråga om en lex in casu. Propositionen anger uttryckligen, att den tillkommit i anledning av ett visst rättsfall, och att den syftar till en sådan ändring av gällande lag, att rättsfallet efter den föreslagna ändringen skulle erhållit ett annat bedömande.

Först ett par ord om rättsfallet! Påskdagen 1936 anordnade en socialdemokratisk ungdomsklubb ett samkväm. Programmet upptog enligt annons och affisch föredrag, skådespel, sång, musik, kaffedrickning och dans. Det upptogs en entré av 75 öre. I affischen angavs, att det var anordnat endast för socialdemokrater, och i annonsen var tillagt, att medlemsbok skulle uppvisas. Styrelsemedlemmarna åtalades, därför att de anordnat en offentlig danstillställning utan att hava sökt tillstånd och fälldes också sedan av domstolarna.

Enligt ordningsstadgan för rikets städer hade väl denna tillställning icke varit att betrakta såsom offentlig föreställning. Kungl. förordningen den 10 juni 1932 föreskriver emellertid, att tillställning, som med avseende å sin omfattning eller de villkor, varunder tillträde lämnas, är att jämställa med tillställning, till vilken allmänheten har tillträde, skall betraktas såsom offentlig föreställning och sålunda föranleda antingen anmälan eller, när det är tillträde för allmänheten, tillstånd. Hade förevarande tillställning så anordnats, att tillträde medgivits den anordnande föreningens och t. ex. kringliggande föreningars medlemmar och deras anhöriga, hade den, såsom även angives i Kungl. Maj:ts proposition, säkerligen icke betraktats såsom offentlig föreställning. Men då tillträde medgivits envar medlem av ett politiskt parti, som räknar åtskilliga 100,000-tal medlemmar, har den uppenbarligen haft en sådan omfattning och för övrigt i detta fall anordnats på sådant sätt, att med hänsyn till kontroll, reklam, innehållet av föreställningar o. dyl. otvivelaktigt varit att anse såsom en offentlig föreställning, och därom torde ingen meningsskiljaktighet föreligga.

Kungl. Maj:t har, såsom framgår av departementschefens yttrande, fullt klart för sig, att bestämmelserna uti ordningsstadgan samt 1932 års förordning icke kränka den normala eller — man må säga — lojala föreningsverksamheten. Ty vad Kungl. Maj:t föreslår i den proposition, som framlagts, är ett specialstadgande av följande innehåll: »Såsom tillställning, till vilken allmänheten har tillträde, skall icke anses tillställning, som anordnas inomhus av politiskt parti eller till dylikt parti ansluten förening, därest medlemskap i partiet utgör förutsättning för tillträde.» Kungl. Maj:t har sålunda velat ge de politiska sammanslutningarna en särställning, en annan ställning än övriga organisationer. En förmånsställning, som ingalunda överensstämmer med syftet med 1932 års förordning.

Första lagutskottet har i hovsamma ordalag ägnat Kungl. Maj:ts förslag en nedgörande kritik. Utskottet har icke vare sig i fråga om innehåll eller form kunnat i något avseende godtaga Kungl. Maj:ts förslag. Det utsäges uttryckligen i utskottets utlåtande, att »utskottet funnit sig icke böra ingå på ett bedömande av det uti propositionen återgivna rättsfallet» och så fortsätter utskottet: »Utskottet har därför ansett detsamma icke böra tagas till utgångspunkt för en författningsändring på området.» Utskottet konstaterar vidare,

Ang. utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

att den lojala föreningsverksamheten aldrig hittills i rättspraxis hänförs under lagen, och att det aldrig ifrågasatts, att t. ex. i propositionen avsedda tillställningar av politiskt parti för dess egna medlemmar skulle vara att anse såsom offentlig föreställning. Utskottet framhåller vidare, att Kungl. Maj:ts förslag dels är för snävt och därigenom skulle kunna vara till skada för den lojala föreningsverksamheten och dels går för långt såsom stridande mot syftet med 1932 års förordning.

Utskottet har alltså haft klart för sig det berättigade uti dåvarande departementschefens yttrande vid tillkomsten av 1932 års förordning, som jag skall tillåta mig att återgiva. Departementschefen påpekade, att det »berodde givetvis i sista hand på en diskretionär prövning av domstol, något som tydligen i detta fall, med alla de övergångsformer som förekomme, icke med någon formulering kunde undvikas».

Oaktat utskottet sålunda avvisat Kungl. Maj:ts förslag såväl till dess innehåll som form, och trots det att utskottsmajoriteten — enligt motiveringen i utlåtandet — väl insett det vanskliga, för att icke säga äventyrliga, uti att uppdraga bestämda gränser i lagen, har utskottet dels begärt en utredning, dels tagit initiativ till utarbetande av ett nytt lagförslag. Utskottet föreslår följande bestämmelse i ordningsstadgan: »Anordnas tillställning av en till viss organisation ansluten förening, skall den omständigheten, att utom föreningens egna medlemmar jämväl medlemmar i andra till organisationen anslutna föreningar äga tillträde, icke föranleda, att tillställningen skall vara att anse såsom sådan till vilken allmänheten har tillträde.» Vad som här utsäges är egentligen endast vad utskottet självt förklarar vara gällande rätt och gällande rättspraxis.

Men när utskottsmajoriteten beträder samma väg, som Kungl. Maj:t vandrat och utskottsmajoriteten varnar för, så faller majoritetens förslag offer för den fara, som hotade Kungl. Maj:ts proposition och föranledde dess undergång i utskottet. Den så självklara lagbestämmelse, som utskottsmajoriteten här föreslagit, inbjuder nämligen även den till feltolkning. Den kan föranleda de övervakande och dömande myndigheterna att tro, att genom en ny lag en ändring i sak varit avsedd, och den kan, såsom framhållits av Hyresgästernas riksförbund och Sveriges nykterhetssällskaps representantförsamling beträffande propositionens förslag, inbjuda till den tolkningen, att vad som icke inrymmes i det nya stadgandets ordalag föranleder, att tillställningen icke är att betrakta såsom en enskild tillställning. Utskottet har insett detta och anför därför följande: »I propositionen har påpekats att enligt praxis den omständigheten, att vid vissa av en förening anordnade tillställningar föreningsmedlems maka och barn ägt rätt att närvara, icke föranlett att tillträde ansetts hava varit öppet för allmänheten. Häri göres ej någon ändring genom den av utskottet ifrågasatta bestämmelsen. Icke heller utsäges däri något om det fall då en förening till en tillställning inbjuder annan förening som ej hör till samma organisation. Här föreligger emellertid icke samma risk som i ovan berörda fall för att man skulle anse sig motsättningsvis kunna sluta till att sådan tillställning skulle vara att betrakta som offentlig. Då den föreslagna nya bestämmelsen sålunda icke är uttömmande, bör den endast betraktas som ett provisorium i avbidan på den mera omfattande omarbetning av hithörande bestämmelser varom utskottet anser begäran böra framställas i skrivelse till Kungl. Maj:t.» Utskottsmajoriteten har alltså — utan att kunna anföra bärande sakskalet för ett omedelbart antagande av en ny lagbestämmelse — tagit initiativet till och framlagt ett lagförslag, om vars brister förslagsställarna enligt deras egen motivering äro väl medvetna.

Ang. utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

Jag har, herr talman, icke ansett mig kunna medverka härtill.

Jag kan icke finna, att några sakskaäl dikterat utskottsmajoritetens mycket anmärkningsvärda initiativ i detta fall. Detta är, såvitt jag kan finna, så mycket mera uteslutet, som det av utskottsmajoriteten föreslagna tillägget till 13 § ordningsstadgan, å ena sidan, icke innebär några eftergifter beträffande bestämmelsen uti 1932 års förordning och, å andra sidan, kan — såsom utskottsmajoriteten själv synes hysa en viss ängslan för — verka till men för den lojala föreningsverksamheten, vare sig den är politisk eller icke. Jag har icke ansett mig kunna biträda ett förslag, som kan vara till skada för en lojal föreningsverksamhet utan att fylla något behov och vara till nytta i något avseende.

Utskottsmajoriteten har slutligen funnit skäl föreslå riksdagen att hos Kungl. Maj:t anhålla om en viss omarbetning av ordningsstadgan och därmed sammanhängande författningar. Kungl. Maj:ts uppmärksamhet är dock redan fäst på hithörande frågor, och några skäl för utskottsmajoritetens åtgärd att icke avvakta Kungl. Maj:ts prövning av ärendet ha icke anförts. Bestämmelserna om tillstånd och anmälan i 13 § ordningsstadgan äro dock enligt uppgift redan föremål för Kungl. Maj:ts prövning.

Utskottsmajoritetens åtgärd att av eget initiativ framlägga ett nytt lagförslag — fullständigt väsensskilt från Kungl. Maj:ts förslag — och dess begäran om en utredning i ärendet har — vare sig det är åsyftat eller icke åsyftat — strukit under det sakligt felaktiga i Kungl. Maj:ts förslag och dettas uppenbara juridiska skröplighet. Dess bättre står ett lagförslag av denna halt i särklass.

Herr talman! Jag yrkar bifall till den av herr Ewerlöf m. fl. avgivna reservationen.

I detta anförande instämde herr *Lindmark*.

Herr **Bergquist**: Herr talman! Herr Gezelius har ägnat huvudparten av sitt anförande åt kritik mot Kungl. Maj:ts förslag, och därvid påvisat de svagheter, som vidlåda såväl avfattningen som innebörden av detta förslag. Jag saknar emellertid för närvarande anledning att ingå på den delen av kritiken. Första lagutskottet har varit enhälligt i detta hänseende, i det vi ansett, att Kungl. Maj:ts förslag icke varit ägnat att utan vidare läggas till grund för lagstiftningen.

Jag skall i stället helt ägna mig åt innebörden av utskottets förslag. Utskottet har dels föreslagit ett förtydligande av gällande ordningsstadga, i vad det gäller bestämmelsen om offentlig tillställning, och dels föreslagit skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning angående en systematisk omarbetning av ordningsstadgan.

Herr Gezelius har riktat sin kritik både mot utskottets positiva förslag till författningsändring och mot utskottets hemställan om en riksdagsskrivelse i frågan. Beträffande författningsförslaget har herr Gezelius i sak anmärkt, att man infört ett stadgande, som icke innebär någon nyhet, utan, så att säga, är en självklar sak. Vidare säger han, att man genom att införa i lagen detta stadgande kan ge anledning till feltolkning i andra fall, och att man med detta förslag alltså skulle direkt skada i stället för att gagna. Det kan ju ligga något i vad herr Gezelius säger om att det kanske är onödigt att införa det föreslagna stadgandet i ordningsstadgan, men jag kan icke helt gå med på denna synpunkt.

Det stora felet med den nuvarande ordningsstadgan är icke det materiella

Ang. utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

innehållet i bestämmelserna utan den omständigheten, att bestämmelserna äro så svårtolkade, att gränsen mellan tillställningar, som hemfalla under ordningsstadgan, och andra tillställningar är oklar. Det är enligt den nuvarande ordningsstadgan mycket svårt att avgöra, när en tillställning skall anses vara offentlig, och när den skall anses vara enskild, och det är lika svårt ofta nog att avgöra, om en tillställning skall endast anmälas, eller om det skall krävas tillstånd av vederbörande myndighet, för att tillställningen skall få hållas. Det är alltid av ondo, när en lag är oklar och kan tolkas på olika sätt, och det är dubbelt av ondo, då det gäller en sådan lag som ordningsstadgan, vilken skall tillämpas av många olika lokala myndigheter. Det är magistraten i städerna och landsfiskalen på landet, som i första hand ha att tolka denna ordningsstadga, och det är givet att, när stadgan i och för sig är oklar, man mycket lätt kan få olika besked från olika lokala myndigheter. Ofta är förhållandet sådant, att när det är fråga om dessa tillställningar, tiden är så knapp, att vederbörande icke ha mycken glädje av att kunna överklaga landsfiskalens eller magistratens beslut, utan att de få stanna vid den lokala myndigheten säger. När alltså bestämmelser av för många ganska betydelsefull karaktär skola prövas av många olika myndigheter, är det mycket angeläget, att man försöker göra bestämmelserna så klara och tydliga som möjligt, så att det icke kan uppstå anledning till någon tvekan om lagens tillämpning. Det har emellertid visat sig, att det på en punkt har uppstått mycket stor tvekan och mycket delade meningar mellan de olika lokala myndigheterna, nämligen i fråga om tolkningen av 13 § i den nuvarande ordningsstadgan, om vad som skall anses såsom offentlig resp. enskild tillställning. Frågan har gällt, om man kan anse det vara en enskild tillställning, i fall en förening inbjuder icke blott sina egna medlemmar utan även medlemmar av en större organisation, i vilken föreningen ingår såsom ett led.

För egen del hyser jag icke någon tvekan om hur den nuvarande lagstiftningen på denna punkt skall tolkas. Jag skall taga ett exempel. Om Hyresgästernas riksförbund här i Stockholm anordnar en kongress och den lokala avdelningen av förbundet därvid anordnar en tillställning, till vilken lokalavdelningen inbjuder alla kongressdeltagarna — det behöver icke vara så, att de inbjudas att gratis bevista tillställningen i fråga, utan de kunna inbjudas att komma mot betalning — så är det enligt mitt förmenande ingen tvekan om att detta måste räknas såsom en enskild tillställning. Deltagarantalet är begränsat till denna slutna krets, och allmänheten äger icke tillträde.

Nu har det emellertid visat sig, att ute i landet ha de lokala myndigheterna haft delade meningar om huruvida tillställningar av denna karaktär skola vara att betrakta såsom enskild eller offentlig tillställning, och dessa olika meningar hava givit anledning till osäkerhet och tvekan hos arrangörerna. Eftersom det alltså har visat sig vara praktiskt behöfligt att få klarare lagstiftning på detta område, så har första lagutskottet ansett, att man bör tillmötesgå önskemålet härom och har försökt att på den punkt, där frågan om ökad klarhet har aktualiserats, få in ett lagbud, som verkligen säger vad lagen nu menar men icke utsäger fullt tydligt. Det är därför, som vi ha ansett, att det kan vara värdefullt att i ordningsstadgan införa en bestämmelse, som enligt min mening icke ger något materiellt nytt men som ger en klar tolkning av de förut gällande bestämmelserna. Man kan, såsom herr Gezelius, säga, att det är onödigt att införa denna bestämmelse, men när erfarenheten har praktiskt visat, att det är av värde att få in den, bör man icke avböja en sådan föreskrift.

Herr Gezelius framhöll vidare, att den föreslagna lagbestämmelsen kan bli direkt skadlig därför, att man kan draga slutsatser från detta till andra om-

Ang. utsträckt tillämpning av vissa bestämmelser i § 13 av ordningsstadgan för rikets städer. (Forts.)

råden och säga, att nu ha lagstiftarna sagt, att i detta fall är det enskild tillställning, vilket måste betyda, att andra fall, som icke helt överensstämma med detta men äro något så när likartade, skola räknas såsom offentlig tillställning. För min del tror jag icke, att det föreligger någon direkt fara för att man skall behöva räkna med en sådan feltolkning. Bestämmelsen innebär, såsom jag redan sagt, icke någon ändring av gällande rätt utan endast ett förtydligande på en punkt, där tvekan har rått. Det torde ganska snart komma att framstå för dem, som ha att tillämpa denna lagstiftning, att det här icke är fråga om någon materiell ändring utan endast om en tolkning av gällande bestämmelse. Så fort man får detta klart för sig, är det också självklart, att bestämmelsens införande icke kan anses innebära någon ändring på områden, som icke beröras av bestämmelsen.

Jag kan således för min del icke tro, att bestämmelsen kan skada eller leda till någon olägenhet. Jag anser emellertid icke, att den föreslagna lagbestämmelsen är det väsentliga i utskottets förslag. Utskottet har självt karakteriserat detta såsom ett provisorium och en nödfallsutväg för att skänka klarhet åt en fråga, där tvistigheter ha yppat sig. Det väsentliga i utskottets utlåtande är utskottets hemställan om en skrivelse med begäran om en omarbetning av ordningsstadgan. Denna ordningsstadga har, som jag nämnde, i sin helhet visat sig oklar och svårtolkad, och det är därför mycket önskvärt att få till stånd en systematisk överarbetning av densamma. Vår ordningsstadga daterar sig ända från år 1868 — den är alltså icke mindre än 70 år gammal — och förhållandena på de områden, som stadgan skall reglera, ha ju ändrat sig oerhört mycket under de senaste åren. Det är helt naturligt, att denna stadga icke numera kan vara anpassad efter nu gällande och nu rådande förhållanden. Det är därför att önska, att Kungl. Maj:t, i anledning av den riksdagsskrivelse, som jag hoppas skall komma till stånd, skyndsamt sätter i gång en utredning angående en överarbetning av stadgan, så att vi inom kort kunna få ett förslag till en modern, klar och tydlig ordningsstadga framlagd för riksdagen. Det är det syfte, som utskottet velat främja och som jag tror främjas genom bifall till utskottets förslag.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gezelius: Herr talman! I anledning av herr Bergquists anförande vill jag endast fästa uppmärksamheten vid en sida av saken. Utskottet har icke i sin motivering med ett ord antytt, att rättspraxis på detta område skulle vara felaktig eller olämplig, och under sådana förhållanden kan jag icke finna, att tillräckliga skäl äro förebragta för en omedelbar lagändring utan att i vederbörlig ordning avvakta resultatet av en utredning.

Härmed förklarades överläggningen avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 5.

Ang. utredning om statspolisens verksamhet och existensberättigande m. m. Föredrogs första lagutskottets utlåtande, nr 50, i anledning av väckt motion angående utredning om statspolisens verksamhet och existensberättigande m. m.; och yttrade därvid

Herr Flyg: Herr talman! Den direkta anledningen till den motion, som här föreligger, var en skrivelse från en folkets hus- och parkförening, i vilken

Ang. utredning om statspolisens verksamhet och existensberättigande m. m.

(Forts.)

skrivelse framfördes klagomål över de dryga kostnader, som vederbörande förening åsamkades vid de tillfällen, då parken och lokalerna användes för offentliga tillställningar, fester eller dylikt genom åläggandet att engagera statspolis. Man påvisade, hurusom föreningen hade arbetat under stora svårigheter för att bygga lokaler och ordna en park och hur man behövde de inkomster, som man kunde erhålla genom att utnyttja lokalerna och parken för festligheter, för att därmed kunna finansiera ej blott företaget utan även en verksamhet i övrigt, vilken i huvudsak kan kallas kulturell. Dessa svårigheter gällde vidare ej blott själva folkets hus och parkföretaget utan även de föreningar av olika karaktär, som hyrde folkets hus och folkparken och som även genom polismyndigheternas bestämmelser åsamkades likartade kostnader.

Detta var som sagt anledning till att motionen väcktes, och det förhållandet, att vad i skrivelsen påtalades kunde anses gälla för ett flertal platser av olika storlek landet runt utgjorde ytterligare ett skäl för densamma. I övrigt påvisades det allmänna missnöje med statspolisens verksamhet, som existerar. Det är ju så, att detta missnöje är icke koncentrerat blott till någon viss politisk formation utan är allmänt utbredd. Det går över de politiska partigränserna, och det torde förhålla sig så, herr talman, att detta missnöje utan överdrift kan betecknas såsom synnerligen berättigat och begripligt.

Detta var alltså vad motionen innehöll såsom motivering för det yrkande, som ställdes, nämligen om en utredning i särskilt angivet syfte.

Nu har utskottet behandlat denna framställning på så sätt, att utskottet i sin kläm säger, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda. Men, herr talman, vad som sägs omedelbart ovanför utskottets kläm ger mig anledning att trots den avstyrkande klämman känna mig i varje fall relativt nöjd. Här hänvisar utskottet nämligen till en i år av riksdagen beslutad skrivelse med begäran om en allsidig och förutsättningslös utredning i fråga om hela polisväsendet och om detsamma eventuellt bör förstärkas. Utskottet framhåller, att man givetvis därvid kommer att överväga vilka uppgifter böra tillkomma olika organ för polisväsendet, varvid sålunda även den verksamhet, som ombesörjes av statspolisen, blir föremål för uppmärksamhet. Jag tror, att om man håller sig till vad utskottet här sagt i fråga om denna utredning, så kan man, utan att konstruera eller leka med ord, våga säga, att den väckta motionens mening och syfte på så sätt har blivit tillmötesgått. Jag uttalar för min del önskemålet om att den ifrågasatta utredningen snarast måtte komma till stånd, detta av olika skäl men framför allt på grund av de missförhållanden, som jag här med mina ord endast velat rikta uppmärksamheten på.

Jag har, herr talman, intet yrkande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 6.

Föredrogs i ett sammanhang andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av väckt motion angående en centraliserad upplysningsverksamhet för ungdomens yrkesvägledning och till kammaren överlämnat utdrag, nr 576, av första kammarens protokoll, innefattande delgivning av sistnämnda kammarens beslut över dess andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 12, i anledning av väckt motion i samma ämne.

Kammaren biföll sitt andra tillfälliga utskotts hemställan; och som kammaren härigenom fattat enahanda beslut som det, vilket blivit kammaren genom omförmälda utdrag av första kammarens protokoll delgivet, beslöts att den gjorda delgivningen ej skulle föranleda någon andra kammarens åtgärd.

§ 7.

Föredrogs vart efter annat:

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion om utredning av frågan om läkarutbildningens reformering; samt

bevillningsutskottets betänkande, nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förlängd giltighet av gällande indelning för taxering till statlig inkomst- och förmögenhetsskatt samt kommunalskatt av samtliga orter i riket med avseende å levnadskostnadernas höjd.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda utlåtande och betänkande hemställt.

§ 8.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område.

Föredrogs sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande, nr 1, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner.

Enligt överenskommelse mellan bevillningsutskottet och jordbruksutskottet hade till behandling i sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott hänskjutits dels Kungl. Maj:ts den 24 mars 1938 dagtecknade, till jordbruksutskottet hänvisade proposition, nr 266, angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område jämte i ämnet väckta motioner, och dels vissa under motionstiden vid riksdagens början väckta till utskotten överlämnade motioner i ämnen, som berördes av propositionen eller avhandlade därmed närstående spörsmål.

I förevarande proposition hade Kungl. Maj:t — under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för den 24 mars 1938 — föreslagit riksdagen

dels antaga vid propositionen fogade förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4, 5, 9 och 14 §§ förordningen den 7 juni 1935 (nr 280) om veteavgift;

dels ock

1) godkänna i § 10 av avtal den 10 september 1937 mellan statens potatismjölsnämnd och Sveriges stärkelseproducenters förening u. p. a. av nämnden gjord utfästelse;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal med svenska spannmålsaktiebolaget för tiden från och med den 1 september 1938 till och med den 31 augusti 1939 i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder;

3) anvisa för budgetåret 1938/1939

a) till avsättning till jordbrukets prisregleringsfond, under nionde huvudtiteln, ett förslagsanslag av 36,500,000 kronor;

b) till avsättning till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen, under nionde huvudtiteln, ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor.

Ovan omförmälda av utskottet i förevarande utlåtande till behandling upptagna motioner voro avgivna:

*Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
inom första kammaren:*

nr 325 av herr *Lindhagen*;
nr 326 av herr *Gabrielsson m. fl.*;
nr 328 av herr *von Heland*;
nr 329 av herr *Domö m. fl.*;
nr 330 av herrar *Bodin, Gunnar, och Heiding*; och
nr 331 av herr *Frändén*; samt

inom andra kammaren:

nr 118 av herr *Hansson* i *Vännäsby m. fl.*;
nr 264 av herr *Senander m. fl.*;
nr 466 av herr *Bäckström m. fl.*;
nr 471 av herr *Bagge m. fl.*;
nr 472 av herr *Gardell m. fl.*;
nr 473 av herr *Johansson* i *Tväråselet*;
nr 474 av herr *Hagberg* i *Luleå m. fl.*;
nr 475 av herr *Herou m. fl.*; och
nr 476 av herr *Nilsson* i *Antnäs m. fl.*

I de likalydande motionerna I: 329 och II: 471 hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av propositionen nr 266 angående prisreglerande åtgärder på jordbrukets område

dels ville uttala sig för:

1. att den under sista kvartalet 1937 uppnådda genomsnittliga prisnivån för jordbrukets produkter borde betraktas som en minimigräns, vilken endast undantagsvis måtte få underskridas;

2. att mjölkavgiftens storlek ej måtte bindas vid smörpriset;

3. att importavgifterna å fodermedel och särskilt majs borde obundna av visst angivet prisläge regleras på sådant sätt, att för stor import effektivt förhindrades;

4. att som lägsta höstpris borde gälla: å vete 18 kronor och å råg 17 kronor per dt;

dels att riksdagen ville besluta att kostnaderna för beredskapslagret av brödsäd (mottagning, lagring, utlastning och ränta på värdet av inlagd spannmål) ej skulle belasta fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen;

dels slutligen att riksdagen i övrigt måtte beakta de av motionärerna i motiveringen till motionerna anförda synpunkterna.

I motionen II: 264 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta avskaffa margarinaccisen.

I motionen II: 474 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 266 att inga ytterligare prisförhöjningar finge företagas å jordbrukets produkter.

I motionen II: 475 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta,

1) att de medel, som uppbringades genom margarinaccisen, finge användas för utlämnande till hjälpbehövande av jordbruksprodukter, i främsta rummet mjöl och smör, eller av andra inhemska förnödenheter, till exempel frukt och fisk, gratis eller till nedsatt pris,

2) om sådan ändring i förordningen om mjölkavgift, dels att mjölk och grädde, som producerades å brukningsdel, varå regelmässigt ej hölles mer än 4 kor, dels att för mjölk och grädde, som försålde, den del av mjölkförsäljningen, som understeg 300 kg. pr månad, undantoges från avgiftsplikt.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Utskottet hemställde,

A) att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts framställningar, dels antaga Kungl. Maj:ts förslag till förordning angående ändrad lydelse av 4, 5, 9 och 14 §§ förordningen den 7 juni 1935 (nr 280) om veteavgift; dels ock

1) godkänna i § 10 av avtal den 10 september 1937 mellan statens potatismjölsnämnd och Sveriges stärkelseproducenters förening u. p. a. av nämnden gjord utfästelse;

2) bemyndiga Kungl. Maj:t att träffa avtal med svenska spannmålsaktiebolaget för tiden från och med den 1 september 1938 till och med den 31 augusti 1939 i huvudsaklig överensstämmelse med av departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder;

3) anvisa för budgetåret 1938/1939

a) till avsättning till jordbrukets prisregleringsfond, under nionde huvudtiteln, ett förslagsanslag av 36,500,000 kronor;

b) till avsättning till fonden för mötande av förluster å spannmålsregleringen, under nionde huvudtiteln, ett förslagsanslag av 3,000,000 kronor;

B) att följande motioner, nämligen

I: 325, I: 326 och II: 476, likalydande, I: 328, I: 329 och II: 471, likalydande, I: 330 och II: 472, likalydande, I: 331, II: 118, II: 264, II: 466, II: 473, II: 474 ävensom II: 475

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad utskottet i utlåtandet anfört och hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

Reservationer hade avgivits:

1) av herr *Anderson* i Norrköping, friherre *Lagerfelt*, herrar *Bengtsson*, *Mannerskantz* och *Liedberg*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa,

A) = Utskottet;

B) att motionerna I: 329 och II: 471, likalydande, måtte anses besvarade genom vad reservanterna i sin motivering anfört;

C) att följande motioner, nämligen

I: 325, I: 326 och II: 476, likalydande, I: 328, I: 330 och II: 472, likalydande, I: 331, II: 118, II: 264, II: 466, II: 473, II: 474 ävensom II: 475

mätte, i den mån de icke kunde anses besvarade genom vad reservanterna i sin motivering anfört och i punkterna A) och B) hemställt, av riksdagen lämnas utan åtgärd.

2) av herrar *Andersson* i Dunker, *Tjällgren* och *Gustafson* i Vimmerby, vilka ansett, att följande uttalande av utskottet å sid. 22 i det tryckta utlåtandet:

»Svenska mejeriernas riksförening har med hänvisning till de ökade skummjölkskvantiteterna ifrågasatt, huruvida icke anledning nu föreläge att åtminstone under de närmaste åren bereda kaseintillverkningen inom landet skydd mot utländsk konkurrens, förslagsvis genom importreglerande bestämmelser. Enligt vad utskottet inhämtat föreligger hos Kungl. Maj:t en framställning i samma syfte från Eslövsortens andelsmejeriförening u. p. a. I sitt förutnämnda anförande till statsrådsprotokollet har departementschefen uttalat, att nämnda fråga borde underkastas ytterligare utredning, innan beslut fattades i densamma. Utskottet, som finner det ur mjölkregleringens synpunkt betydelsefullt, att förefintliga möjligheter att vinna avsättning för skummjölksöverskott tillvaratagas, delar departementschefens uppfattning rörande lämpligheten av att frågan ytterligare utredes. Härvid förutsätter utskottet, att de

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

olika intressen som beröras av åtgärder i förevarande syfte under utredningen beaktas och vägas mot varandra.»

bort hava följande lydelse:

»Svenska mejeriernas riksförening — — — (lika med utskottet) — — — frågan ytterligare utredes. I anslutning härtill vill utskottet uttala, att utskottet icke har något att erinra emot att kasein, därest Kungl. Maj:t så finner påkallat, indrages under den importreglering som nu gäller för vissa mejeriprodukter. Utskottet förutsätter dock självfallet att, innan så sker, de olika intressen som beröras av en sådan åtgärd beaktas och vägas mot varandra.»

3) av herr *Gustafson* i Vimmerby.

Sedan utskottets hemställan föredragits, anförde:

Herr Liedberg: Herr talman! Vid detta utlåtande är fogad en reservation, vars innebörd jag med några ord skall söka utveckla. Den, som har läst reservationen, har nog observerat, att den i fråga om klämman knappast skiljer sig från utskottets. Skillnaden ligger där egentligen endast i redovisningen av högermotionerna. Detta innebär, att reservanterna äro ense med utskottsmajoriteten därom, att några mera väsentliga ändringar i det nuvarande regleringssystemet icke äro aktuella för ögonblicket. De frågor, som stå i samband med hur de framtida stödåtgärderna böra utformas, äro som bekant överlämnade till 1938 års jordbruksutredning. Det är endast att beklaga, att denna utredning icke blev igångsatt tidigare. Påminnelser från jordbruksnämnden och även från andra håll ha icke saknats. Man får nu hoppas, att det halvår, som står utredningen till buds, innan Kungl. Maj:t bör få tillfälle att taga ställning till utredningens förslag, måtte visa sig räckta till för utredningens ganska vittfamnande uppgifter.

De nuvarande regleringsåtgärderna äro ju i sina huvuddrag beslutade redan av 1932, 1933 och 1934 års riksdagar. De jämkningar och förbättringar, som sedan dess ha vidtagits, ha som bekant mest hänfört sig till tillämpningsdirektiven, och det är i år liksom tidigare i utskottets motivering, som man skall finna — eller icke finna — utskottets önskemål utöver Kungl. Maj:ts förslag eller uttalanden. Vi ha för vår del i motsats till utskottsmajoriteten icke funnit departementschefens förslag vara i allo till fyllest, om jordbruksregleringens ändamål skall kunna uppnås och upprätthållas. Departementschefen har såsom utgångspunkt för jordbruksutredningen angivit, att den jordbrukande befolkningens utkomstmöjligheter böra så avvägas, att denna befolkning kan upprätthålla en i förhållande till andra befolkningsgrupper skälig levnadsstandard. Denna utgångspunkt är gemensam för Kungl. Maj:t och oss. Vi anse emellertid, att denna sats bör vara lika giltig *före* som efter utredningens tilltänkta resultat eller förslag, att den med andra ord bör vara vägledande även för det regleringsår, varom riksdagen nu har att fatta beslut. I den mån Kungl. Maj:ts förslag till regleringsåtgärdernas utformning icke förefallit oss stå i överensstämmelse med denna utgångspunkt eller kanske rättare sagt icke vara ägnade att på bästa sätt säkerställa den åsyftade effekten, ha vi därför reservationsledes framfört våra erinringar.

Vår främsta anmärkning gäller uttalandena i propositionen om den generella prisnivån. Det förefaller visserligen, som om Kungl. Maj:t numera skulle vara ense med oss därom, att 1925—1929 års ungefärliga prisnivå för närvarande är nödvändig för jordbruksnäringens lönsamhet och för att bereda jordbrukarbefolkningen drägliga levnadsbetingelser. Steg för steg har den all-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
männa opinionen både utanför och innanför riksdagen accepterat denna vår uppfattning.

Men samtidigt, herr talman, ha också de förutsättningar, under vilka detta krav först framställdes, förändrats på ett för jordbruket i huvudsak oförmånligt sätt. Jordbrukets omkostnader ha nämligen stigit i en omfattning, som bäst illustreras av indextalet för jordbrukets produkters bytesvärde gentemot dess förnödenheter. Mot en siffra på 95 för åren 1925—1929 — perioden 1909—1913 utgör basperiod — står en siffra på 93 för 1936, 89 för 1937 och där- efter har siffran varierat från 89, 90 och 91 för oktober, november och december 1937 till att nu ligga vid 90 för mars 1938. Dessa siffror visa kanske bättre än någonting annat, i vilken ogynnsam riktning utvecklingen faktiskt har gått. Bland omkostnadsstegringarna märkas främst byggadsomkostnader, maskiner, redskap och arbetslöner. Jordbruket är i närvarande stund som väl aldrig tidigare tvingat till omfattande byggnadsarbeten. Det gäller inte bara den nödvändiga upprustningen av bostadsbeståndet, det gäller samtidigt i lika hög grad ett trängande krav på modernisering i arbetsbesparande syfte av jordbrukets driftbyggnader och dess redskaps- och maskinbestånd.

1936 och 1937 års lantarbetstidsregleringar ha naturligtvis i sin mån bidragit till löneomkostnadskontots stegring. Kammaren må besinna, att fastän jordbrukets arbetare — tyvärr — fortfarande höra till de lägst ställda på det svenska näringslivets löneskala, ha företagarnas utgifter per mansarbetstimme sedan hösten 1936 stigit med cirka 40 procent, beräknat efter respektive kollektivavtals timlönesatser. Det säger sig självt, att låga räntor, någorlunda goda skördar, effektivare brukningsmetoder och rationaliseringsåtgärder av skilda slag inte utan vidare förmå kompensera den utveckling, jag antytt, eller de krav, som numera ställas på jordbrukets anpassningsförmåga.

Inför detta måste vi reservanter säga oss, att Kungl. Maj:ts direktiv beträffande de utan regleringsingrepp tolerabla prissvängningarna inte äro tillfyllest. För innevarande regleringsår har det gällt att söka uppnå 1925—1929 års prisnivå; inom parentes sagt blir det ungefär samma prisnivå, som uppnåddes under sista kvartalet under år 1937, och man har därvid räknat med 15 procents marginal uppåt eller nedåt utan att ingrepp företages. Hur blir det då, om prisnivån på ett mera stadigvarande sätt skulle gå under »pari»? Är det någon som verkligen förmenar, att intet under senare år har inträffat, som skulle göra ett sådant läge ohållbart för jordbruket? Är det någon initierad, som inte känner till den allvarliga och befogade oro, som har gripit jordbrukarna inför de sista månadernas vikande pristendens? Vi reservanter förmena, att direktiven måste läggas om därhän, att den nämnda prisnivån inte blott åsyftas i största allmänhet utan också med alla tillgängliga regleringsåtgärder upprätthålles. Det läge, som nu i realiteten råder, skulle man riktigare kunna ange genom att säga, att prisnivån i närvarande stund och enligt utskottsmajoritetens förslag även för nästa år har fastställts till lägst indextalet 85 i förhållande till 1925—1929 års prisnivå med 30 procents tolerans uppåt.

Den förändring i direktiven, som går ut på, att statsingrepp må ske när prisnivån tenderar ner mot — i stället för underskrider — den undre gränsen, alltså de 85 procenten, är i och för sig nog så riktig. Därigenom ändras emellertid föga i det förhållandet, att en prisnivå på t. ex. 85—90 procent skulle betyda en för jordbruket ohållbar situation. Att denna undre gräns, som vi anse icke bör få understigas, verkligen kan uppnås inom ramen av nu gällande regleringsanordningar visar utvecklingen under fjärde kvartalet 1937; att nuvarande direktiv vid vissa tillfällen omöjliggöra, att denna nivå uppnås eller upprätthålles, visar prisutvecklingen under januari—april 1938. Vi reservanter

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

ha alltså ansett, att utskottet bör uttala, att de prisreglerande anordningarna böra avse att uppehålla en genomsnittlig prisnivå på jordbrukets produkter, som inte bör mera varaktigt få underskrida den under sista kvartalet 1937 uppnådda. Detta är enligt vårt förmenande något fast och konkret att hålla sig till och ett direktiv som inte bör kunna missförstås!

I anslutning till detta yrkande ha vi även måst göra vissa erinringar beträffande några särskilda regleringsområden. Lika litet som förra året kunna vi finna mjölkavgiftens sammankoppling med smörpriset vara befogad. Det blir och måste ju bli att i viss mån ge med ena handen och taga med den andra. Gynnsamma exportpriser och uppsamlade prisutjämningsmedel ha visserligen möjliggjort oktober—december månaders nettoprisutjämningsbidrag till produktmjölken, men en oförändrad mjölkavgift av två öre hade kunnat förhindra de fallande produktmjölkpriserna under första kvartalet 1938. Nu har Kungl. Maj:t föreslagit något slags medelväg, med tanke på vårt yrkande av i fjol på så sätt, att mjölkavgiften må få vara två öre även med ett smörpris av upp till 2:65 i parti. Det är en förbättring, men den är inte tillfredsställande. Kungl. Maj:t bör enligt vår uppfattning ha riksdagens klara direktiv att inom ramen för lag och förordning uppehålla prisnivån i stället för att på egen begäran såsom nu i fråga om mjölkavgiften få sina händer bakbundna. Utskottets utlåtande på denna punkt läser väl inte ge Kungl. Maj:t större frihet än motsvarande uttalande i fjolårsutlåtandet — trots de förhoppningar om motsatsen, som från 1937 års utskottsmajoritet då framfördes här i kammaren. Vi skulle för vår del snarare kunnat biträda herr von Helands yrkande om två öres fast mjölkavgift, om vi inte ansett, att fullmakten och syftemålet böra vara tillräckliga för Kungl. Maj:ts handlande.

Departementschefens uttalande beträffande fodermedelsregleringens handhavande har givit oss anledning till följande erinringar. Importmängderna ha, som var och en kan konstatera i tabellerna i slutet av propositionen på sidan 84, starkt stegrats, särskilt för majs under senaste året i jämförelse med såväl 1936 och ännu mera 1935. Att det animala produktionsöverskott, som tynger marknaden, står i ett ofrånkomligt sammanhang med de importerade fodermedlen, lär väl ingen heller kunna förneka. Det har under sådana förhållanden förefallit oss absolut otillräckligt att, som Kungl. Maj:t har gjort, kort och gott hänvisa till fjolårets prisdirektiv för majs, d. v. s. 15 à 16 öre banfritt noteringsorten i parti. Risken är alltför stor att stora importmängder av foder via de därur härrörande stora mängderna av animala produkter totalt kunna komma att omöjliggöra uppehållet av en tillfredsställande prisnivå. Vi kunna tänka oss en i och för sig önskvärd stor inhemsk gröda och samtidigt ohejdad import i samband med dåliga eller ytterligare försämrade exportmöjligheter. Vad sker då? Ja, antingen får man kontingentera eller spärra importen eller också söka hejda den medelst prisreglering. Jag har för min del, herr talman, mycket svårt att tänka mig, att inte det senare förfaringsättet skulle medföra de minsta svårigheterna och att det borde tillgripas i första hand. Men då borde möjligheter att genomföra sådana åtgärder stå Kungl. Maj:t till buds! Det är detta vi yrkat, då vi föreslagit, att utskottets utlåtande på denna punkt skulle få följande lydelse: »Utskottet finner emllertid icke departementschefens uttalande ifråga om prisnivån vara tillfyllest. Sådana lägen kunna nämligen uppkomma — stor inhemsk foderskörd i förening med dåliga exportmöjligheter — då prisläget å majs bör stabiliseras vid en högre nivå än som angivits för innevarande regleringsperiod. Utskottet föreslår sålunda att riksdagen uttalar, att fodermedelspriset och särskilt majspriset böra medelst införelavgift eller skatt regleras på sådant sätt, att en alltför stor import förhindras. Skulle den inhemska foderskörden bli otillfredsställan-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
de, förutsätter utskottet att Kungl. Maj:t vidtager en med hänsyn till då uppkommande behov lämplig sänkning av importavgifter eller skatt.»

Vårt yrkande i fråga om de lägsta pris, till vilket brödsäden bör få sjunka, innan statliga stödåtgärder företagas, står i omedelbart sammanhang med vårt allmänna yrkande i fråga om prisenivån. Mot av Kungl. Maj:t föreslagna höstbottenpriser på 16 kronor per deciton vete och 15 kronor per deciton råg, eventuellt med tillägg av 50 öre, påyrka vi ett pris av 18 respektive 17 kronor.

Vi kunna slutligen icke ansluta oss till Kungl. Maj:ts förslag, att beredskapslagret skall finansieras med veteavgifter. Veteavgiftens storlek bestämmer ju, hur mycket mindre producenten-jordbrukaren vid varje tillfälle får ut jämfört med det pris, konsumenten — i regel kvarnen — i realiteten får betala. Det må nu vara befogat att uttaga veteavgiften i den mån dessa medel användas till marknadsstödande syfte, men det förefaller oss på intet sätt skäligt, att jordbrukarna ensamma skola betala omkostnaderna för beredskapslagringen av brödsäd — ty det är väl ändå ett av våra viktigaste beredskapslager vid oro i världen — medan all annan lagring av liknande art bekostas av medel, äskade å den allmänna budgeten. Det är väl snarare en hela folkets angelägenhet att ha ett betryggande beredskapslager av brödsäd än just enbart jordbrukarnas.

Herr talman, jag har härmed sökt att motivera den uppfattning, som har varit vägledande för oss reservanter och som har tvungit oss att i vissa avseenden anmäla avvikande mening, och jag ber att med dessa ord få yrka bifall till utskottsutlåtandet med den ändring, som innefattas i den av herr Anderson i Norrköping m. fl. vid utlåtandet fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Janson* i Frändesta, *Thorell*, *Skoglund*, *Persson* i Falla, *Persson* i Grytterud och *Casenberg*.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Vi ha för vår del aldrig beundrat den kovändning till protektionismen, som socialdemokraterna gjorde år 1933. Det var ju i alla avseenden en mycket märklig metamorfos, som därmed skedde. Gårdagens sanningar blevo stora lögner, och de jordbrukspolitiska åtgärder, som lanserats av de förut bespottade, främst högern och bondeförbundet, blevo då den socialdemokratiska regeringens officiella program.

Vi ha för vår del inte heller velat erkänna, att den politiska allians, som då ingicks, var den enda åtgärd, som stod till buds. Det fanns naturligtvis skäl som talade för att socialdemokraterna behövde förstärka sitt parlamentariska underlag, och det låg då ganska nära till hands, att de vände sig till bandeförbundet. Vi ha emellertid icke ansett dessa skäl vara av så särdeles stor styrka. Mot den jordbrukspolitik, som då inleddes, kan den fundamentala anmärkningen riktas, att den i huvudsak stöder storjordbruket. Visserligen kan man peka på att småjordbrukarna ha fått någon krona, men i de fall, där det har skett, ha storjordbrukarna fått hundratals kronor. Denna politik har framför allt inneburit, att hjälpen till jordbruket, om vars nödvändighet det väl knappast kan finnas någon tvekan, uttages på indirekt väg genom beskattning av breda folklager i stället för på direkt väg genom beskattning av de stora förmögenheter och stora inkomster, som finnas i landet. Detta var enligt vår mening en synnerligen framträdande svaghet i denna politik. Den har ju dessutom åtskilliga osympatiska drag, exempelvis de negativa strävandena att minska produktionen för att åstadkomma en prishöjning, en osympatisk dumping av livsmedelspriser under tider, när det rådde stor nöd i landet, ja, till och med förstöring av livsmedel, samt fördyring av småjordbru-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

kets produktionskostnader. Alla dessa drag äro icke sympatiska, och har gjort det motstånd, som vi för vår del rest mot denna politik, motiverat.

Men, herr talman, man måste ändå i rättvisans intresse erkänna, att resultatet av denna politik ej äro enbart negativa. Som ett positivt resultat räknar jag framför allt, att bondeförbundet har kastat loss från högern, att det har kommit arbetarrörelsen närmare. I upprepade deklARATIONER har jag förklarat min tillfredsställelse med just denna politiska utveckling, med det faktum att bondeförbundet närmat sig arbetarrörelsen. Därjämte har denna politik lett till att en omfattande kooperativ föreningsverksamhet vuxit fram på den svenska landsbygden. Det är en positiv företeelse, som i framtiden kan bli av mycket stor betydelse för de svenska jordbrukarna och deras kamp för en bättre och ljusare tillvaro. Man kanske skulle kunna peka på ännu en positiv sida av denna politik, nämligen att den faktiskt gjort landet självförsörjande på väsentliga områden, vilket naturligtvis har en stor betydelse i händelse av krig eller blockad. Man kan mot detta invända, att man i vanliga fall ej bör inrikta produktionen för krigets behov, och det var ej heller avsikten, när dessa regleringar infördes, men utvecklingen har gjort, att man nått ett dylikt resultat. Det har i dag av många och även av oss hälsats med en känsla av lättnad, att det svenska jordbrukets expansionskraft i så hög grad förstärkts under de gångna åren.

Men det finns även dåliga resultat av denna jordbrukspolitik, som böra vägas mot de goda resultaten av densamma. Jag vill då framför allt peka på prisstegringarna på livsmedlen. Dessa ha stigit med i runt tal 20 procent, vilket är mycket allvarligt med hänsyn till den undernäring och underkonsumtion, som finnes i landet, enligt vad som konstaterats i officiella utredningar. Genom denna politik har egentligen det goda, som högkonjunkturen medfört för arbetarna, faktiskt uppslukats. Härtill kommer, att de små jordbrukarnas misär i allt väsentligt kvarstår. Det har för övrigt påpekats i de verkställda utredningarna, och det har också framhållits i motioner exempelvis från bondeförbundets sida. Det är egentligen ett axiom, som ej behöver närmare utredas.

Vidare måste man fråga sig, om det ej är ett fel, att vi för att under fyra år få sälja vårt smör, vår ost, vår mjölk, vårt fläsk och kött samt våra ägg till utlandet skola behöva skänka bort 75 miljoner kronor, vartill faktiskt dessa dumpingkostnader uppgå. Man frågar sig, om ej dessa pengar hade kunnat användas bättre inom landet för att förbilliga smöret för vissa befolkningslager. Det är tillräckligt att komma ihåg, att den svenska margarinkonsumtionen är åtskilligt större än smörkonsumtionen och att den svenska smörexporten bara uppgår till en tredjedel av den svenska produktionen. Det är tillräckligt att peka på dessa förhållanden för att visa, att man borde ha kunnat använda dessa 75 miljoner kronor på ett bättre sätt såväl med hänsyn till jordbrukets intressen på lång sikt som med hänsyn till konsumenterna, med hänsyn till de nödställda och undernärda folklagren i vårt land.

Ett annat ej glädjande resultat är, att jordbruket faktiskt, trots den expansion det haft under dessa år, försörjer ett mindre antal människor nu än tidigare. Bara från detta decenniums ingång har antalet människor som äro sysselsatta och ha sin utkomst av jordbruket minskats med i runt tal 100,000. Det är naturligtvis ett mycket allvarligt förhållande, att jordbrukarna genom denna politik faktiskt förvandlats till kroniska understödstagare. De kunna ej — det erkännes från skilda håll — i dag klara sig utan statens medverkan. Ingen i denna kammare, ej heller vi, skulle dock vilja taga på sitt ansvar att i dag slopa dessa regleringar utan att sätta något annat i stället,

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
och ändå ha vi en exempellös högkonjunktur, av vilken även jordbruket har kännning.

I befolkningskommissionens utredning i näringsfrågan påvisas en annan företeelse, som blivit ett resultat av den förda jordbrukspolitiken, nämligen de större svårigheterna att anpassa sig till de förändrade förhållandena, och det påvisas däri också, vilket naturligtvis är den djupaste anledningen till att man har satt igång en stor utredning, som rullar upp hela frågan om jordbrukets behov, det påvisas där, att denna subvention av jordbruket har skapat en produktionsstegring, som ej varit önskad och ej förutsedd. Denna ökade produktion kräver en allt större marknad för att kunna vinna en tillfredsställande avsättning av produkterna, och man fruktar, att den kommer att leda till en katastrof för jordbruket vid första inträdande kris.

Jag konstaterar, att årets proposition är ganska återhållsam, när det gäller rekommendationer av ytterligare prisstegring. De förekomma dock i fråga om margarin och brödsäd, där propositionen anger, att ytterligare prisstegringar kunna tänkas. Jag tolkar denna återhållsamhet som ett resultat av de alarmrande erfarenheter, man fått under de sista åren. Bland annat har kooperativa förbundet givit en ganska utförlig bevisning, varav framgår, vilket omedelbart sammanhang frågan om konsumtionens omfattning har med frågan om priserna på livsmedel. Härtill kommer den bekanta mjölkstrejken i Göteborg, som var den första stormsvalan. Det var visserligen en isolerad historia, men dess häftighet och dess omfattning gjorde i alla fall, att man var tvungen att börja draga öronen åt sig. Det finns gränser för den prisstegring, som är möjlig, det har påvisats.

Herr talman! Jag skulle till det resonemang som förts här vilja anföra några fakta i fråga om produktionens utveckling. Jag tar dessa fakta ur befolkningskommissionens betänkande, däri det påvisas, att det svenska jordbrukets totala produktionskraft utvecklats i oerhörd grad under dessa år. Skördeenheter ha ökats från 8.56 miljoner till 9.84 miljoner, alltså med nära 1.3 miljoner skördeenheter. Mjolkproduktionen har ökats från 4,077,000 ton till 4,637,000 ton, alltså, med 560,000 ton. Fläskproduktionen har ökats från 141,000 ton med ytterligare 43,000 ton. Sockerbetorna ha ökats från 1,215,000 till 1,866,000 ton, alltså med 651,000 ton. Sedan 1929 har jordbrukets saluöverskott ökats med ej mindre än 25 procent i genomsnitt. Detta förhållande kan också avläsas av handelsbalansen, som visar, att medan vi 1932 hade ett importöverskott på jordbruksprodukter av ej mindre än 468 miljoner skördeenheter, hade vi år 1935 ett exportöverskott på ej mindre än 333 miljoner skördeenheter. Detta visar ju, att avsättningsproblemet håller på att växa det svenska jordbruket över huvudet. Det visar, vilka stora marknadsbekymmer, som för närvarande hålla på att torna upp sig för hela den svenska modernäringen.

Därtill påvisas i regeringens proposition, att redan under 1937, som ändå var ett sådant högkonjunkturår, sjönk den ej jordbrukande befolkningens smörförbrukning.

Med hänvisning till den utredning, som igångsatts och som omnämnes i den kungl. propositionen, ha vi begränsat våra yrkanden. Vi ha yrkat, att man ej skulle gå in för ytterligare prisstegring, och vidare vidhålla vi vår gamla uppfattning om att margarinaccisen borde slopas, då densamma i allt väsentligt är en klasskatt. Det framföres här i riksdagen krav på dess ytterligare ökning. Man motiverar detta med att margarinkonsumtionen är 20 procent större, än vad smörkonsumtionen är i vårt land, och att trots högkonjunkturen margarinkonsumtionen ökats under dessa sista år med ej mindre än 10 procent. Jag vill påminna om att på industriörterna beräknar befolkningskommissionen, att en industriarbetarfamilj, en normalfamilj konsumerar 35.6 kg smör och ej

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
mindre än 40.9 kg margarin. Det betyder efter 1933 års priser kronor 105:73 för den mindre smörkvantiteten och kronor 60:53 för den långt större margarinkvantiteten. Man kan naturligtvis hänvisa till den stora margarinkonsumtionen, och man kan säga, att om folk inskränkte densamma och köpte smör, så finge man avsättning för allt smöröverskott, som för närvarande trycker marknaden och som man nu är tvungen att exportera till dumpingpriser. Detta resonemang är naturligtvis alldeles riktigt. Det är också önskvärt, att man kan vinna en sådan ökad smörkonsumtion i landet. Men, som jag tidigare sagt, konsumerar arbetarbefolkningen och en stor del av jordbrukarbefolkningen i vårt land stora mängder margarin. De göra det ej därför att de föredraga margarin framför smör, utan de göra det därför att margarinet är billigare, därför att det är det enda fettämne, som de med hänsyn till sina ekonomiska resurser kunna komma över i tillräcklig omfattning. Det är också påvisat, att ju större en familj är, dess större är dess margarinkonsumtion ej bara absolut per familj räknat utan även relativt beräknat på varje enskild familjemedlem.

De nya toner, som anslagits i vårt land om en familjevårdande politik, om att man skall taga hänsyn till det uppväxande släktets utvecklingsmöjligheter, dess näringsstandard, dess betingelser att utveckla sig till starka och friska människor, dessa toner borde ha som naturlig konsekvens, att man antingen genomförde ett sådant väsentligt förbilligande av smöret för alla mindre köpkraftiga befolkningskategorier i vårt land eller också att man toge bort margarinaccisen, om man ej kan uppfylla det förra önskemålet. Denna margarinaccis innebär en utplundring, en beskattning av de fattiga människorna i vårt land, och den gör det mycket väsentligt svårare för dem att uppnå en sådan näringsstandard, som man i allmänhet anser vara eftersträvansvärd och som också är det.

Jag skulle till slut vilja säga ett par ord om Norrbotten och resultaten för dess del av jordbruksregleringarna. När jag väljer Norrbotten, det län som jag själv representerar, så gör jag det även därför, att förhållandena där egentligen äro rätt representativa för det svenska småjordbrukets läge i allmänhet och för de resultat, som detta småbruk har att anteckna av den förda jordbrukspolitiken. Jag vill först erinra om att medan i landet i dess helhet 37 procent av befolkningen är sysselsatt i jordbruket och dess binärningar, äro i Norrbotten nästan hälften av befolkningen, 46 eller 47 procent, sysselsatt därmed. Norrbottens befolkning representerar 3 procent av Sveriges hela befolkning. Med dessa siffror i minnet vill jag påminna om att Norrbotten ej producerar sockerbeter och ej heller vete i någon nämnvärd utsträckning. De mest profitabla grenarna av Sveriges jordbruksproduktion äro alltså över huvud taget ej representerade däruppe.

I den utredning, som verkstälts av jordbruksnämnden, visas det, att enligt 1935 års siffror utgjorde Norrbottens produktion av kött 0.9 procent av rikets hela produktion. Dess produktion av mjölk, som ju är huvudnäring för Norrbotten, utgjorde 1.9 procent. Alltså ej ens denna produktion uppvisade samma relation som befolkningstalet. Produktionen av smör utgjorde endast 0.3 procent av smörproduktionen i riket. Norrbotten importerar ej mindre än 60 procent av sitt behov av kött och fläsk. Det importerar 90 procent av sitt smörbehov. Det importerar nästan allt vete och socker som där konsumeras, och det importerar en mycket stor del av den havre som användes där. I mjölkskatt upptages där årligen 432,000 kronor. I margarinskatt tages av Norrbotten en miljon kronor. Då kan man mycket väl räkna ut, att ungefär hälften, eller kanske ej fullt hälften, kommer på jordbruket. För oljekakor betalar Norrbotten 100,000 kronor, för kli 25,000 och för majs 50,000 kronor. Det gäller alltsammans skatter. För havre betalar Norrbotten i skatt 3,600,000 kronor.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Det är approximativa beräkningar. Jag har då räknat med 5 kg. per häst och dag. För brödsäd får Norrbotten betala 3,250,000 kronor, då jag räknar med det hypotetiska merpris, som angives i befolkningskommissionens betänkande. Enligt samma hypotetiska merprisberäkning få de för kött och fläsk betala 660,000 kronor. Det gör en sammanlagd beskattning på Norrbotten av 7,917,000 kronor. Då får Norrbottens bönder av detta hypotetiska merpris som man beräknar 360,000 kronor. Jag är ej alls säker på att det stämmer så helt, när det gäller Norrbottens förhållanden, men jag antar att man kan hålla sig till det. Vidare erhålla de i prisutjämningsbidrag 465,000 kronor. Det gör tillsammans 825,000 kronor. För att erhålla detta fingo norrbottensbönderna betala i runt tal 6 miljoner kronor. Nu har relationen något förskjutits, men som bekant har genom jordbruksnämndens utredningar visats, huru oerhört missgynnat Norrbotten är, och man har på andra vägar försökt ge någon liten kompensation. Enligt den kungliga propositionen och det därmed överensstämmande utskottsförslaget skola ju 800,000 kronor tillföras det norrbottniska jordbruket för att på olika områden användas till dess förbättrande, framför allt produktions tekniskt. Det är alltså en liten återbetalning av den beskattning, som man utsätter det norrbottniska jordbruket för genom denna politik.

Dessa siffror, menar jag, avspeglar i allmänhet också det svenska småjordbrukets läge. Det resultat detta i verkligheten har att anteckna av denna jordbrukspolitik visar också, att den hjälp som erhålles många gånger är rent chimärisk för småbruket, därför att vad man ger med den ena handen tar man igen med den andra, genom fördyrade produktionskostnader och levnadsomkostnader som drabba massor av jordbrukare. Under dessa förhållanden är det icke en dag för tidigt, att man nu har igångsatt denna utredning. Den har påyrkats av oss — fast vi inbilla oss icke ett ögonblick att regeringen satt i gång den med hänsyn till vårt yrkande, utan den har gjort det därför att hela jordbrukspolitiken har kommit in i en återvändsgränd, därför att man fruktar för en katastrof vid första kristillbud, därför att tendensen i den svenska jordbruksproduktionen är sådan, att man måste finna nya vägar, nya linjer, om man icke vill med öppna ögon gå mot en katastrof.

Som jag redan sagt skulle jag göra ett kort yrkande, och jag vill, herr talman, även om det icke kan ha någon annan innebörd än att utgöra en demonstration — utan att på något sätt vilja rubba det väsentliga i nuvarande reglering, då jag icke vill framkomma med något nytt, förrän frågorna blivit klarlagda genom utredningen — ändock yrka bifall till våra motioner nr 264 och 474. Slutligen vill jag uttala den förhoppningen, att regeringen, när den nya utredningen föreligger, skall kunna dra sådana slutsatser av densamma, att den i det nya förslag, som den säkert måste framlägga för riksdagen och som kommer att betyda en principiellt annan jordbrukspolitik, särskilt skall ta hänsyn till det svenska småbrukets bekymmer och dess svårigheter samt icke minst det norrländska jordbrukets svårigheter.

Herr **Johansson** i Björnlunda: Herr talman, mina herrar! Jag skall icke förlänga debatten något vidare, men jag har begärt ordet huvudsakligen för att yrka bifall till utskottets hemställan och motivering. Saken ligger så till, att Kungl. Maj:t har tillsatt den s. k. 1938 års jordbruksutredning, som ju skall verkställa en allsidig och ingående undersökning i samtliga på statens jordbrukspolitik inverkan förhållanden och bedöma de grundlinjer, efter vilka den i en framtid bör utformas. Under sådana förhållanden har departementschefen ansett, att det icke vore lämpligt att nu för kommande regleringsår ändra de grunder, på vilka regleringen för närvarande vilar, utan har ansett, att man skulle fortsätta med dem detta år i avvaktan på utredningen. Samma

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.) synpunkt har utskottet anlagt. Det anser liksom departementschefen, att man skall ställa sig avvaktande och försöka bibehålla det prisläge, som varit rådande under innevarande regleringsår. Blott i ett avseende har man gjort en liten ändring i den kungl. propositionen.

Det prisläge som man utgår ifrån är medelpriset 1925—1929. Riksdagen har förut medgivit en rörelsefrihet av 15 % över och 15 % under detta prisläge. Nu har departementschefen ansett, att denna rörelsefrihet icke skulle behöva upprätthållas så strängt, att man under inga förhållanden, särskilt när priserna närmade sig den undre gränsen, skulle få vidtaga några som helst åtgärder, enär detta skulle kunna medföra, att de åtgärder, man vidtog, komme för sent, om man låtit priserna falla ned ända till nedre gränsen. Utskottet har icke haft någonting häremot utan har tillstyrkt vad Kungl. Maj:t har föreslagit. Men med hänsyn till, som jag sade, att grunderna för det nuvarande reglerings-systemet nu skola upptagas till en allmän omprövning av denna kommitté, har utskottet liksom departementschefen ansett, att det icke finns några skäl i att man nu, som t. ex. föreslagits i vissa motioner — jag tänker på herr von Helands motion, som innebär ett fullständigt program till omläggning, eller på högermotionerna — för detta år under den tid utredningen pågår gör några väsentliga ändringar. Därför har utskottet anslutit sig till Kungl. Maj:ts förslag, och denna anslutning har varit allmän, med undantag av högerpartiet. Alla ha ansett, att under sådana förhållanden finnes ingen anledning att nu göra något särskilt ingripande vare sig i fråga om spannmålsreglering, mjölkreglering eller alla de övriga regleringarna som vi ha, — t. ex. den som har väckt kanske någon ovilja bland småbrukarna, nämligen fodermedelsregleringen. Beträffande denna förelågo motioner, som gingo ut på att man nu skulle försöka lösa den frågan. Utskottet anser emellertid, att även den saken bör upptagas av den nu arbetande utredningen, och vi få väl avvakta och se vad den kan komma med.

Vidare har man i högerns förslag påyrkat, att den tid, som skulle vara normerande för prissättningen, vilken nu är tiden 1925—1929, skulle ändras till sista kvartalet 1937. Jag tycker det är litet egendomligt att så välja ut ett visst kvartal, som varit exceptionellt och som uppvisade en tillfällig ökning i jordbrukspriserna. När man går med på en fri marginal av 15 % därutöver, bör man väl hålla sig till en något längre tidsperiod. Eljest skulle man, om det ett annat år tillfälligtvis bleve något, kanske bara en månads högre priser, lika gärna kunna säga, att den månadens höjda priser, som jordbruket erhållit, skulle vara normerande för en reglering. Jag har mycket svårt att förstå dessa synpunkter, som man har fört fram, och utskottsmajoriteten har icke heller kunnat tillmötesgå dem.

Herr talman! Som denna fråga nu ligger till på grund av att en utredning pågår och man enligt utskottets mening icke bör föregripa densamma, ber jag att få yrka bifall såväl till utskottets hemställan som till dess motivering.

Herr Herou: Herr talman! Det var ett visst uttalande från jordbruksministern — ett uttalande till vilket jag senare återkommer — vilket jag hålls med en viss tillfredsställelse. Jag skall därför begränsa mig i dag till att anföra några få synpunkter. Jag ber att få betona, att det socialistiska partiet vid sitt ståndpunktstagande i jordbruksfrågor utgår från vissa bestämda principer. Vi ha varit ivriga anhängare till åtgärder, som direkt syfta till att ge åt jordbrukets arbetande folk skäligen lön för dess arbete. Vi ha ansett, att när staten vidtar åtgärder för att öka jordbrukets inkomster, böra i första hand dessa åtgärder gå ut på att inkomstökningen till övervägande grad helt och hållet tillfaller de arbetande bönderna, i främsta rummet småbönderna och lant-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
arbetarna. Vi ha också ansett, att de kostnader, som en sådan jordbrukspolitik kommer att medföra för folkhushållet eller för staten, böra icke belasta de fattigaste folkgrupperna, vilket ju skulle medföra, att jordbrukets inre marknad och bästa marknad äventyrades. Man behöver ju bara se på den statistik, som finnes för 96 städer och industriorter samt för landsbygden angående användningen av inkomsterna för olika medborgargrupper här i landet, för att finna hurusom dylika synpunkter äro fullt berättigade. Det har ådagalagts, att lantarbetarna här i landet utgiva ungefär hälften av sina inkomster på livsmedel, men man kan i lantarbetarfamiljerna ändock icke köpa för mer än 5 à 700 kronor per år åt 3.3 konsumtionsenheter, under det att en person i medelklassen med 7,000 kronors årsinkomst icke behöver ge ut mer än en fjärdedel av sin årsinkomst för livsmedel men kan ändock ge ut tre gånger så mycket som lantarbetarna för livsmedel för att fylla magarnas behov. Jag skall emellertid spara till ett annat tillfälle att närmare utveckla denna fördelning av årsinkomsten inom olika medborgargrupper. Med hänsyn till situationen nu skall jag nöja mig med det anförda.

Det är alldeles uppenbart, att även om man utgår från denna synpunkt, att bönderna här i landet ha rätt att få skälig lön för sitt arbete, måste man ändock förstå de svårigheter, som uppkomma i en förändrad situation. När livsmedelspriserna öka t. ex. med 15 % under en viss tidsperiod, så betyder det att lantarbetarna få betala 100 à 150 kronor mera per år för livsmedel. Men då måste de minska på sina utgifter på annat håll, eller också minska på sina livsmedelsinköp. På vad skall det kunna knappas in hos alla dessa, som i likhet med lant- och skogsarbetare ha så dåliga inkomster? När alltså det socialistiska partiet hävdar, att bönderna äro berättigade att erhålla en sådan betalning för sina varor, att de kunna erhålla skälig lön för sitt arbete, när vi ha medverkat till ett riksdagsbeslut vid fjolårets riksdag, som skulle möjliggöra att lantarbetarna skulle trots förkortad arbetstid erhålla möjlighet till bättre löner, så skola vi ändock icke bortse från dessa förhållanden, och den som i fortsättningen vill hjälpa det svenska jordbruket, måste ta hänsyn till, att förutsättningarna för jordbrukets lönsamhet här i Sverige är köpkraftens upprätthållande eller förstärkande bland de breda arbetar- och konsumentmassorna. Högkonjunktursens ökade köpkraft bland massorna har givit uppsving åt jordbruket. Förstöres denna köpkraft, kunna icke aldrig så välmenande parlamentariska eller fanatiska anhängare av hur höga monopolpriser som helst rädda jordbruket i Sverige i den omfattning det nu har. Vi måste vara fullt på det klara med, att vi äro i en situation, där vi för några år framåt kanske få bestämt taga i sikte faran av överproduktion, och jag slår fast, att i själva verket har den jordbruksreglering, som gått förvånansvärt bra att genomföra under de år som gått, kunnat bestå tack vare den väldiga expansionen av svenskt näringsliv med dess ökade köpkraft, varvid en stegrad konsumtion, som lätt kan påvisas, svarat mot stegrade utbud. Men vi ha klart för oss, att vid en förnyad kris av den omfattning, som rådde senast 1929—1932 blir en omläggning av stödet åt det svenska jordbruket fullständigt ofrånkomlig.

Jag skall nu beröra den del av den kungliga propositionen, som jag, så långt som nu kan överblickas, hälsar med en viss tillfredsställelse. Det är den del, där jordbruksministern säger det vara riktigast att utgå ifrån, att jordbrukspolitiken gäves en sådan utformning, att den icke medförde en av förhållandena i övrigt opåkallad och för jordbrukets ekonomiska effektivitet i det hela menlig inverkan till gynnande eller missgynnande av den ena eller andra delen av vårt jordbruk. När enligt föreliggande beräkningar $\frac{2}{3}$ av den inkomstökning på 100 miljoner kronor, som det svenska jordbruket har fått 1936 gentemot 1929, går till veteodlarna och sockerbetsodlarna, då måste man i alla fall på

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

en punkt, där det socialistiska partiet haft så mycken kritik mot jordbruksregleringen, med tillfredsställelse hälsa det uttalandet från regeringsbanken i dag, att man observerat denna osympatiska fördelning av jordbruksstödet, och att det utlovats en förändring. Som många av dem, vilka gått in för att stödja denna reglering, har jag den uppfattningen, att stödet i främsta rummet borde ges åt småbrukarna, d. v. s. i främsta rummet komma animalieproducenterna till godo. Det framstår då, huru oerhört misslyckad i själva verket regleringen på vissa punkter har varit, när denna inkomstökning i så hög grad gått till spannmålsodlarna och betodlarna. Den andra punkten av jordbruksministerns uttalande, som jag också hälsar med tillfredsställelse, är hans framhållande av att en prisstödande jordbrukspolitik icke borde belasta ekonomiskt svagt ställda befolkningslager på ett kännbart sätt, och att han angivit, att man borde undersöka vissa saker, däribland en prisdifferentiering, i syfte att för mindre bemedlade underlätta tillgången till för hälsotillståndet betydelsefulla livsmedel och därmed öka avsättningsmöjligheterna för jordbruksprodukterna inom landet. Därmed kommer man in på de krav, som vi några år här ha rest, när vi framhållit, att man borde i stället för att dumpa till utlandet dumpa inom landet, i stället för att skänka livsmedel billiga till utlandet, ge dem åt den fattiga befolkningen här i Sverige, därmed tryggande och förstörande den enda säkra marknad, det svenska jordbruket har. Därmed kommer man in på, synes det mig, ett för framtiden ganska gott underlag för understöd åt den motion, som vi ha väckt vid årets riksdag, när vi ha framhållit, att man för detta ändamål bör ge icke bara en del av de medel, som inflyta genom margarinaccisen, utan alla de medel som inflyta.

Vi ha som sagt att avvakta den utredning, som jordbruksministern tillsatt och varvid han givit så pass sympatiska direktiv, och vi böra då kunna hoppas, att detta skall framtvinga en grundlig omläggning av jordbruksstödet, så att vi komma ifrån de olägenheter, som man nu är allmänt ense om, — olägenheter, som vi städse påpekat i vår kritik, som man nu icke längre kan komma ifrån utan måste erkänna att det funnits mycket berättigande i.

Herr talman, med anförande av dessa synpunkter ber jag att få yrka bifall till vår motion nr 475 i andra kammaren, första punkten.

Herr Andersson i Dunker: Herr talman! Till det föreliggande utskottsutlåtandet har jag och ett par kamrater i utskottet fogat en reservation rörande rätt för Kungl. Maj:t att vidtaga åtgärder till skydd för kaseintillverkningen inom landet. Vårt förslag innebär icke något annat än ett bifall till vad Kungl. Maj:t har begärt i propositionen. För den oinvidde kan det synas vara en ganska liten fråga, denna om kaseinet, men den är icke så liten i verkligheten. För mejerihanteringen och därmed också för jordbrukarna har det en ganska stor betydelse, huru man skall finna avsättning för den skummjolk man erhåller vid smörtillverkningen. Den ojämförligt mesta delen av denna skummjolk användes till uppfödning och gödning av kalvar och svin samt till ostberedning. På den tid man kunde exportera fläsk och kött i obegränsade mängder var det intet bekymmer för skummjölken, då allt överskott kunde gå till utfodring. Men nu är, som alla veta, exporten mycket starkt begränsad, varjämte mjölkproduktionen ökat rätt avsevärt. Därför är det, särskilt vissa tider av året, mycket svårt att finna någon lönande avsättning för en betydande del av skummjölken. Det är då ganska naturligt, att man på mejerihåll har sett sig om efter andra möjligheter att tillvarataga denna i verkligheten ganska värdefulla produkt, som skummjölken är. Man har då kastat sina blickar på tillverkningen av kasein. Kasein är ju en ren mjölkprodukt, som erhålles vid utfällning och torkning av mjölkens äggviteämnen.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Man beräknar, att det som regel åtgår 33 liter skummjolk för att tillverka ett kilogram kasein. Särskilt på senare år har kaseinet fått en ganska omfattande användning för vissa tekniska behov. Det användes sålunda inom snickeri-industrien såsom limämne och i någon mån även vid tillverkning av plywood samt vid tillverkning av vissa slag av papper, färgämnen och dylikt. Det totala behovet av kasein i Sverige utgjorde 1936 något över 800,000 kilogram, och man torde kunna beräkna, att åtgången för närvarande är ungefär 1,000,000 kilogram per år. Men därav importerats icke mindre än omkring 95 %, vilket nästan alltsammans kommer från Argentina. Detta förhållande, att vi importera bortåt en miljon kilogram kasein per år, betyder ungefär detsamma, som om vi skulle importera omkring 30 miljoner kilogram skummjolk och använda den för beredande av kasein. Detta må man väl anse vara litet egenomligt i en tid, då det, som jag sade, är mycket svårt att finna lönande avättning för den svenska skummjölken.

Man kan ju då fråga sig, varför vi icke tillverka kasein här i Sverige. Ja, vi göra det i en viss ringa utsträckning. Sedan flera år ha vi en liten kaseintillverkning, men denna måste för närvarande anses vara avgjort förlustbringande med de priser, som nu kunna uppbringas för denna vara. Detta är dock en tillverkning, som mycket lätt kunde ökas ut. Får man bara ett något så när tillfredsställande pris, så går det att tillverka kasein för hela vårt behov; det är endast en prisfråga. Det är heller inga orimliga priser, som man begär. Om man kan få cirka 80 öre per kilogram färdig kasein, kan man betala 2 öre litern för skummjölken och ersätta tillverkningskostnaden med 15 öre per kg. Det är sålunda en relativt billig tillverkning. År 1936 var priset på kasein ganska hyggligt; importpriset var då i medeltal ungefär 75 öre per kilogram. Men i denna dag bjuda förbrukarna här i landet icke mer än 50 öre per kilogram. Det är ganska lätt att förstå, att det icke går att upprätthålla en tillverkning under dessa förhållanden.

Gentemot kraven på skyddsåtgärder för den svenska kaseintillverkningen får man ibland höra anföras, att det skulle vara ett synnerligen vitalt industriintresse, att kaseinet icke bleve fördyrat. Men jag tror, att man lugnt kan våga påstå, att detta intresse i varje fall är ganska litet. En fördyring, som i allmänhet icke torde behöva bli mer än någon tioöring per kilogram för kaseinet, vars värde med en mycket liten procent ingår i värdet å de varor, som kaseinet användes för att framställa, kan ju icke ha någon betydelse för den färdiga varans pris; i varje fall måste detta inflytande bliva ganska ringa.

Man har också anfört, att det i Sverige tillverkade kaseinet icke skulle vara av samma goda kvalitet som det importerade. Men det vågar jag säga är ett påstående, som saknar all grund. Och som bevis därför kan jag anföra, att på den tiden, då förhållandena i Tyskland voro andra än nu, tillverkade vi här i Sverige kasein och sålde till Tyskland för ganska hyggliga priser. Och Tyskland köpte det härifrån därför att det var en synnerligen hög kvalitet på det kasein, som vi tillverkade. Det är sålunda enligt min mening endast en prisfråga, om det skall vara möjligt att här i landet upprätthålla en kaseintillverkning, som kan lätta på det pristryckande överskott, som vi ha på skummjolk.

I Kungl. Maj:ts proposition har det förutsatts, att det skulle företagas en utredning rörande kaseintillverkningen och att det därefter skulle ankomma på Kungl. Maj:t att vidtaga de åtgärder, som kunna visa sig erforderliga för att upprätthålla en kaseintillverkning här i landet. Man har därvid förmodligen tänkt sig åtgärder i importreglerande syfte liknande dem, som vi ha beträffande andra mjölkprodukter. Det förutsattes också, att vid denna ut-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
redning och beträffande de åtgärder, som Kungl. Maj:t därefter eventuellt skulle vidtaga, olika intressen skulle vägas mot varandra och Kungl. Maj:t med hänsynstagande därtill fattade beslut i frågan. Det borde under sådana omständigheter icke ligga någon som helst fara uti att ge Kungl. Maj:t den begärda fullmakten.

När jag hörde herr Liedberg beklaga sig över att utskottet icke velat följa högerns linjer i vissa avseenden beträffande jordbrukshjälpen, så kunde jag icke annat än tänka på att när det gällde att ge jordbruket detta lilla handtag genom skyddsåtgärder mot kaseinimporten, så föreföll det mig nästan, som om högern vädrat, att det här kanske var ett litet industriintresse, som stod emot ett jordbruksintresse. Och i den situationen valde högern att icke gå med jordbruksintresset utan ställde sig på den andra sidan. Jag beklagar detta därför att jag tror, att det med en annan inställning från högerns sida hade varit möjligt att inom utskottet få majoritet för ett bifall till den av Kungl. Maj:t begärda fullmakten.

Jag skall, herr talman, icke nu yttra mig vidare i denna fråga utan ber endast att få yrka bifall till den av mig m. fl. avgivna reservationen, vilken, såsom jag förut nämnt, icke innebär annat än ett bifall till vad Kungl. Maj:t har begärt.

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Jag skall icke mycket förlänga denna debatt. Jag är övertygad om att flertalet av kammarens ledamöter hålla mig räkning för det, och jag tror icke, att jag överhuvud har någonting att tillägga till det anförande, som här hållits av herr Liedberg. Han har utvecklat våra synpunkter på saken och motiverat den reservation, som sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets högerledamöter hava avgivit.

Hela atmosfären i jordbruksfrågan är ju i år lugnare än tidigare. En avspänning har inträtt; meningsmotsättningarna äro icke längre så stora. I den mån meningsmotsättningar verkligen finnas — och det skall ingalunda fördöljas, att sådana finnas — hållas de tillbaka av olika skäl. Icke minst vill man avvakta den stora jordbruksutredning, som av Kungl. Maj:t nyligen har igångsatts. Och det är alldeles givet, att i avvaktan på resultatet av denna undviker man att mer än nödigt skärpa motsättningarna och riva upp en strid i jordbruksfrågan. Jag har vid åtskilliga tillfällen under de gångna åren gjort mig till talesman för den säkerligen mycket starka opinion, som finnes bakom önskemålet om ett närmande mellan de olika intressen, som här finnas. Och det är glädjande att konstatera, att man i sina ståndpunkter har närmat sig varandra, och att en större förståelse gör sig gällande. Det finns dock, som jag redan antytt, betydande motsättningar på vissa punkter, men det finns ingen anledning att just nu och här understryka dem, utan jag tror, det är klokast, att debatten får fortsätta i den anda, som den börjat.

Endast på en punkt skall jag, herr talman, gå in i en detalj. Jag gör detta närmast därför, att den föregående talaren — som också underströk, att det var en detalj — tog upp frågan. Det gäller skyddsåtgärder för kaseintillverkningen. Herr Andersson i Dunker kunde icke neka sig nöjet att i slutet av sitt anförande ge denna fråga en partipolitisk tillspetsning. Han lät förstå, att inom utskottet hade högerpartiet att välja mellan å ena sidan ett visst industriintresse och å andra sidan ett visst jordbruksintresse. Och i den situationen hade högern valt industriintresset och offrat jordbruksintresset. Nej, herr Andersson i Dunker, det förhåller sig icke alls så. Och jag tror, att herr Andersson själv, som ju deltagit i utskottets förhandlingar, skall ha mycket svårt att från dessa förhandlingar finna det ringaste stöd för ett sådant på-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
stående, utan det är ett argument, som är gjort på fri hand. Verkliga förhållandet var detta. Det hade kommit in en framställning från svenska mejerier-nas riksförening till Kungl. Maj:t om vidtagande av skyddsåtgärder för kaseintillverkningen. Med anledning av denna framställning uttalar jordbruksministern i propositionen, att denna fråga bör underkastas ytterligare utredning, och säger vidare: »Sedan utredningen slutförts, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att besluta i dessa frågor.» Denna framställning från mejerier-nas riksförening hade avstyrkts av jordbruksnämnden. Den hade ansett sig icke för närvarande kunna förorda åtgärder till skydd för kaseintillverkningen men hade ingenting emot, att frågan närmare utreddes. Lantbruksstyrelsen instämde däremot i framställningen.

Kungl. Maj:t meddelade sålunda, att frågan skulle ytterligare utredas, och begärde en fullmakt. När saken avgjordes inom utskottet, framställdes från socialdemokratiskt håll ett yrkande om avslag på begäran om fullmakt. Man ville sålunda gärna vara med om en utredning, men man ansåg icke, att denna borde förbindas med en fullmakt för Kungl. Maj:t. Jag anslöt mig till detta yrkande av det skälet, att det ju är en riksdagens sak att besluta i fråga om importreglering, och om icke tvingande skäl föreligga, bör riksdagen icke avhända sig en sådan befogenhet. Däremot instämde jag i önskemålet, att frågan måtte underkastas en förnyad utredning. När nu herr Andersson i Dunker ville insinuera, att bakom detta ligger ett industriintresse, så kan jag lugna honom och försäkra honom, att jag icke har den ringaste rädsla för att detta kommer att medföra så betydande svårigheter för ifråsavarande industri, att man behöver hesitera för den sakens skull. Den synpunkten har icke spelat någon roll för mig, utan det avgörande har varit frågan, om det finns skäl att i denna situation bevilja en fullmakt eller icke.

Nu hade jag kort efter det utskottets beslut var fattat tillfälle att av jordbruksministern höra, att han fäste stor vikt vid denna sak och trodde, att en fullmakt skulle kunna gagna frågan och åstadkomma ett snabbare avgörande. Och då jag har den uppfattningen, att det är ett stort jordbruksintresse, att kaseintillverkningen får ett stöd, och att jordbruket därmed får möjlighet att avlasta det stora överskottet av skummjolk, är jag för min del beredd att ansluta mig till det yrkande, som framställts av herr Andersson i Dunker. Jag kan sålunda instämma i hans yrkande om bifall till den av honom och herr Gustafson i Vimmerby avgivna reservationen på denna punkt.

I övrigt ber jag, herr talman, att med hänvisning till de ord, jag i början yttrade, få yrka bifall till den reservation, som av mig och övriga utskottsledamöter från högerpartiet har avgivits vid detta utlåtande.

Herr Carlström: Herr talman! Det har ju redan påpekats, åtminstone från ett par av de föregående talarna, att denna debatt på visst sätt skiljer sig från föregående debatter i denna fråga däruti, att den kunnat försiggå mycket lugnare. Och det är väl på det sättet, att sedan krisåren har väl knappast en diskussion här i kammaren i denna fråga tilldragit sig mindre uppmärksamhet, än vad diskussionen i dag tycks göra. Detta beror givetvis på det förhållandet — som även påpekats av ett par föregående talare — att Kungl. Maj:t nu har tillsatt en kommitté med uppgift att utreda de frågor, som beröra jordbruksregleringen. I denna situation är det givetvis ingen anledning att gå in på några nya uppslag i denna fråga, förrän denna kommitté har slutfört sitt uppdrag.

Jag begärde emellertid ordet, då herr Hagberg i Luleå i sitt anförande gick in på frågan om småjordbruket jämfört med storjordbruket och frågan om vad konsumenterna fått betala, då det gäller jordbruksstödet. Ja, herr Hagberg

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

känner ju till, att det har icke endast motionsledes vid denna riksdag utan även inom de organisationer, som ha att syssla med regleringsanordningarna, framhållits just samma synpunkter, nämligen att det borde undersökas, dels huruvida det är möjligt att åt småbrukarna ge mera än hittills av jordbruksstödet, dels ock huruvida man inom landet kan bereda rum för det överskott, som herr Hagberg talade om att vi få skänka bort till utlandet. Förut nämnda utredning har ju fått i uppdrag att undersöka bland annat dessa spörsmål. Det är alltså ingen anledning att här i dag vidare utbreda sig om den saken, därför att utredningen får givetvis se till vad den kan göra däråt.

Herr Hagberg sade också, att de norrbottniska småbrukarna voro representativa för småbruket överhuvud i landet. På den punkten kan det kanske inläggas en viss reservation, ty det är dock en viss skillnad mellan småbruk norrut och småbruk i mellersta och södra Sverige. På den punkten kan man sålunda ha anledning ifrågasätta, huruvida hans iakttagelse var riktig.

Sedan var herr Herou inne på samma problem. Han sade, att det socialistiska partiet alltid varit intresserat av att ge bönderna möjlighet att få skälig ersättning för sina produkter. Å andra sidan pekade han också på att det var köpkraften hos konsumenterna, som möjliggjorde ett sådant förbättrat prisläge. Ja, för all del, vi gå gärna med på det. Men det är klart, att då man nu talar om jordbrukets lönsamhet för närvarande och, i likhet med vad Kungl. Maj:t gjort i propositionen, pekar på att jordbruksregleringen under de gångna åren i stort sett har lyckats upprätthålla skäliga priser, så är det å andra sidan på det sättet, att jordbruket har att dragas med ökade omkostnader i skilda avseenden, som i ganska stor utsträckning eliminera det förbättrade prisläget på produkterna. Och jag gör mig den frågan: om vi komma inför en konjunktur — mot vår önskan givetvis — då köpkraften hos konsumenterna minskas och till följd därav jordbrukets priser i någon mån måste följa med neråt, är man då på den kanten även villig medverka till att bringa ned de omkostnader, som jordbruket åsamkats genom av statsmakterna vidtagen lagstiftning? Det kan väl icke bli fråga om att göra någon ändring i arbetstidslagen eller semesterlagen o. s. v. Jag tror också, herr Herou, att om det blir fråga om att bringa ned löneläget för jordbruksarbetarna och industriarbetarna, kommer man nog på den kanten att vara ganska litet hågad för den saken. Om en försämrad konjunktur inträder, så vill man icke taga konsekvenserna beträffande arbetslöner och andra omständigheter, som medverka till att höja jordbrukets produktionskostnader. Därför kommer jordbruket i ett ännu mera brydsamt läge inför en eventuell kris.

Då det gäller högerns ståndpunkt kan jag förstå, att högern inte gärna härvidlag utan vidare liksom vi andra kan hålla med om att läget för närvarande är sådant, att egentligen ingenting är att göra utöver vad som av Kungl. Maj:t gjorts. Man vill gärna på den kanten ha ett litet försprång och man har också här pekat på åtskilliga punkter och sagt, att så och så borde saken ordnas, det och det anse vi vara riktigt. Med hänsyn till produktionskostnadernas höjning är det också mycket förståeligt, att man på högerhåll anser, att prisen borde höjas en smula och inte borde få sänkas, i varje fall inte under den som gällde sista kvartalet 1937.

Frågan är emellertid alltjämt: är det möjligt att med det läge i fråga om produktionen, vi nu befinna oss i, här vidtaga några åtgärder som ge oss möjlighet att få prisläget höjt? Ja, därvidlag får väl jordbruksutredningen försöka klarlägga, hur detta skall kunna bli möjligt. För närvarande tror jag dock icke, att ens högern har någon starkare känsla utav att det skulle kunna vara möjligt att under detta produktionsår vidtaga åtgärder, som skulle ge något utöver vad Kungl. Maj:t i sitt förslag skisserat. Jag har för all del

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
 samma känsla som högerreservanterna här, att nog vore det skäligt, att jordbruket med hänsyn till de ökade produktionskostnaderna finge ett ännu bättre prisläge, men som saken för närvarande ligger till, anser jag, att det mest blir, som herr Hagberg i Luleå sade, en demonstration att framställa yrkande; men trots att han insåg detta, ville han ju göra yrkandet i alla fall.

Beträffande herr Anderssons i Dunker reservation i fråga om kaseinet misslyckades hans angrepp mot högern, eftersom högerns talesman här gick med på reservationen, vilket han tillkännagav i sitt senaste yttrande. Emellertid är detta måhända inte en fråga av den vikt och betydelse, att man för den sakens skull redan under detta år skulle behöva ge den fullmakt det här är fråga om. Inom utskottet var det ju i synnerhet på den socialdemokratiska sidan — det var närmast herr Björnsson, jag kan ju säga det — som ganska kraftigt opponerade emot att Kungl. Maj:t skulle erhålla denna fullmakt. Då utskottet i sitt utlåtande uttalat sig så, att när saken blir utredd får riksdagen tillfälle att pröva den, har man därmed sagt, att man inte ställer sig avvisande till projektet men dock icke ansett det mera brådskande än att frågan om denna extra fullmakt kan anstå till en kommande riksdag. Jag tror således, att det finns tämligen goda skäl för att även på den punkten bifalla utskottets förslag.

Ja, herr talman, jag anser i likhet med föregående talare, att det inte finns någon anledning att i dag förlänga debatten i denna fråga. Jag tillhör dem som kommit med i den stora utredning som nu är tillsatt, och jag är livligt övertygad om att den utredningen får en mycket besvärlig uppgift och att det väl är möjligt att man ifrån visst håll överskattar de resultat, vartill den kan komma. Men innan denna utredning är klar, finns det inte någon anledning att för den närmaste tiden göra anspråk på några större förändringar i jordbruksregleringens struktur.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Gustafson i Vimmerby: Herr talman! Jag tror det råder en allmän önskan i kammaren, att icke årets jordbruksdebatt skall svälla ut på det sätt, som skedde föregående år, och jag skall i min mån försöka bidra till att icke så blir fallet. Jag tror, att det också finns alldeles särskilda orsaker till att man inte i år gör jordbrukets prisreglerande åtgärder till en stridsfråga av den omfattning, som kanske blev fallet förra året. Det är ju så, som kammarens ledamöter mycket väl känna till, att hela frågan rörande fortsatta stödåtgärder på jordbruksområdet nu är hänskjuten till en stor utredning. Departementschefen har också förordat, att man i stort sett bör låta de nuvarande regleringsåtgärderna på jordbrukets område verka under det år, som nu ligger framför oss.

Emellertid tror jag inte det är riktigt att säga, att inte några som helst förbättringar äro föreslagna i fråga om de olika prisregleringsåtgärderna på jordbruksområdet. Jag vill fästa uppmärksamheten på en sådan sak som att departementschefen föreslagit, att man redan vid ett smörpris på 2 kronor 65 öre per kilogram skall ha möjlighet att, därest Kungl. Maj:t så finner lämpligt, uttaga 2 öres mjölkavgift. Jag vill också påpeka att enligt propositionen möjliggöres för Kungl. Maj:t att förordna om verkställande utav stödköp av brödspannmål redan vid ett prisläge på brödsäd, som är 50 öre per deciton högre än det lägsta pris, vid vilket de särskilda stödåtgärderna i övrigt på brödsädsmarknadens område skola insättas. Läger man därtill vad som ytterligare föreslagits, nämligen att det skall lämnas Kungl. Maj:t frihet att därest så befinnes lämpligt stödköpa större kvantiteter än 100,000 ton brödsäd för att lägga in i beredskapslager, tror jag nog man kan säga, oaktat det angivits att jordbruksregleringarna under det kommande året i stort sett skola ansluta sig

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

till dem som gällt innevarande år, att det dock har vidtagits vissa och ingalunda föraktliga förbättringar, vilka i vissa lägen kunna ha en nog så stor betydelse.

Dessutom finnes på ett annat ställe i propositionen ett uttalande, som jag för min del tror under vissa förutsättningar i varje fall skall kunna åstadkomma större jämnhet i prisläget för jordbruksprodukterna än som hittills varit fallet. Vi veta ju, att det tidigare har gällt att även om man eftersträvar en prisnivå som sammanfaller med den, som var förhanden under åren 1925—1929, skulle dock enligt tidigare beslut prisnivån tillåtas röra sig jämförelsevis fritt mellan en högsta prisnivå av 115 procent och en lägsta prisnivå av 85 procent av nyssnämnda medelprisnivå. På den punkten har det bland annat sagts i propositionen, att »om priset å viss produkt tenderade att annat än tillfälligtvis falla ned mot den undre gränsen, förefintliga regleringsanordningar borde skärpas». Jag tror att man på det sättet velat skapa en möjlighet att sätta in de prisstödjande åtgärderna vid en tidigare tidpunkt än hittills varit fallet. Det är nämligen uppenbart, att i den mån man inte tidigare haft möjlighet att tillgripa särskilda stödåordningar för att upprätthålla prisnivån förrän man kommit under den lägre gränsen, 85 procent, har därigenom priset blivit mera markerat än därest man kunnat sätta in dylika åtgärder redan när en tendens till sänkning av prisnivån på viss produkt förefanns.

Utskottet har ju också i sin motivering understrukit vad departementschefen i dessa hänseenden föreslagit. För min del tror jag inte, att utskottet någon gång tidigare så kraftigt som just i år understrukit vikten av att de olika stödåordningarna användas på sådant sätt, att det avsedda resultatet i möjligaste mån uppnås. Utskottet säger nämligen, att »utskottet vill i detta samband framhålla angelägenheten av att stödåordningarna på förevarande område avpassas på ett sådant sätt, att den avsedda prisnivån så långt detta är möjligt verkligen upprätthålles».

Vad som kanske skulle vara det mest pregnanta uttrycket i den högerreservation, som är fogad till utskottsutlåtandet, är det avsnitt av densamma, vari man hemställer, att riksdagen skall besluta stödja som lägsta priser på brödspeannmål 17 öre per kilogram för råg och 18 öre för vete. Om den saken skall jag endast tillåta mig säga, att även om propositionen och utskottet ange de lägsta priser, som böra stödjas för råg och vete, till respektive 15 och 16 öre, med rätt för Kungl. Maj:t att förordna om stödköp vid 50 öres högre pris, visar ändå erfarenheten under det gångna året, att de brödsädspriser, vi kunnat utvinna, ganska nära sammanfalla med dem, som reservanterna här velat angiva såsom de lägsta priser, som skulle stödjas. Man bör nog kunna hysa ganska god förhoppning om att brödsädspriserna även under det kommande regleringsåret skola visa sig möjliga att upprätthålla, åtminstone vid den prisnivå, som vi haft under det senaste året. Detta är emellertid en sak för sig.

En annan sak är huruvida man i ett för brödsädsmarknaden mycket ogynnsamt läge verkligen skulle kunna upprätthålla de priser vi haft under det gångna året. Det kanske inte är lika säkert, och jag vill för min del säga, att när reservanterna nu påyrka 17, respektive 18 öre såsom lägsta brödsädspriser men i övrigt biträda propositionen i fråga om högsta veteavgift som skall utgå, kan man nog fråga sig, hur man överhuvud taget skall kunna åstadkomma de resurser, som äro erforderliga för att under alla förhållanden kunna stödja den prisnivå på brödsäden som högerreservanterna anse vara den önskvärda. Även jag anser, att omständigheterna på jordbrukets område för närvarande äro sådana, att det i och för sig säkerligen vore påkallat att i varje fall upprätthålla den prisnivå, som vi hade under det sista kvartalet 1937. Jordbrukets hela prisregleringsfråga befinner sig just nu i ett så pass labilt läge, att det i år inte

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

är möjligt att komma längre än till vad den kungl. propositionen föreslår. Jag tror med andra ord, att vi hittills, i för övrigt ganska gott samarbete, försökt utnyttja de olika regleringsanordningar på ifrågavarande område så långt det politiskt sett varit möjligt. I den mån vi sträva efter att ytterligare förbättra prisläget på jordbrukets produktområde, tror jag inte, att detta kan praktiskt genomföras med mindre än att man först avvaktar resultatet av den pågående utredningen.

Jag hälsar för min del med mycket stor tillfredsställelse, att denna utredning har igångsatts. Även om jag gärna erkänner, att jag tror det skall komma att visa sig förenat med vissa och ganska stora svårigheter att skissera upp ett program, som kan bli tillfyllestgörande på jordbrukets område, hoppas jag dock det skall visa sig möjligt att genom utredningen få fram ett resultat, som möjliggör ett stabiliserande av och i viss mån höjda produktpriser på jordbruksområdet. Jag vill också säga, att det inte alltid är så lätt att komma till de resultat på här ifrågavarande område, man helst skulle vilja uppnå. Trots att en viss förändring i åskådningen ägt rum på konsumentområdet i fråga om jordbruksstödet, möter man ännu erinringar, som icke bidraga till ett bättre ekonomiskt läge för jordbruket. Jag läste exempelvis någon gång omkring den 25 april, det var i en ledare i Nya Dagligt Allehanda, vari man kort och gott förklarade, att livsmedelskostnaderna nu nått en sådan höjd, att man egentligen inte kunde tillstyrka att de tillätes stiga ytterligare. Detta uttalande gjordes, som jag tror, i en högertidning och på ledarplats, där man refererade årets jordbruksproposition. Jag fäster mig också vid att man i en sådan tidning som *Industria*, som väl i viss mån får anses representera det av mig nyss nämnda lägret, ondgör sig över de stödåtaganden på jordbruksområdet som hittills vidtagits.

Jag har vid utskottsutlåtandet fogat en blank reservation, i vilken jag bland annat anecknat, att jag vid behandlingen av de här förevarande frågorna yrkat bifall till motionerna nr 330 i första kammaren och nr 472 i andra kammaren. I dessa motioner har man hemställt, att riksdagen ville besluta, att det skulle utbetalas högst 25 öre i tillägg per kilogram av sådant smör, som tillverkas av mejerierna på Öland och Gotland och som inte kunnat få runmärkesrätt på grund av löksmak. Utskottet har emellertid inte velat vara med om bifall till dessa motioner. Jag tror dock för min del, att det finns alldeles särskilda skäl som tala för att man borde bifalla vad i dessa motioner hemställts. Det är nämligen så, att man dels på Gotland, dels och framför allt i de kargare delarna av norra Öland har mycket ont av en lökväxt i betesmarkerna, som gör att under betestiden mjölken och därmed mjölkprodukterna i någon mån bli bemängda med löksmak. Utskottet har anfört, att därest man skulle gå in för ett bifall till motionerna, skulle detta få konsekvenser på en del andra områden. Man har sålunda sagt, vid debatten i utskottet, att i mjölken stundom även förekommer klöver och rotsmak, och då runmärket även av sådan anledning makuleras, skulle man kunna befara, att det framställdes anspråk på pristillägg även för dylika produkter, när man inte kunde uppnå noteringspriser för desamma. Jag tror inte, att ett bifall till denna motion skulle få sådana konsekvenser, ty vad gäller klöversmak eller rotsmak på mjölken kan man genom lämpligt tillskottsfoder i viss mån undgå dessa olägenheter. Däremot är det alldeles uppenbart att om djuren beta ett gräs, som är bemängt med lökväxter, kunna produkterna inte undgå att ta smak av dessa växter. Jag finner alltså, att detta är ett alldeles speciellt område som, därest man bifölle motionerna, inte skulle föranleda några som helst konsekvenser.

I det läge vari frågan nu befinner sig skall jag inte yrka bifall till motionen i fråga. Jag anser det meningslöst på grund av utskottets ståndpunkt, men jag

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

tror dock att dessa motioner innefatta ett så pass resonabelt och rimligt uppslag att därest ifrågavarande yrkanden återkomma ett följande år, det då torde finnas anledning för riksdagen att pröva dem på ett välvilligare sätt än som skett i år.

Slutligen skall jag bara säga ett par ord rörande den reservation, som är avgiven av mina kamrater Andersson i Dunker och Tjällgren samt undertecknad. Herr Andersson i Dunker har ju utförligt redogjort för vad kaseinfrågan betyder för mejerihanteringens och jordbrukets del, och jag skall inte ytterligare kommentera den sidan av saken. Men jag beklagar verkligen att man på högerhåll inom utskottet ansett sig ha anledning gå emot den fullmakt, som jordbruksministern begärt på den här punkten. Jag gör det så mycket mera nu, sedan herr Anderson i Norrköping nyss här i kammaren förklarat, att sedan han hört jordbruksministerns anförande i första kammaren rörande denna sak, han inte längre hade något att erinra mot att Kungl. Maj:t ges denna fullmakt i fråga om kaseinet. Det är uppenbart, att därest man redan i utskottet kunnat vinna denna anslutning till den kungl. propositionen på berörda punkt, hela frågan då legat mycket bättre till och att vi i så fall haft större möjlighet att få igenom yrkandet i kammaren. Nu hoppas jag det oaktat det skall visa sig möjligt vid den kommande voteringen, sedan herr Anderson i Norrköping nu frånfallit den av honom jämte övriga högerrepresentanter i utskottet intagna ståndpunkten, att få igenom ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag även i nu berörda hänseende.

Ja, herr talman, jag har kanske inte anledning säga mera i det här sammanhanget. Min ståndpunkt i den förevarande frågan är den, att jag tror det av flera skäl bör anses klokt att i år nöja sig med det resultat, till vilket propositionen och utskottet har kommit. I övrigt får man hoppas att den utredning, som nu arbetar, verkligen skall kunna finna framkomliga vägar, som möjliggöra skapandet av bättre förhållanden för landsbygdens folk.

Herr talman! Jag tillåter mig med det nu anförda att yrka bifall till utskottets hemställan. I fråga om kaseinet tillåter jag mig emellertid att yrka bifall till den av herrar Andersson i Dunker och Tjällgren samt undertecknad avlämnade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Westman, Närlinge, Gustafsson* i Lekåsa och *Johansson* i Norrfors.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**:
Herr talman! Den fråga, som vi nu behandla, rör ett av de viktigaste momenten i denna sak. Det är påtagligt, att den politik, som förts för att förbättra förhållandena inom det svenska jordbruket, vunnit allt större och större anslutning bland det svenska folket. Förhållandena äro ju sådana, att statsmakterna icke kunna draga upp bestämda linjer eller i detalj föreskriva, att så och så skall det göras. Statsmakterna kunna endast för jordbrukshjälpen fastställa vissa allmänna riktlinjer och måste överlåta åt vederbörande organisationer att i överensstämmelse med dessa riktlinjer försöka åstadkomma det bästa möjliga. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att den strävan, som under en lång följd av år varit min, i viss utsträckning förverkligats. Man börjar allt mer och mer inse, att det är av vikt icke allenast för jordbrukarna utan även för andra befolkningsgrupper, att inkomstförhållandena inom det svenska jordbruket bliva sådana, att de svara mot de ekonomiska förhållanden, som råda inom andra näringsgrenar. Tonen är numera en helt annan än förr. Uppfattningen har ändrats. Även då denna fråga behandlades vid förra årets riksdag, hade vid utskottets utlåtande liksom i år fogats

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
reservationer. Enligt min mening förelåg icke heller förra året någon nämnvärd skillnad i sak mellan reservanternas och utskottsmajoritetens uppfattning, ehuru reservanternas kanske försökt lägga upp ämnet på ett annat sätt. I år finns det absolut ingen skillnad i sak mellan reservanternas och utskottsmajoritetens uppfattning, och beträffande det sätt, varpå reservanternas lagt upp frågan, konstaterar jag med tillfredsställelse, att vi äro tämligen eniga om att det lyckats regeringen att med stöd av 1937 års riksdagsbeslut effektuera vad den åsyftade, och detta bättre än man spådde, när frågan diskuterades förra året.

Mjölproduktionen är, som förut sagts, en av det svenska jordbrukets viktigaste produktionsgrenar. Den är av oerhörd vikt för hela det samlade jordbruket; även vid mitt jordbruk nere i Skåne är mjölken den viktigaste salu-produkten. Omsättningen av till exempel sockerbeter kan givetvis aldrig nå samma omfattning som omsättningen av mjölk. Sockerbetsproduktionen är dock naturligtvis såtillvida av stor vikt som den sysselsätter ett stort antal arbetare. Det är oerhört mycket fler människor, som hava sin inkomst av betskötsel och betupptagning än av kreatursskötsel.

Det förefaller mig, som om reservanternas i viss mån missuppfattat Kungl. Maj:ts förslag, och för att skingra de missförstånd, som synas föreligga, vill jag nu yttra några ord. Reservanternas säga, att de dela departementschefens uppfattning i olika frågor, men att de mena, att vad departementschefen föreslagit icke är tillfyllest. Om reservanternas talesman i första kammaren rätt tolkat deras uppfattning, får jag säga, att då hava reservanternas missuppfattat, vad departementschefen skrivit i propositionen, ty Kungl. Maj:ts förslag går ju ut på att man genom dessa statliga åtgärder, som alla äro eniga om, skall försöka upprätthålla 1925—1929 års prisnivå, men att priserna skola tillåtas fritt stiga med 15 % över denna nivå. På reservanternas talesman i första kammaren lät det, som om han menade, att ytterligare åtgärder icke skulle vidtagas, om icke priserna sjönke under medelnivån för åren 1925—1929. Förslaget innebär ju i stället en skärpning av vad som hittills gällt så till vida, att man skall vidtaga ytterligare åtgärder, om priserna börja tendera att sjunka under nämnda medelnivå. De åtgärder, som i så fall skulle vidtagas, skulle ju icke vara sådana åtgärder, som närmare angivas i propositionen, utan extra ordinära åtgärder, avsedda att befria marknaden från det överskott av varor, som kan väntas uppkomma, i fall priserna sjunka under medelnivån. Man har velat effektivisera stödet åt jordbruket genom att förutsätta, att Kungl. Maj:t skall kunna göra bruk av de fullmakter, som Kungl. Maj:t enligt tidigare riksdagsbeslut erhållit.

Av vikt är naturligtvis, att man försöker göra stödet åt jordbruket så verkamt som möjligt. Det har tvistats mycket om vilka åtgärder, som bäst äro ägnade att skänka stöd åt större, medelstora eller mindre jordbruk, åt jordbruket i södra, mellersta eller norra Sverige. Det är därför enligt min mening nödvändigt att få till stånd en utredning, varigenom man blir i stånd att tränga till botten av problemen och utfinna, vilka åtgärder, som äro lämpligast för jordbruk av olika storleksordning och geografisk belägenhet, och som äro bäst ägnade att skipa rättvisa mellan olika grupper inom den jordbrukande befolkningen. I direktiven för utredningen föreskrives bland annat, att vad som i första hand är att taga sikte på det är, att jordbruksproduktionen bör drivas så, att den gagnar det svenska folkhushållet. Jordbruksprodukterna böra betinga sådana priser, att de, som driva jordbruk, kunna få en arbetsinkomst, som gör dem jämställda med motsvarande befolkningsgrupper inom andra yrken. De olika produktionsbetingelserna och omkostnaderna måste övervägas och vägas emot varandra.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Beträffande den ram, som vi måste hålla oss inom, så länge vi icke utstakat nya riktlinjer för jordbrukspolitiken, gäller det i första hand, att man bör trygga avsättningen av det produktionsöverskott, som uppstår. Med full rätt har kritiserats, att man under de s. k. krisåren exporterade smör till oerhört lågt pris. Det gjorde vi emellertid den gången därför att vi icke ville släppa en marknad, som kunde vara bra att hava en gång, i fall det ekonomiska förnuftet så småningom komme att segra ute i världen, så att priserna lyftes upp. Vi ville genom att sälja till underpris försöka behålla våra kunder och förekomma, att andra länder erövrade våra marknader. Det kostar nämligen alltid pengar att skaffa en ny marknad. Nu hava förhållandena förbättrats utomlands. Prisnivån har stigit även där men icke tillräckligt, för att de svenska jordbrukarna skola få så mycket betalt för råvaran, d. v. s. mjölken, som behövs med hänsyn till önskvärdheten av att de tillförsäkras en standard, som står i rimligt förhållande till den standard, den övriga delen av det svenska folket lever på. Så länge vi icke funderat ut något system, varigenom vi inom landet kunna erhålla avsättning för det smör, vi producera, så måste vi exportera smör. Det kan ju hända, att priserna på den utländska marknaden stiga ytterligare, och då blir det ju till fördel för oss, att vi icke släppt ifrån oss den utländska marknaden.

Nu finns det ju de, som säga, att om vi sätta margarinaccisen tillräckligt högt, så kunna vi avyttra vårt smör inom landet. Jag delar icke den uppfattningen, ty vi kunna icke tvinga folk att köpa smör. Jag tycker ju själv, att det vore naturligt, om människor i stället för margarin köpte smör, som är en väsentligt mycket bättre vara, men inom snart sagt alla befolkningslager använder man i hushållet icke bara smör utan även margarin och i många hushåll enbart margarin. Att det är många, som använda margarin, framgår ju av socialstyrelsens statistik. Själv tycker jag det är besynnerligt, men det är ingenting att göra åt det. Man kan ju icke tvinga folk att köpa, vad de icke vilja köpa. I första kammaren påstod en talare, att om man satte margarinaccisen mycket högt, skulle man därigenom pressa fram en förbrukning av smör. Jag tror, att en större höjning av margarinaccisen icke skulle få annan verkan än att fettkonsumtionen minskades, och därmed skulle icke det svenska jordbruket vara betjänt. Man får följaktligen söka andra utvägar, om man vill vinna ökad avsättning av smör på den svenska marknaden.

Underhandlingar, som förts i höstas, hava medfört det resultatet, att smörkontingenten på Tyskland mer än fördubblats. I stället för en kontingent av 4,345 ton kunna vi under viss tid framåt, närmare bestämt ett år, exportera mer än dubbelt så stor kontingent som tidigare och därigenom i motsvarande mån lätta den svenska smörmarknaden. Dessutom har den svenska mejeriorganisationen själv tagit hand om exporten och gått in för fast försäljning på den engelska marknaden i stället för försäljning i konsignation, där man kunde utbjuda en viss resterande kvantitet till lägre pris än grossisterna, som köpt i fast räkning, fått betala. Minuthandlarna fingo sålunda för detta smör betala mycket lågt pris. Det kunde ju vara tillfredsställande för köparna, men det gick ytterst ut över de svenska jordbrukarna, som fingo sämre priser. Man kan emellertid säga, att det numera inträtt bättre förhållanden.

En av förutsättningarna för att stödåtgärderna skola kunna erhålla den av statsmakterna avsedda effektiviteten är, att den inhemska marknaden befrias från eventuellt förefintligt produktionsöverskott. Meningen är, att stödåtgärderna skola fungera, även om prisnivån överstiger medelnivån för åren 1925—1929. Effektiviteten skall icke bli mindre av den anledningen. Jag förstår icke vad reservanterna mena, då de säga, att de icke kunna godkänna den lägsta prisnivå, som Kungl. Maj:t föreslagit. Extraordinära åtgärder skola

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
ju vidtagas, om denna prisnivå tenderar att underskridas. Vi böra skilja på extraordinära och ordinära stödåtgärder.

Högerreservationen innehåller ju knappast något annat än att reservanternas under vissa förutsättningar vilja låta mjölkavgiften utgå med 2 öre även vid högre smörpris än 2 kronor 65 öre. Jag erinrar om, vad jag tidigare sagt, nämligen att smörpriset naturligtvis kan ute på världsmarknaden bliva så högt, att det vore orättvist, icke mot konsumenterna, men mot den organisation, som försäljer konsumtionsmjölken att belasta den med så hög mjölkavgift som 2 öre. Man får göra en lämplig avvägning under hänsynstagande till förhållandenas utveckling. Även om man skulle taga ut $\frac{1}{2}$ öre mer vid ett smörpris, som vore 10 öre högre än smörpriset för närvarande är, skulle detta ju som bekant endast inverka med $\frac{15}{100}$ öre i genomsnitt på prisutjämningsbidraget för produktmjölken och olika allt efter kvantiteten av konsumtionsmjölk inom distriktet.

Som anledning varför man velat strama åt prisnivån mer än som föreslagits i propositionen har man bland annat anfört, att prisnivån som kompensation för genomförandet av lantarbetstidslagen borde höjts med 10 %. Nu spelar det ingen roll, tycker jag, om det står där, men varför skall man skriva vad som icke är riktigt? I fall vi gå ut från de faktiska siffror, som vi diskuterade förra året, så blir det ju 7.2 % och icke 10 %. Det är riktigt, att arbetslönerna stigit mer, men det beror icke på arbetstidsregleringen utan på att man vid de förra året förda avtalsförhandlingarna med hänsyn till att andra grupper kommit in i bättre ekonomiska förhållanden höjde arbetslönerna. Det är ju en sak för herrarna att betänka, när det gäller fastställande av löner, att ju mer man låter lönerna springa i höjden, desto mer får man lov att låta priserna stiga på de produkter, genom vilkas försäljning jordbruksarbetare och andra, som hava sin utkomst av jordbruket, äro hänvisade att leva.

Importen av fodervaror säges också hava ökat abnormt under år 1937 i förhållande till år 1936 och i ännu högre grad i förhållande till år 1935. Det är alldeles riktigt, men man glömmer därvidlag, att året 1935 användes till utfodring 92,000 ton denaturerad brödsäd. Om man tager hänsyn till den saken, blir skillnaden väsentligt mycket mindre. Det blir någon liten skillnad ändå, men icke tillnärmelsevis så stor skillnad, som man försökt göra gällande. Dessutom bör man komma ihåg, att enligt statistiken var 1936 års skörd ungefär 260,000 ton mindre än 1935 års skörd. Vi veta ju litet var, att 1936 års skörd använde vi till utfodring år 1937. En bidragande orsak till att importbehovet 1937 blivit större har således varit, att skörderesultatet var sämre år 1936. Vi hava importerat i runt tal 188,000 ton majs. Vi hava 1937 exporterat 270,000 st. svin inberäknat hela baconexporten. Det är väl ingen som ifrågasätter, att vi skulle uppgiva baconexporten, ty den har ju i genomsnitt givit minst lika mycket som fläskförsäljningen inom landet. Exporten har sammanlagt nödvändiggjort en import av omkring 100,000 ton majs. För att tillgodose det svenska folkhushållet, hava vi således år 1937 behövt importera 88,000 ton majs, beroende på brist på foderenheter inom landet. Stora svårigheter möta därutinnan, att vi måste beakta de faktiska förhållanden, som existera. Vi hava en hel del stora och medelstora jordbruk, som producera tillräckligt för eget behov, men därjämte hava vi en hel del småbruk, som under alla förhållanden, därest de skola bedriva animalisk produktion, behöva köpa i viss utsträckning. Det är ju det, som gör hela regleringen så oerhört ömtålig och som gör, att man får taga så försiktigt på saken.

Det har från skogsmannahåll gjorts gällande, att man borde förbjuda skogsbete. Det är klart, att vi böra göra vad vi kunna för att skydda och vårda skogen, men vi skola komma ihåg, att en av förutsättningarna för att man skall

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

kunna förbjuda skogsbete, är att småbrukarna erhålla tillgång till annan betesmark. Inom det begränsade område, som de disponera, måste de hava tillgång till bete eller också måste åkerarealen utökas. Detta är ett problem, som man icke kan bortse ifrån i detta sammanhang.

Detsamma gäller priset på fodervaror. I reservationen har framhållits, att om foderskörden blir stor, böra fodermedelsprisen höjas, så att en alltför stor import förhindras. Det är precis vad jag har föreslagit, och som jag skrev i propositionen förra året. Man får strama åt i viss utsträckning, men man får naturligtvis därvid försöka anpassa förhållandena så, att när det föreligger större behov av inköp för en del jordbrukare, man lättar litet grand på detta. På så sätt kommer man ändå åt dem, som driva en mera industriellt betonad produktion.

Det påtalades också i första kammaren, att inblandningsprocenten för havre borde vara högre. Den frågan var under övervägande, då den fastställdes förra gången. Det var till och med en köpman — det var ingen annan — som ringde till mig och sade, att han tyckte att inmalningsprocenten på havre borde höjas. Då sade jag, att jag förstår att herrarna ha lager inne, och det kan ju hända att det blir en höjning. Jag ville emellertid icke höja inmalningsprocenten vid det tillfället, därför att en del jordbrukare då icke kunde producera tillfredsställande mängd havre utan måste köpa havre. Åro lagren icke större än åtgången, är det i varje fall icke tu tal om att icke prisnivån stramar åt vid en höjning. Följaktligen få dessa jordbrukare betala högre priser. Kan man förebygga detta, utan att åstadkomma sänkning av havrepriset — det har faktiskt stigit ändå — behöver man icke vidtaga sådana åtgärder. Införselavgiften var så hög att prisnivån på foderhavre stigit de sista dagarna oavsett detta. Det är möjligt att då behov av foderspannmål icke föreligger, förmalningsprocenten kan höjas, så att man därigenom får slut på de lager, som ligga inne.

Beträffande brödsädesspannmålen sade herr Mannerskantz i första kammaren — det är kanske de andra reservanternas mening också — att det kan vara hugget som stucket, om den står i ett pris av 18 kronor respektive 17 kronor per 100 kilo eller i något annat pris, som icke ligger alltför långt därifrån. Det är vad även jag har sagt. Vi vilja icke en gång till uppleva de förhållanden, som vi hade i början av regleringen, då priset på brödsädesspannmål var väsentligt högre än priset på foderspannmål. Detta förhållande bidrog till de förluster, som tidningarna skrivit så mycket om. Jordbrukarna beskyldes för att vara orsaken härtill, men det berodde i stället på att det icke var balans mellan priserna på dessa spannmålssorter. Det är därför icke riktigt att draga upp prisnivån för det ena spannmålsslaget och därigenom åstadkomma en produktion i en utsträckning, som icke behöves för folkhushållet, ty då minskas annan odling, som ju också behövs för folkhushållet. Därför ha vi låtit bli detta. Där ha naturligtvis de ekonomiska organisationerna en uppgift att fylla.

När Kungl. Maj:t förra året med hänsyn till vissa iakttagelser uppskattade överskottet av vete till mellan 80 å 90 tusen ton — överskottet borde enligt den statistik som förelåg vara cirka 130,000 ton — höjde Kungl. Maj:t värdet av utförselbevisen med 60 öre per 100 kilo. Med ett överskott å 130,000 ton skulle värdet av utförselbevisen vara 1.20 per 100 kg. Med den andra kvantiteten jag nämnde, blev värdet av utförselbevisen kr. 1.80 per 100 kilo och därför blev det större möjlighet till export. Det visade sig, att priset på europeiskt mjukt vete sjönk till kr. 15.50 per 100 kg. Följaktligen räckte icke utförseln till att avlasta marknaden. Genom den prisnivå, som tack vare utförselbevisen ernåddes, höllos utbudet tillbaka i det egna landet. Om man

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
hade haft effektiva organisationer, som exporterat överskottet och ordnat affären genom clearing, hade den affären icke kostat mer än 40 öre per 100 kilo, vilket skulle haft till följd en höjning av priset. När det blev högre pris sänkte Kungl. Maj:t veteavgiften. Följaktligen innebar den icke någon börda för konsumenterna. Veteavgiften skall ju läggas in i priset, när man skall taga ut avgiften. Det var därför felaktigt när reservanterna antydde, att det är jordbruket, som betalar kostnaderna för det beredskapslager, som ligger inne. Så är icke förhållandet, utan det är kvarnarna, som få betala veteavgiften. Om noteringen är 18 kronor per 100 kilo och veteavgiften 2.50 kr., kostar vetet 20 kronor 50 öre per 100 kilo, men om noteringen på vetet stigit till 19.50 å 20 kronor, då minskar man veteavgiften för att icke tynga konsumenterna i onödan. Följaktligen kan det bli tvist endast när det gäller exporten. Förra året löstes problemet efter överläggning med jordbruksnämnden på det sättet, att vi satte ned veteavgiften. Då steg prisnivån, så att exporten kunde fortgå oavsett veteavgiften. Noteringen blev då 20 kronor 50 öre. Då veteavgiften sänktes kom priset icke över 20 kronor 50 öre och således kunde exporten pågå. Genom utförselbevis på vete med 1 krona 80 öre kom ingen export till stånd. Ingen ville sätta igång därmed. Ordföranden i spannmålshandlarnas förening var välvillig och intresserad och gjorde allt vad han kunde, det vill jag betyga. Men det fanns medlemmar som icke ville exportera utan önskade vänta därmed tills priserna blevo mera tillfredsställande, så att de skulle kunna förtjäna mera pengar. Följaktligen blev det icke exporterat mer än 10,000 ton stälvete från Svalöv till utsäde, vilket parti såldes till Tyskland, och priset var så lågt, att det utan utförselbevis icke blivit någon export.

Vi hade vid ett visst tillfälle inne ett lager på 32,000 ton vete av 1935 års skörd. Det uppskattades av kvarnintressenterna till ett pris som med 70 öre per 100 kg. understeg priset på 1937 års skörd av vete. Om man skulle köpa den och förmåla den och i stället lägga in 1937 års skörd i beredskapslagret, skulle vederbörande alltså ha 70 öre i prisskillnad per 100 kilo. Jag sade då till riksförbundet: undersök möjligheterna för en export, ty det är med hänsyn till överskottet angeläget, att det lyftes ut och det går lättare att bli av med det, om andra länder vilja köpa. Det var ju lättare att exportera partiet, då vi så att säga kunde lägga in dessa 70 öre i priset och det blev alltså med utförselbeviset 2 kr. 50 öre. Då såldes 10,000 ton till en av östersjöstaterna. Den kvantiteten följdes av 20,000 ton ganska snart, och så lades det in 32,000 ton av det nya vetet i beredskapslagret. Detta lättade marknaden. En stabilisering och ett upprätthållande av prisnivån kunde då ske. Sedan steg priset på världsmarknaden, så att man kunde exportera ytterligare 40,000 ton med hjälp av utförselbevis värda 1:80 per 100 kg. När inventeringen gjordes i november visade det sig, att vi hade bedömt läget riktigt. De siffror som förelägo visade, att den inneliggande vetekvantiteten täckte behovet för folkhushållet, varemot beräkningen slog fel på 15,000 ton beträffande rågen. Det visade sig nu, att vetepriset steg medan rågpriset sjönk. Kungl. Maj:t beslöt då att spannmålsaktiebolaget skulle köpa av rågöverskottet och styrelsen för spannmålsaktiebolaget hade att bestämma såväl sättet för inköpet som det pris, som skulle betalas och hur betalningen skulle verkställas. Bolaget köpte 15,000 ton. Sedan har rågpriset icke noterats, men köpet medförde ändå en höjning av prisnivån för den råg, som behövdes till förmalning, samt även för den råg, som skulle tillföras beredskapslagret. Enligt rapporterna äro nu stora delar av rågfälten förstörda av snömögel, och skulle så visa sig vara förhållandet, behöver man öka beredskapslagret.

Beträffande importen av oljekakor, så vill jag för att förebygga alla missförstånd säga, att då man talar om den ökning av importen, som inträffat

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

under första månaderna innevarande år, föranleddes detta av att man köpt 33,700 ton att användas i beredskapslagret, och detta har man gjort för en del av de 70 miljoner, som riksdagen beviljat för tillskapandet av ett beredskapslager. Av detta parti har till den 14 maj inkommit 28,100 ton, vilket parti ligger i beredskapslagret.

Om man ser på importen i dess helhet, visar den dessa första månader innevarande år en minskning av importen av oljekakor med ungefär 12,000 ton. Man kan icke draga alltför bestämda slutsatser däraf, ty det kan ha varit så stor import under december månad förra året, att förklaringen ligger där.

Sedan har det diskuterats om kaseinet. Utskottet återger här icke riktigt vad departementschefen har sagt. Utskottet säger, att det biträder vad departementschefen anfört rörande lämpligheten av att en ytterligare utredning företages. Därmed punkt och slut. Man skall pröva de olika synpunkterna och väga de olika skälen mot varandra. Men vad departementschefen därtill har sagt är, att Kungl. Maj:t bör få vidtaga de åtgärder, som påkallas med hänsyn till utredningen. Det har icke utskottet nämnt.

Jag hyser icke den uppfattningen, att vi skola åstadkomma en kasein-fabrikation i vårt land i ökad utsträckning, ty jag menar, att vi ha icke sådana förutsättningar, att det är möjligt. Men även om jag tänker mig, att det vore möjligt och att utskottet och riksdagen hade beslutat det, så hade kanhända Kungl. Maj:t ändå kommit till resultatet, att man icke borde göra något, därför att skummjölken kunde få annan användning. Men den saken kan icke avgöras nu, utan den får man pröva. Jag menar, att man kunde vidtaga sådana åtgärder, som tillfälligtvis lätta svårigheterna, vilka, säges det, bero på kriget mellan Japan och Kina. Det säges, att det blivit en väsentligt minskad avsättning genom det japansk-kinesiska kriget på grund av de abnorma förhållanden, som existera. Då kunde man tänka sig åtgärder för att stödja den fabrikation, som finnes.

Det är ett prisfall från 96 öre till 56 öre enligt de senaste rapporterna, och då man nått ett så lågt pris som 56 öre, kunde man ju tänka sig att vidtaga särskilda åtgärder. Jag hörde i dag i medkammaren, att det t. o. m. nämndes ett pris av ända ned till 50 öre per kilo. Det är en abnormitet i avsättnings-möjligheterna. Kvantiteterna skola taga vägen någonstädes.

Jag tror ej, att vi skola bygga på en utökad tillverkning av kasein för att få till stånd någon stor fabrikation. Det finnes nämligen inga möjligheter att konkurrera med andra länder, som producera mjölk under billigare betingelser, där befolkningen i landet icke har samma levnadsstandard som i Sverige och där man icke behöver det pris för råvaran, som vi äro nödsakade att åstadkomma i vårt land.

Jag skall nämna något i anledning av den jämförelse, som herr Hagberg i Luleå gjorde. Det gäller melassen och anledningen till att sockerbolaget till låga priser exporterar melass, som i stället kunde användas bland annat till det norrländska jordbruket. Jag har i det fallet samma uppfattning som herr Hagberg. Men det är så, att det behöves upplysning och reklam. Vi skola betänka, att innan förhållandena på sockermarknaden blevo sådana som de blevo, när regleringen på sockermarknaden kom till stånd, var betproduktionen ungefär en miljon ton om året. Den har delvis genom ökning av arealen för att täcka landets behov och delvis genom relativt goda skördar fördubblats, så att den de sista åren kommit upp till två miljoner ton. För några år sedan producerades melass av en miljon ton sockerbeter mot nu av två miljoner ton. Men konsumtionen har icke kunnat absorbera denna ökade produktion. Det behöves upplysning och reklam på olika sätt. Till och med i min hemprovins, som är melassens produktionsort, finnas många, som

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
först under senare år fått en riktig uppfattning om melassens fodervärde. Med hänsyn till dess fodervärde är det nuvarande priset icke så högt som för annan foderspannmål. Följaktligen kan man ej göra några invändningar mot det pris, som tages inom landet.

Det är ganska naturligt, att en viss del har sålts till export, när det icke kunde vinnas avsättning inom landet. Det är, som sockerbolaget upplyser, nämligen så att bolaget för det första icke har cisterner i tillräcklig utsträckning och följaktligen måste sälja melassen till avhämtning på regelbundna tider. Efter det att bolaget fått rationalisera och fått ökat utrymme, kan det lagra denna vara under längre tid och har följaktligen större möjligheter att avyttra den inom landet.

Emellertid, då melassen såldes till det låga pris, som herr Hagberg nämnde, var noteringen 20 shillings per ton f. o. b. svensk hamn. Med detta marknadspris exporterades, om jag ej missminner mig, något över 8,000 ton. Sedan dess har priset stigit. Enligt senaste notering är det 52.6 shillings per ton f. o. b. svensk hamn.

Konsumtionen i Sverige har också väsentligt ökats, medan exporten har sjunkit till något över 2,000 ton. Sockerbolaget har de sista åren för att propagera för detta fodermedel i övre Sverige från Gävle till Luleå lagt upp lager av melass, och kostnaden för denna melass är densamma där som om den hämtas i Arlöv eller vid någon av de andra fabrikena där nere. Man har följaktligen »clearat» frakten, när man levererar där uppe till samma pris. Detta har medfört en stegring av konsumtionen. Medan Svenska lantmännens riksförbund år 1936 sålde 255 ton melass till orter norr om Gävle, ökades försäljningen 1937 till 1,560 ton. Under den tilländalupna delen av innevarande bokföringsår, d. v. s. under tiden den 1 juli 1937—den 1 maj 1938, har sockerbolaget sålt 6,000 ton till detta område, som sträcker sig norr om Gävle. Följaktligen kan man säga, att det har gjorts försök att åstadkomma försäljning. Vederbörande ha upptäckt, att det är i deras intresse att avsätta denna kvantitet. Men vi skola komma ihåg, att för det sista bokföringsåret, som ännu icke är tilländalupet — det fattas två månader — är produktionen uppe i 70,540 ton. Jag menar, att om man ser exporten, 2,000 ton, i jämförelse med denna produktion, 70,540 ton, är det en försvinnande liten bråkdel, som exporteras.

Jag är icke säker på, att överallt där det icke går med foderrotfruktsodling melassen lämpar sig som ersättning. Framför allt vet jag ej, om den som nötkreatursfoder för mjölkdjuren är lika bra som rotfrukter. Men det är klart, att det är bättre att använda den än att icke alls använda något kolhydratfoder. Även om äggvitefodret till mjölkorna i Norrland tillgodoses med importerade oljekakor, är det givet, att om de få sådant koncentrerat foder med stort kolhydratvärde som melass, har det sin betydelse för Norrlands mjölkproduktion. Detta gäller framför allt i fråga om foder åt hästar-na i Norrland liksom i södra Sverige, där det är det mest vanliga.

Jag menar, att vad som redan har gjorts i denna sak visar, att intresset är sådant, att man vill söka sälja även den utökade produktionen inom det egna landet. I samband med den pågående utredningen är det självfallet mycket angeläget att försöka göra en undersökning och få fram olika synpunkter, som kunna läggas på denna fråga, så att man kan vidtaga de åtgärder, som med hänsyn till förnuftiga ekonomiska förhållanden påfordras.

Herr Liedberg: Herr talman! Det har från flera håll påpekats att skiljaktigheterna mellan majoriteten och oppositionen icke äro så stora och likaså att det vore önskvärt om debatten icke droge ut alltför länge. Jag är ledsn, om

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

jag i det sista avseendet måste något gå emot kammarens önskingar, men det är faktiskt några påståenden av de sista ärade talarna, nämligen herr statsrådet och herr Gustafson i Vimmerby, som jag icke vill låta stå alldeles oemottagda. Herr Gustafson i Vimmerby beklagade vår inställning i utskottet till kaseinfrågan. Min inställning som ledamot av svenska mejeriföreningens styrelse, den organisation, som gjort framställning om ökat stöd och skydd för den inhemska kaseintillverkningen, torde vara klar. Jag tror också, att det hade funnits möjlighet för bondeförbundets reservanter att fästa utskottets uppmärksamhet på vilken vikt de fäste vid denna fråga. Vi ha ju blivit litet vana vid, att vad den ena parten yrkar, godkänner den andra, med andra ord, då det framställdes yrkande från socialdemokratiskt håll på denna punkt, kom det icke att röna så stor gensägelse från det andra hållet. Sedan visade det sig, att det hade avgivits reservationer. Jag förmenar emellertid, att herr Gustafson i Vimmerby haft mera anledning till glädje än motsatsen inför den deklaration, som avgavs av herr Ivar Anderson i Norrköping, till vars uttalande jag ber att till alla delar få ansluta mig. Det existerar således ingen skiljaktighet på den punkten mellan herr Andersson i Dunker och oss.

Det var också ett annat påstående från herr Gustafsons i Vimmerby sida, som jag måste taga upp till behandling. Han sade, att högerreservationens mest pregnanta del var yrkandet att priset på råg och vete skulle höjas från respektive 15 och 16 kronor per 100 kilo till respektive 17 och 18 kronor per 100 kilo. Det är klart, att det intryck som man får vid läsningen av ett aktstycke alltid är subjektivt, men jag måste likväl upplysa om, att denna del är en detalj av vårt yrkande och ingalunda det mest pregnanta i vår reservation.

Vad vi fästa det största avseendet vid är vårt uttalande om den allmänna prisnivån. Sedan kan man naturligtvis diskutera den detalj, som herr Gustafson i Vimmerby drog fram visavi möjligheten att överhuvud taget hålla en prisnivå av 17 respektive 18 kronor i stället för 15 respektive 16 kronor. Han tycktes ha föga förhoppning om, att det skulle visa sig möjligt att göra det. Det är alldeles givet, att den situationen kan inträffa, att det blir omöjligt att hålla en dylik prisnivå, men här gäller det vilket riktmärke man sätter upp och vid vilket prisläge man sätter in stödet. Det har ju visat sig, att den rent psykologiska effekten av vad riksdagen därvidlag beslutar har mycket stor betydelse. Om riksdagen till exempel beslutat, att priset på höstsäd bör vara så och så stort på hösten för att successivt stiga framemot våren, så har det visat sig att marknaden lätt anpassat sig därefter, även om världsmarknadspriset icke direkt skulle giva någon impuls därtill. Det sågo vi i fjol, då köparna givetvis hade klart för sig, att det var statsmakternas avsikt att med de medel, som stodo till buds, främja den då rådande prisnivån. Då var det ingen idé att spekulera i lägre pris. Detta pris betalade kvarnarna trots, som sagt, att världsmarknadspriset och exportbevisbeloppet icke direkt gav ett sådant pris vid handen.

Sedan är det en annan sak, att storleken av veteavgifterna ligger inom det pris, som från statsrådets sida angivits såsom önskvärt såsom höstens pris. Om man i enlighet med vårt yrkande lägger kostnaderna för beredningslagret på annat håll, innebär det att veteavgifterna icke behöva bli av den storlek, som man annars måste räkna med, vilket medför, att man har betydligt större möjlighet att hålla en högre minimiprisnivå än eljest.

Om man fastställer 1925—1929 års prisnivå såsom den prisnivå, som icke bör underskridas, kommer ju redan ett minimipris på brödsäd av 17 respektive 18 kronor per 100 kilo att ligga betydligt under prisnivån för åren 1925—1929. Det är alltså ett mycket blygsamt krav. Om det sedan kan upprätthållas beror icke enbart på brödsädesmarknaden utan på den allmänna prisnivån och på

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
 huruvida och i vad mån det är lockande för en producent att producera spannmål vid den prisnivån, eller om producenten räknar med att annan odling skulle löna sig ungefär lika bra.

Herr Gustafson i Vimmerby berörde också några uttalanden i en del pressorgan. Han talade först om Nya Dagligt Allehanda, vars ledare vid några tillfällen skulle innehållit några anmärkningar mot jordbruksregleringen. Herr Gustafson yttrade, att denna tidning gav ett uttryck för högerens uppfattning — det var ju ett högerorgan — och sade sedan, att ett annat organ, *Industria*, representerande samma läger, sagt samma sak. En tidning som *Nya Dagligt Allehanda* — jag har all respekt för tidningen i och för sig och har ingen som helst anledning att varken rosa eller risa densamma — som från den ena dagen till den andra kan ha ledare, som gå stick i stäv med varandra, vilket hänt nu under våren, den tidningen tror jag icke något parti vill erkänna som officiellt partiorgan, i alla händelser kan det icke erkännas som högerpartiets, det måste jag säga till herr Gustafson i Vimmerby. Tidningen *Industria* har jag för min del läst med ganska stort intresse för några år sedan. Jag har emellertid i fråga om just jordbruksregleringens problem funnit, att den tidningen — jag har ingen anledning att angripa tidningens uppfattning — givit uttryck för en så verklighetsfrämmande uppfattning, att jag för min del slutat att överhuvud taget läsa dess artiklar i dessa stycken. Jag vill i alla händelser på det allra bestämdaste bestrida, att tidningen *Industria* och högern äro samma saker. Det tror jag, att den tidningens ledning är precis lika angelägen om att betona som jag.

Jag kommer till slut till herr statsrådets inlägg. Han började med att säga, att ingenting i sak skilde honom och majoriteten i utskottet å ena sidan, från reservanterna — jag antar, att han, när han talade om reservanterna, menade högerreservanterna — å den andra. Ingenting kunde vara mig kärare, än om jag kunde skriva under detta uttalande. Är det verkligen så, vore det bara bra, men jag får säga, att jag icke kan följa statsrådets bevisföring riktigt. Det påstods, att förstakammardebatten givit vid handen, att det från reservanternas sida skulle föreligga ett missförstånd så till vida, att reservanternas önskan att *hålla* 1925—29 års prisnivå icke skulle innebära någon som helst skiljaktighet gent emot statsrådets egen uppfattning och uttalande. Herr statsrådet hänvisade i det sammanhanget till sitt uttalande till protokollet. Jag har slagit upp detta och där står: »Med hänsyn till det anförda anser jag att, där i det följande annat ej särskilt angives, de prisreglerande anordningarna under nästkommande regleringsperiod böra utformas i nära anslutning till de under innevarande regleringsår gällande och med priserna under åren 1925—1929 som utgångspunkt.» Så långt äro vi ense, sedan följer: »Omkring denna böra priserna få röra sig fritt inom en viss ram. Såsom lämpliga gränser för denna fria prisbildning torde böra bibehållas 15 procent under respektive 15 procent över den såsom eftersträvansvärd angivna prisnivån. Därest priset å viss produkt tenderar att annat än tillfälligtvis falla ned mot den undre gränsen böra således förefintliga regleringsanordningar skärpas eller eljest åtgärder vidtagas till förhindrande av fortsatt prisfall.» Jag kan ju icke förstå annat, än att statsrådet måste med detta mena, att om priset tenderar att falla ned mot den undre gränsen, d. v. s. 85 procent — 15 procent under, som det heter — skall Kungl. Maj:t äga att vidtaga åtgärder, även om priset icke nått denna undre gräns, vilket tidigare varit direktivet. Vi ha å vår sida ansett, att om priset tenderar under 1925—1929 års prisnivå, så böra åtgärder icke bara få vidtagas utan även vidtagas. Om det verkligen är så, att vår uppfattning och statsrådets uppfattning stämma på den punkten, kan ju ingen vara tacksamare än jag för en bekräftelse på den saken från statsrådsbanken. Men jag

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

har för min del icke kunnat läsa ut annat, än vad jag nu för kammaren angivit. Tyvärr har jag icke kunnat komma till annat resultat, än att det faktiskt föreligger en mycket allvarlig skillnad i våra uppfattningar. Allvaret i denna skillnad är kanske betydligt lättare att fatta för jordbrukarna ute i landet, som känna den direkta konsekvensen av, om priset ligger på den ena eller andra nivån, än för herrarna här i kammaren, där man så lätt teoretiserar om dessa frågor.

Sedan var det ett uttalande från statsrådets sida, som jag är ledsn, att jag ej till fullo uppfattade. Jag uppfattade bara slutet av meningen, där statsrådet tydligen angrep något av våra påståenden i fråga om kostnadsstegringen, såvitt jag förstod i fråga om löneomkostnadsstegringen. Det kan ju hända, att jag hörde fel. Jag skulle i så fall vara mycket tacksam att få veta, var det felet skulle ligga. Jag tror verkligen, att vi kunna stå för varenda siffra som vi därvidlag angivit.

Ifall det är så, att siffrorna skilja sig i fråga om vad lönestegringen innebär för löntagare och för löngivare, så är detta utsagt från vår sida. Det är så, att lönestegringen i höstas t. ex., om vi hålla oss till timlönerna, innebar å företagarens sida en stegring med cirka 14 procent, vill jag minnas, medan den för löntagaren icke innebar mer än cirka 6 procent, på den grund, att han icke fick under året arbeta så många timmar som året förut. Detta måste ju innebära, att timlönestegringen icke av honom kunde utnyttjas till en motsvarande reallönestegring för år räknat.

Så var det importen av fodermedel. Det är alldeles givet, att där har man många synpunkter att lägga på det problemet, synpunkter, som jag ingalunda vill underkänna. Det är grödans storlek, det beräknade behovet för att icke i motsats till foderöverflöd brist skall inträda, den prognos man vill ställa på framtiden etc.

Vi ha naturligtvis utgått från de faktiska siffrorna. Man kan givetvis i viss mån motivera och försvara dem. Men att produktionsvolymen ligger i överkant och att den står i direkt samband med de importerade produktionsmedlen, kan knappast bestridas. Som bevis för att produktionsvolymen i fråga om animalier ligger i överkant torde väl ändå prisutvecklingen kunna tjäna. Jag skall icke trötta kammaren med att draga några siffror. Men i fråga om t. ex. fläsk ha vi ju tyvärr haft en fallande kurva ända sedan omkring den 20 januari eller något sådant. Priset har stabiliserat sig på sistone men vid betydligt lägre nivå än i december och januari.

I fråga om mjölken är det tyvärr så, att nettoprisutjämningsbidraget har minskats under dessa månader januari, februari och mars i förhållande till november och december. Det beror ju på en mycket stor produktion. Nu mena vi för vår del, att det väsentliga är, att Kungl. Maj:t icke skall känna sig bunden av ett uttalande, att majspriset absolut bör hållas på en nivå av 15—16 öre banfritt noteringsorten — vilket uttalande Kungl. Maj:t själv gjort — utan att Kungl. Maj:t verkligen, om de förhållanden inträda, som vi ha angivit såsom möjliga och som otvivelaktigt också äro möjliga, då också utan vidare skall kunna handla efter det inträdda läget.

Man säger här, att då har man de extraordinära åtgärderna att tillgripa. Jag har verkligen icke fullt klart för mig, var gränsen går mellan de ordinära och de extraordinära åtgärderna, alldenstund de extraordinära åtgärderna veterligen icke vare sig tillgripits eller exemplifierats.

Beträffande brödsäden har jag redan i samband med min erinran mot herr Gustafsons i Vimmerby yttrande berört och angivit vår uppfattning. Herr statsrådet var inne på samma sak och frågade, såvitt jag förstod honom rätt, om vi ville taga på oss ansvaret av att det bleve en mycket stor överproduk-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
 tion av brödsäd med därmed följande antingen omöjlighet att upprätthålla prisläget eller stora förluster för staten.

Ja, vi se ju saken så, att det beror helt och hållet på, vilken generell prisnivå man vill upprätthålla, huruvida det blir möjligt att hålla ett vete- och rågpris på respektive 18 och 17 öre eller icke.

Herr talman! Jag har härmed velat göra några erinringar, som jag ej kunnat undgå. Jag vill sluta med att säga, att naturligtvis kan man ur vissa synpunkter sett påstå, att skiljaktigheterna mellan regeringens, majoritetens och högeroppositionens ståndpunkter icke äro så stora. Det finnes lyckligtvis mycket, som vi härvidlag äro eniga om. Men jag är ledsen att behöva konstatera, att skillnaden å andra sidan dock är rätt så betydelsefull. Såvitt en viss prisnivå överhuvud taget har något att betyda — och det skulle jag tro, att den har — och om det är så, att statsrådet och vi mena precis samma sak om när stödåtgärderna skola inträda, d. v. s. vid 1925—1929 års prisnivå eller, med andra ord, omkring prisnivån för fjärde kvartalet 1937, om, säger jag, det är så, ligger saken i ett annat läge.

Under detta anförande hade herr andre vice talmannen övertagit ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr **Gustafson** i Vimmerby, som nu för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Jag ber att få fästa herr Liedbergs uppmärksamhet på att jag aldrig sökt göra gällande, att tidningen *Industria* skulle vara ett genuint högerorgan. Jag har tillåtit mig säga, att denna tidning, som i viss mån torde kunna anses vara högern närstående, tillåter sig deltaga i en kampanj, som skulle kunna försvåra möjligheterna att få ut ekonomiska resultat av jordbruksregleringarna, som jag anser vara så behövliga.

Nu har herr Liedberg förklarat, att han för sin del tar avstånd från denna tidning. Det är ett vackert drag hos herr Liedberg, att han gör det. Sedan passade herr Liedberg på att i samband därmed avsvärja sig *Nya Dagligt Allehanda* och vad som skrives i denna tidning. Jag har litet svårt att förstå, att det är så lätt för herr Liedberg att göra detta, därför att om jag icke är fel underrättad, sitter denna tidnings chefredaktör som högervald ledamot i första kammaren. Det bör säga en hel del om den hållning denna tidning borde intaga, därest den skulle vara i samklang med herr Liedberg i dessa frågor.

Jag vill säga herr Liedberg, att ett par dagar efter det den av mig påtalade ledaren fanns införd i *Nya Dagligt Allehanda*, upplyste chefredaktören i en liten notis, att han kunde icke numera på grund av hopade göromål taga den personliga del i tidningens ledning, som behövdes för att följa med allt vad som tilldroge sig i denna tidnings spalter. Jag vill bara säga, att därest man verkligen vill se till, att denna tidning skall hävda jordbrukarintressets talan på sätt, som herr Liedberg och jag skulle önska, hör det till de enklare chefsuppgifterna att sörja för att den saken blir fullgjord.

Herr **Liedberg**, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Jag vill först säga, att herr Gustafson i Vimmerby torde hava i någon mån missmint sig i fråga om sina ordalag, därför att jag antecknade dem direkt. Herr Gustafson i Vimmerby sade nämligen, att *Industria* torde »representera samma läger». Det var det exakta uttalandet. Så var det med den saken.

Jag förstår ju för min del icke, vad tidningen *Industria* eller någon som

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

helst ovidkommande tidning har med denna debatt att göra eller med herr Gustafsons i Vimmerby eller min inställning till dessa problem.

Samma sak med Nya Dagligt Allehanda. Herr Öman är medlem av första kammaren. Han är ej chefredaktör för denna tidning, men står som ansvarig utgivare för den. Men skola vi draga in honom i debatten, tycker jag, att det varit lämpligare, om detta skett vid ett tillfälle, då han haft möjlighet att själv svara för sig.

Härpå yttrade

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Det kan icke falla mig in att gå in på något bemötande av min vän på Skånebänken. Då komme vi att diskutera detta hela dagen. Ty det känna vi till litet var, att han vill gärna ha sista ordet. Det får han, om han svarar mig, men det är vissa saker som jag skall klarlägga litet.

Argumenteringen, att han sitter i Svenska mejeriernas riksförenings styrelse — som framställt förslag om detta — men icke har samma skyldighet som bondeförbundets representanter i utskottet att söka få resultat, förefaller vara en litet märkvärdig argumentation. Men det vill jag icke lägga mig i, utan det får han svara för själv.

Sedan menade herr Liedberg, att det var en allvarlig skillnad mellan propositionen och utskottsbetänkandet. Den får han ha, denna allvarliga skillnad! Det blir varken bättre eller sämre för det. Om herr Liedberg menar, att jordbrukarna ute i bygderna tro, att det är en allvarlig skillnad, kan jag icke göra något åt saken, utan då få de väl tro, att det är så. Men kanske förstå de också, att Sveriges jordbrukare icke äro vidare betjänta av att man söker konstruera upp en mer eller mindre allvarlig skillnad, där någon sådan praktiskt taget icke finns.

Vad sedan de ökade kostnaderna för jordbrukarna beträffar, nämnde jag i det sammanhanget, att kostnaderna ökats med mycket mer än 10 % men att det icke var riktigt, att arbetstidslagen ökat kostnaderna med 10 %. Lantarbetgivarna erbjödo inga 10 % vid de förhandlingar, som skedde förra året, utan en ökning av lönerna med 4 öre per timme, d. v. s. en ökning av 7.2 %. Och det räknade vi med förra året, då lantarbetstidslagen genomfördes. Det var den invändningen jag gjorde, att arbetstidslagen icke framkallat en ökning av 10 % utan att andra orsaker bidragit till denna ökning.

Så var det frågan om de fallande priserna på mjölk och produktutjämningsbidraget, som sjunkit. Om vi taga ett exempel från december månad, när smörpriset på exportmarknaden varierade mellan 2 kronor 15 öre och 2 kronor 55 öre, och se efter vad en prisutjämning med motsvarande belopp gör när det gäller produktmjölken, är det självklart, att priset stiger till en tämligen hög nivå. Men när priset på exportmarknaden från att ha varit 2 kronor 55 öre sjunker till 1 krona 74 öre, är det givet, att fluktuationer i mjölkpriset inträffa.

Man har fällt det ordet en gång, att vi icke få göra Sveriges bönder till statsbönder, och det tycker jag icke heller, att vi skola göra. Naturligtvis kommer en del av arbetet för att upprätthålla prisnivån att vila på oss själva och våra organisationer, och jag tror icke, att organisationerna vilja släppa detta och lägga i Kungl. Maj:ts hand att klara saken.

Det är också riktigt, att fläskpriset har fallit. Det har visat en sjunkande tendens. Men jag kan upplysa, att en stigande tendens nu börjar visa sig. Av en uppgift jag erhållit i dag — det är en räkning, som skett i vissa län — framgår det, att det finns mindre tillgång på svin i de åldrar, som äro färdiga under sommarens lopp, men att det är en ökning av suggantalet med 10 %.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Allt detta visar, att det icke finns någon möjlighet att undvika fluktuationer i prisnivån. Kanske herr Liedberg vill åtaga sig att lösa problemet? Jag skall gärna lämna befattningen till honom, om han kan klara den och göra, så att det inga fluktuationer blir. Jag kan icke göra det, och då vill jag icke heller säga, att jag kan det. Jag tycker, att det är riktigast att säga precis hurudant läget är.

Herr **Liedberg** erhöll ånyo ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag kan icke finna av statsrådets nu avgivna förklaring, att vi här anfört något felaktigt beträffande stegringen i omkostnaderna.

Beträffande mjölkregleringen och nettoprisutjämningsbidraget är det alldeles givet, att exportpriset och exportmängderna spela en stor roll. Men det är lika klart, att om man uppsamlar prisutjämningsmedel, är det lättare att hålla nivån uppe än om man icke längre har dessa mängder och samtidigt har sänkt mjölkavgiften.

Det var emellertid icke detta, som föranledde mig att ytterligare förlänga debatten, utan statsrådets yttrande om skillnaden mellan våra ståndpunkter. »Vill herr Liedberg», sade statsrådet, »ha en allvarlig skillnad mellan våra ståndpunkter, må han ha det. Jordbrukarna ute i bygderna få väl avgöra den saken.» Det förefaller mig, som om jag på intet sätt givit anledning till att statsrådet skall tro, att jag vill ha denna skillnad. Tvärtom. Å andra sidan tycker jag icke, att man skall överlåta tolkningen av vad propositionen innehåller och riksdagen beslutar åt jordbrukarna ute i bygderna. Jag har därför tillåtit mig att ställa den fråga jag gjorde till statsrådet, som jag menar är den auktoritet, vilken väl främst bör svara på dylika frågor. Är det så, att det icke finns någon skillnad i vår uppfattning, kan ingenting glädja mig högre. Men då måste jag få höra det från statsrådsbänken.

Vidare yttrade:

Herr **Andersson** i Dunker: Herr talman! Herr Anderson i Norrköping sökte i sitt anförande för en stund sedan göra gällande, att jag skulle ha missförstått de motiv, som högerledamöterna hade i utskottet, när de anslöto sig till avslagsyrkandet i fråga om kaseinet. Det gläder mig, om jag skulle ha missförstått motiven, men jag fick den alldeles bestämda uppfattningen, när jag deltog i ärendets behandling i utskottet, att motiven voro de jag nämnde i mitt förra anförande.

Jag måste säga, att jag är glad över att herr Anderson i Norrköping — och herr Liedberg har instämt med honom — nu intager en annan ståndpunkt. Herr Anderson i Norrköping meddelade, att han fått en del upplysningar efter utskottsbehandlingen, som gjort, att han nu ändrat sin inställning. Nog hade det väl ändå för sakens lyckliga utgång varit värdefullt, om herr Anderson och övriga högerledamöter skaffat sig dessa upplysningar, innan ärendet avgjordes i utskottet.

Herr Liedberg talade först om att han såsom medlem i Svenska mejeriernas riksförenings styrelse varit med om att göra en framställning till Kungl. Maj:t om åtgärder till skydd för kaseintillverkningen. I utskottet intog han sedan en helt annan ståndpunkt, och nu beklagar han sig över, att icke vi bondeförbundsrepresentanter där hade lämnat sådana upplysningar, att han kunnat vidhålla den ståndpunkt han intagit i Svenska mejeriernas riksförening. Jag får säga, att det är ganska märkligt att ställa sådana pretentioner på oss, att vi skulle övertyga honom om att den ställning han tidigare intagit i Svenska mejeriernas riksförening var den riktiga. Jag vill emellertid bara ännu en

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
gång uttala min tillfredsställelse över att herr Liedberg nu åter har fått den inställning till denna fråga han från början hade.

Det vore beklagligt, om högerrepresentanternas ståndpunkt i utskottet skulle medföra, att beslutet i kamrarna blir ett annat än det kanske blivit om de biträtt vårt yrkande i utskottet.

Jag vidhåller, herr talman, mitt yrkande om bifall till vår reservation.

Herr **Hagberg** i Luleå: Herr talman! Jag begärde ordet för att tacka jordbruksministern för hans svar på min interpellation och för att göra ett par anmärkningar i sammanhang därmed.

Statsrådet delar, såsom framgick av hans svar, i allt väsentligt den uppfattning, som jag gjorde mig till talesman för i min interpellation. Det är bara en punkt, där en divergens föreligger, och det är, om man kan kalla den export, som skett av melass, för dumping. Kanske man icke kan göra det, om man ser saken rent ekonomiskt. Men när samtidigt som melassen i Sverige noteras till 8 kronor 12 öre per 100 kilogram, den svenska melassen i utlandet säljes för 1 krona 43 öre, ligger det nära till hands att förutsätta, att dumping föreligger. Det är möjligt, att statsrådet har rätt i att det ändå icke är dumping. Han anför som ett skäl för att det icke skulle vara det, att de internationella priserna stodo så lågt vid dessa tillfällen. Dumping blir det egentligen först när man säljer till priser, som understiga produktionskostnaden. Jag förstår, att detta är statsrådets mening. Men är det fallet, är det ju orimligt, att man skall taga ett sådant pris som man gjorde 1936, nämligen 9 kronor 40 öre per 100 kilogram här i Sverige, då svensk melass i Tyskland såldes för 2 kronor 73 öre och då man av statsrådets resonemang kan draga den slutsatsen, att tillverkningskostnaden icke skulle vara mera än 2 kronor 73 öre. Man måste säga, att om det är så, som framgår av statsrådets svar, att denna melass är så utomordentligt värdefull som foder för kor och framför allt för hästar och kan framställas till så billiga priser, då är det rena stölden från bönderna att låta dem betala fyra gånger så mycket för svensk melass som tyska jordbrukare behöva betala. Och då är det så mycket större anledning för regeringen att nu taga upp denna fråga till prövning och se vad som kan göras. Jag har i interpellationen framkastat — den saken har statsrådet icke gått in på — att man borde sänka tullen. Den utgår med 5 kronor per 100 kilogram. Toge man bort tullen, skulle priserna automatiskt sjunka rätt väsentligt, och det skulle bli möjligt för jordbrukarna att erhålla melass till billigare priser.

Med detta vill jag ännu en gång tacka statsrådet för svaret. Den positiva inställning han intager gör ju, att man kan utgå ifrån att det viktiga kreatursfoder, som melassen utgör, verkligen skall komma till ökad användning hos de svenska jordbrukarna.

Så vill jag bara säga ett ord om statsrådets uttalande angående margarinaccisen. Han menade — om jag uppfattade honom rätt — i polemik mot dem som kräva högre margarinaccis, att man med en sådan icke kan på något sätt öka konsumtionen av smör, utan att det enda egentliga resultatet skulle bli, att konsumtionen av fettämnen minskas, allteftersom margarinet fördyras. Men om jag nu därvid har fattat statsrådet riktigt — om det är hans mening — då kan jag ju inte förstå, varför man skall vidmakthålla denna margarinaccis, ty då fyller den ju faktiskt inte funktionen att öka smörkonsumtionen på margarinet bekostnad. Då fyller den endast den enda funktionen att skaffa pengar till att betala prisutjämningsbidrag och pristillägg och ingenting annat. Eftersom det ändå här är fråga om ett näringsmedel, som tyvärr är det enda som står till förfogande för stora delar av vårt folk, borde man skaffa dessa

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)
 pengar för att betala pristillägg och prisutjämning på annat sätt än genom beskattning av margarinet. Då framstår än klarare det orättfärdiga i att man skall vidmakthålla denna fattigmansskatt.

Under detta anförande hade herr talmannen återtagit ledningen av förhandlingarna.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag vill säga till herr Hagberg, att vad jag yttrade rörande margarinaccisen rörde helt andra priser än dem som diskuteras i propositionen och utskottsutlåtandet, ty det gällde att höja smörpriset och margarinpriset med nära 1 krona utöver vad det gäller här, och det är då jag menar att man kan komma upp till sådana priser att man får det resultat som jag antydde.

Beträffande melassen och att den sålts till lågt pris, så innebär det inte att detta pris var detsamma som produktionskostnaden. Ty om man har en kvantitet, som man med hänsyn till den ökade produktionen inte kan avsätta — man försöker finna andra vägar för att vinna avsättning för den, men det blir ändå 8,000 ton över första året — då säljer man den till det pris, som gäller på världsmarknaden. Det är många gånger, som man får sälja en vara till pris, som inte motsvarar produktionskostnaden. Om vi tänka på vad mjölkpriset var 1932 och 1933, så motsvarade det inte produktionskostnaderna, om jordbrukarna och de, som voro anställda vid jordbruket, skulle ha skäligen ersättning för sitt arbete. Det är således många gånger som en vara säljes under produktionskostnaderna, men jag menar, att priset har i nu förevarande fall inte varit lägre än världsmarknadspriset.

Beträffande tullen så får den ses i samband med skyddet för sockernäringen och allt detta, ty i de länder, där melassen är så billig — det vet ju herr Hagberg lika bra som jag — ligger sockerpriset dubbelt så högt som hos oss, och då är det en avvägningsfråga, huruvida man skall belasta folkhushållet för att förbilliga detta fodermedel.

Herr **Hagberg** i Luleå, som nu för kort genmäle erhöll ordet, anförde: Herr talman! Om det är på det sättet, att produktionskostnaderna äro högre än priset på den svenska melassen i utlandet, tycker jag herr statsrådet och jag skola komma överens om att då förelåg verklig dumping. Då har alltså min karakteristik varit fullkomligt riktig.

Sedan kan jag inte inse, att det blir en skillnad, om exempelvis margarinpriset höjs med 1 krona och smörpriset höjs i samma proportion, på de verkningar, som uppstå härigenom, ty erfarenheten visar ju, att trots margarin-skatten har margarinkonsumtionen ökat med 10 % under dessa 4 år. Trots margarinskatten är margarinkonsumtionen 20 % högre än smörkonsumtionen inom landet. Kvar står alltså, att man inte med margarinskatten har pressat ned margarinkonsumtionen. Margarinskatten har inte fyllt en sådan uppgift, utan den enda uppgift den fyllt har varit, att den gjort ett viktigt näringsmedel dyrare för småfolket.

Härefter yttrade

Herr **Anderson** i Norrköping: Herr talman! Herr Andersson i Dunker riktade en replik till mig, vari han bland annat klandrade högerns ledamöter i det sammansatta utskottet för att de inte skaffat sig sådana upplysningar rörande kaseinfrågan att de redan i utskottet kunnat rösta för den av regeringen begärda fullmakten. Denna förebräelse av herr Andersson i Dunker kommer att närmast drabba honom själv och hans kamrater i utskottet, ty det hade an-

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

kommit på dem att lämna sådana upplysningar, som kunna övertyga även andra meningsriktningars anhängare. Det som särskilt förvånar mig är att herr Andersson i Dunker inte lyckades övertyga det andra regeringspartiets representanter i utskottet om denna sak, ty det var ju från dem, som yrkandet om avslag kom. Att vi förenade oss med dem berodde på den rent formella synpunkt, som jag redan framhållit, nämligen att vi anse att riksdagen icke utan trängande skäl bör avhända sig den rätt, som riksdagen har att besluta i tull- och importregleringsfrågor.

När sedan jordbruksministern för mig angav vissa skäl, som förelågo i detta fall, förklarade jag genast, att jag insåg, att detta var sakskäl, som jag ville taga hänsyn till, och i anledning härav har jag i dag meddelat, hur jag kommer att rösta. Jag tycker att den saken behöver inte föranleda några som helst partipolitiska spekulationer om det är så, att man verkligen vill saken.

Herr **Gustafson** i Vimmerby erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill endast säga till herr Anderson i Norrköping, att när herr Anderson i Norrköping nu gör gällande, att det skulle ankommit på herr Andersson i Dunker och mig att i utskottet framlägga de skäl, som skulle kunnat övertyga herr Anderson i Norrköping rörande lämpligheten av att biträda Kungl. Maj:ts förslag på nu ifrågasatt punkt, så låg det ju faktiskt till på det sättet, att herr Anderson i Norrköping — och det framskyntade också i herr Andersons i Norrköping eget anförande nu — motiverade sin avvisande hållning till den av Kungl. Maj:t begärda fullmakten därmed, att han ansåg det vara en gammal och god princip att man i riksdagen inte fattade ställning till sådana här förslag förrän en utredning förelåg och man på grund av denna utredning kunde bilda sig en uppfattning rörande de konsekvenser ett sådant fullmaktsgivande, som det ifrågasatta, skulle innebära. När det var fallet förstår inte jag, hur det skulle varit möjligt vare sig för herr Andersson i Dunker eller mig att i utskottet lägga fram sådana skäl, som kunde övertyga herr Anderson i Norrköping i en fråga, där han intog en principiell ståndpunkt.

Herr **Anderson** i Norrköping, som jämväl för kort genmäle erhöll ordet, yttrade: Herr talman! Det framgår ju av det meddelande, som jag lämnat här, att jag har av jordbruksministern fått upplysningar som visa, att denna sak inte har sådana principiellt betänkliga konsekvenser som jag befarade, när jag hörde saken framläggas i utskottet, och att det är det som gjort att jag ansett mig kunna rösta för förslaget. Det framgick också av det anförande, som jordbruksministern höll för en stund sedan, där han reducerade denna fråga till betydligt mindre proportioner än vad herrarna givit den både i utskottet och kammaren.

Jag tycker att vill man saken, så bör man verkligen undvika att ge den en sådan partipolitisk tillspetsning, som den fått här i debatten, utan då skall man med glädje konstatera, att det går att samla ett större antal röster omkring denna fråga än man tidigare kunde göra.

Härpå anförde

Herr **Carlström**: Herr talman! Beträffande kaseinet skulle jag vilja säga några ord, nu när karusellen börjat gå runt.

Jag ger herr Anderson i Norrköping rätt i att man skall inte politisera i denna fråga, men jag har en viss känsla av att i herr Anderssons i Dunker första anförande var en liten spets, som väckte just den där känslan på andra sidan, att politik var ute och gick.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

I utskottet ansåg jag det resultat, vartill vi kommo där, nästan som en kompromiss. Det var så, att herr Björnsson drev på den kanten, obönhörligen kan man säga, den satsen att man inte skulle lämna någon fullmakt här, och när det faktiskt ligger till på det sättet, att efter den utredning, som nu eventuellt sker, Kungl. Maj:t kan komma fram med förslag redan nästa år, ansågs det inte vara så viktigt att lämna fullmakt nu. Jag ansåg inte heller då, att jag hade anledning uttala mig i den riktningen såsom saken låg.

Nu tycks detta ha blivit en rätt allvarlig politisk fråga. Man gör en kringgående rörelse, och man har fått »upplysningar efteråt» som gör, att man kan ändra sig. Jag skulle också kunna göra det, men det gör jag inte, ty jag tycker det är bra att en gång tala och därvid förbli.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen meddelade, att han vid voteringspropositionernas framställande komme att först framställa särskilda propositioner dels rörande de ändringsförslag, som avsåge margarincisen och som innefattades i motionen II: 264 av herr Senander m. fl. och under punkt 1) i motionen II: 475 av herr Herou m. fl., dels ock rörande det ändringsförslag, som innefattades i motionen II: 474 av herr Hagberg i Luleå m. fl. Sedan dessa ändringsförslag blivit avgjorda vart för sig, komme propositioner att framställas å ena sidan på bifall till utskottets hemställan i de delar, vari densamma icke blivit besvarad genom kammarens redan fattade beslut, och å andra sidan på bifall till den av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande delar. Slutligen komme den väckta frågan angående viss del av motiveringen att upptagas.

I enlighet härmed gav herr talmannen till en början propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan, i vad anginge punkt 1) i motionen II: 475 och motionen II: 264; 2:o) bifall till utskottets berörda hemställan med den ändring däri, som föreslagits under punkt 1) i motionen II: 475; samt 3:o) bifall till motionen II: 264; och biföll kammaren utskottets hemställan i förevarande avseende.

Härefter framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, i vad anginge motionen II: 474, dels ock på avslag å utskottets hemställan i ifrågavarande avseende samt bifall i stället till berörda motion; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den förra propositionen.

Vidare gav herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan i de delar, vari densamma icke blivit genom kammarens redan fattade beslut besvarad, dels ock på bifall till den av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande delar; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Liedberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 1 i de delar, vari densamma icke blivit genom kammarens redan fattade beslut besvarad, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit den av herr Anderson i Norrköping m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen i motsvarande delar.

Ang. prisreglerande åtgärder på jordbrukets område. (Forts.)

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan i berörda avseende.

Slutligen gav herr talmannen propositioner beträffande motiveringen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Andersson i Dunker m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Herr Andersson i Dunker begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets motivering i dess förevarande utlåtande nr 1, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets berörda motivering med den ändring däri, som föreslagits i den av herr Andersson i Dunker m. fl. avgivna, vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet.

Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda om omröstningens resultat, vadan votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgåvos 98 ja och 76 nej, varjämte 8 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering.

Herr förste vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

§ 9.

Föredrogs andra lagutskottets utlåtande, nr 56, i anledning av dels **Kungl. Ang. förslag** Maj:ts proposition med förslag till förordning angående handel med vissa mineraloljor, m. m., dock endast såvitt angår författningsförslaget, dels ock i ämnet väckta motioner. *till förordning angående handel med vissa mineraloljor m. m.*

Därvid yttrade

Herr **Hage**: Herr talman! Jag skall be att med avseende å klämman i detta utskottsutlåtande få yrka bifall till utskottets förslag.

Med avseende å motiveringen skall jag däremot be att få påyrka en mindre justering. På sidan 20, 14:e raden ifrån slutet, finns en sats, som lyder på följande sätt: »Denna bör sålunda icke, såvitt ej extraordinära förhållanden på oljemarknaden föreligga, få belastas genom tvångsinköp till priser, vilka överstiga priset för likvärdiga utländska oljor vid försäljning inom landet.»

Jag skall be att få påyrka, att denna punkt utgår ur texten, och att i stället insättes följande punkt: »Denna bör sålunda icke få belastas genom att importör ålägges tvångsinköp till priser, vilka överstiga vad likvärdiga utländska oljor enligt gällande noteringar å världsmarknaden betinga cif svensk hamn.»

Andra kammarens protokoll 1938. Nr 39.

Ang. förslag till förordning angående handel med vissa mineraloljor, m. m.
(Forts.)

Detta yrkande ha vi efter överläggning kommit överens om inom utskottet, och jag skall be att få yrka bifall till detta.

Vidare anfördes ej. På av herr förste vice talmannen därå given proposition blev till en början utskottets i utlåtandet gjorda hemställan av kammaren bifallen.

Härefter framställde herr förste vice talmannen propositioner beträffande motiveringen, nämligen dels på godkännande av utskottets motivering dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, varom yrkande under överläggningen framställdes av herr Hage; och fattade kammaren beslut i enlighet med innehållet i den senare propositionen.

§ 10.

Föredrogos vart efter annat:

andra kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande, nr 8, i anledning av väckt motion angående beredande av rättslig verkan åt frikyrklig vigsel;

statsutskottets utlåtanden:

nr 167, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statens övertagande av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka;

nr 168, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus jämte en i ämnet väckt motion;

nr 169, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om inrättande av en luftfartsfond m. m.;

nr 170, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t framställda förslag om anslag till kapitalinvestering i luftfartsfonden;

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om anslag till upphandling av varor för statens räkning; och

nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag till stat för riksgäldsfonden;

bankoutskottets utlåtande, nr 60, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade pensionsbestämmelser för lärare vid folk- och småskolor m. fl. jämte i ämnet väckta motioner; samt

första lagutskottets utlåtande, nr 51, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 2, 3 och 15 §§ lagen den 27 juni 1902 (nr 71), innefattande vissa bestämmelser om elektriska anläggningar, dels ock i ämnet väckta motioner.

Vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 11.

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.

Föredrogos första lagutskottets utlåtande, nr 52, i anledning av väckta motioner angående beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.

Första lagutskottet hade till behandling i ett sammanhang förehaft följande inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 170 i första kammaren av herrar *Lindström* och *Myrdal* samt nr 208 i andra kammaren av fru *Östlund m. fl.*

I motionen I:170 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utred-

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.
(Forts.)

ning om huruvida genom ändring av gällande åtalsregler och på annat sätt ökad trygghet för hustrur och barn att undgå misshandel kunde ernås.

I motionen II:208 hade hemställts, att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning om huruvida genom ändring av gällande åtalsregler eller på annat sätt ökad trygghet för hustrun att undgå misshandel kunde ernås.

Utskottet hemställde, att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade avgivits av herrar *Wagnsson* och *Karl Johan Olsson*, fru *Östlund*, samt herrar *Olsson* i Mellerud och *Werner* i Höjen, vilka ansett att utskottet bort hemställa, att riksdagen, i anledning av motionen I:170 och med bifall till motionen II:208, måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta verkställa utredning om huruvida genom ändring av gällande åtalsregler eller på annat sätt ökad trygghet för hustru att undgå misshandel kunde ernås.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Fru **Östlund**: Herr talman! Första lagutskottets utlåtande i anledning av motionerna om hustrumisshandel är ju i högsta grad välvilligt till sin motivering, så välvilligt till och med, att det nästan verkar misstänkt. Utskottet säger nämligen i början av motiveringen: »Att åtskilliga opåtalade fall av hustrumisshandel förekomma i vårt land lärer icke kunna förnekas och bestyrkes jämväl av de i förevarande ärende avgivna yttrandena. Samhället bör självklart icke lämna något ogjort som kan undanröja eller minska dessa missförhållanden.» Sedan framhåller utskottet att det är ganska svårt att lagstifta på dessa områden och att man får gå fram med en viss försiktighet, då det gäller det allmännas ingripande på hemlivets område. Och så slutar utskottet med att yrka, »att förevarande motioner icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda». Motionärerna, som fortfarande tro, att åtgärder böra vidtagas, kunna helt naturligt instämma i första delen av utlåtandet men naturligtvis icke i utskottets kläm. En minoritet i utskottet har också avgivit en reservation.

Motionärerna ha med sitt förslag avsett, att man skall söka bereda hustrun skydd till liv och lem i hemmet. Vi ha tänkt oss att hon skulle kunna befrias från den obligatoriska angivelseplikten, och vi ha vidare föreslagit inrättande av en social kuratorstjänst, eventuellt i samband med nykterhetsnämnd, barnavårdsnämnd m. fl. Det skulle icke behöva bli någon konkurrens om arbetsuppgifterna. Eventuellt kunde man ordna så, att någon ledamot av nykterhetsnämnden eller barnavårdsnämnden utsågs att utöva kuratorstjänsten. En sådan kurator skulle alltså ha något större myndighet än de assistenter hos nämnderna, varom talas i utskottets utlåtande, och många av nykterhetsnämndens klientel ha ofta en familj, som skall leva och det är för närvarande icke väl ordnat på detta område.

Det hade ju varit en enkel sak för motionärerna att endast föreslå en ändring i åtalsreglerna. Då vi emellertid icke gjort detta, beror det därpå, att vi fullt ut dela den uppfattning utskottet ger uttryck åt, då det, efter att ha polemiserat mot en utvidgning av åtalsrätten, säger: »För undanröjande av de rådande missförhållandena synas i stället sociala åtgärder av olika slag böra ifrågakomma.» Denna uppfattning har emellertid utskottet enligt min mening icke fullföljt.

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.
(Forts.)

Vad nu angår frågan om åtalsreglerna, är det nog så, att det är ett svårt steg för hustrun, då hon skall gå till polisen och ange att hon misshandlats, vilket det väl också är avsett att vara. Det händer ju till och med, att en angivelse återtages inför sittande rätt. Då är mannen icke längre endast våldsverkaren. Då är han barnafader och make och får icke straffas.

Beträffande förslaget att inrätta en social kuratorstjänst säger utskottet, »att det helt visst skulle bli åskilligt att uträtta för dylika tjänstemän». Men utskottet anser det otänkbart att nu anställa sådana kuratorer och åberopar som skäl härför att det redan nu finnes tjänstemän, som ha liknande uppgifter. Jag bestrider icke detta, men det skulle medföra ökad trygghet, om dessa tjänstemän, vilka det nu kan vara, finge vidgad befogenhet att ordna en del förhållanden för familjer, som äro offer för mannens spritmissbruk.

Vid bedömandet av denna fråga borde man kanske även ta hänsyn till att det icke uteslutande är brottslighet i all denna olycka. Om hustrurna säges det så lättvindigt, att de äro hysteriska, trätgiriga, slösaktiga o. s. v. Men kan icke även en man vara hysterisk? Ingen tänker på att en hustru kan vara nervsjuk, kanske på grund av fruktan och bekymmer. Även en man kan vara nervsjuk, ofta till och med länge, innan någon förstår, att det kan komma olycka åstad. Det kan vara grubbel eller någon art av sinnessjukdom. Att i sådana fall endast lita till tidens gång och anse att hemmet — i vilket hustrun och barnen leva i ständig fruktan för överfall, kanske för sina liv — bör bevaras mot obehörig insyn, kan det vara rimligt? Min tro är, att parterna i ett misslyckat äktenskap ofta behöva råd av en läkare eller av en med sociala förhållanden förtrogen person. Om det är något som bekräftar, att det är med sjukdom behäftade eller eljest oansvariga människor vi här möta, så är det den obeskrivliga grymhet hustrun och barnen i dessa fall kunna utsättas för. De äro ju oskyldiga offer, och de svetsas ofta samman på ett alldeles särskilt sätt mot den gemensamma faran. Barnaglädjen förstummas, och brådmogenheten ger många gånger dessa barn en underlig inställning till livet, även om de icke direkt få dela moderns öde. Det förefaller också som om dessa herrar hemfridsstörare vore ganska omedvetna om sitt handlande. De vidkännas ingalunda, att det är misshandel de föröva, utan de försvara sig ofta med att de endast rättmätigt aga sin hustru!

Vi ha i motionen anfört ett par mycket talande exempel, som visa hur dessa människor fara fram i hemmen. Det är upprörande att se, hur till och med unga män — det är ju i de anförda exemplen fråga om en 32-års och en 33-års arbetare — icke alls tyckas ha tagit något intryck av vår tids upplysningsarbete, utan uppföra sig som man skulle tro endast gamla försupna människor skulle göra. Jag skulle utöver de i motionen anförda exemplen vilja nämna ytterligare ett, som visar att det icke är bra som det är för närvarande och att nykterhetsnämnderna kunna gå bet på de uppgifter som äro dem förelagda. Det är en arbetare, som har stadigvarande sysselsättning. Han är skicklig i sitt yrke och sköter arbetet alldeles mönstergillt. Men på lördagskvällen skall han ut och roa sig och kommer hem drucken. Då skall han ha en uppgörelse med hustrun, och då blir det stryk. Hon har intet val. Han misshandlar henne tills han tröttnar, och sedan blir det likadant nästa gång. Familjen har fem barn, varav ett är omhändertaget för vård. De övriga fyra vistas hemma. Mannen har anmälts för nykterhetsnämnden, men denna anser sig icke kunna göra något. Även om han skaffar sig sprit — han har förlorat sin motbok — vill man icke internera honom, så länge han har ett arbete och sköter det. Det är ju i dessa tider så svårt att få ett arbete, och därför måste man vara mycket försiktig. När det varit fråga om

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.

(Forts.)

att internera mannen och, i så fall om, vem som skulle försörja familjen, har fattigvårdsmyndigheten slagit ifrån sig med båda händerna. Mannen försörjer ju familjen, säger man, och vi ha icke råd till det. Ja, det är sant, mannen försörjer familjen, men den får också veta av det. Hur skall denna hustru göra? Olika myndighetspersoner ha frågat henne varför hon icke skiljer sig från mannen, men hon har alltid kommit med det obligatoriska svaret: Vart skall vi ta vägen, vad skall vi leva av? Hon har alltså ingen möjlighet att komma ifrån denne man, därför att hon och i synnerhet barnen äro beroende av honom för sin försörjning. Detta är icke något att rycka på axlarna åt och bara tycka att det är så svårt att göra något vid det. Jag skulle kunna berätta flera dylika exempel. Här är t. ex. en man, som blivit anmäld för nykterhetsnämnden och även insatt på en interneringsanstalt. Men när han visar, att han har arbete och kan försörja familjen, anser sig nämnden icke kunna hålla honom kvar, och så blir han utsläppt. Åtskilliga liknande exempel kunde anföras, men jag skall icke ta upp tiden med det.

Vi ha ansett, att man genom en utredning skulle ha möjlighet att få ordning på de här frågorna, så att förhållandena kunde bli bättre. Utskottet har ju också gått så långt att det medgivit, att förhållandena äro oerhört svåra, men någon utredning har det icke velat vara med om. Det förefaller emellertid, som om detta berott på, att man icke vetat hur man skulle kunna placera en lagstiftning av ifrågasatt slag. Detta är ju dock en sak, som icke utskottet hade behövt bekymra sig om, utan det finge väl undersökas under utredningen, var man lämpligen bör sätta in bestämmelserna, om det bör vara i alkoholistlagen eller någon annanstans. Motionärerna ha icke, såsom utskottet tycks förutsätta, ansett att det första steget skulle vara en ändring av åtalsreglerna eller att utredningen i första hand skulle avse en sådan ändring. Vi ha sagt i motionen: »Huruvida en ändring av åtalsreglerna vore det bästa sättet att komma till rätta med dessa missförhållanden är naturligtvis svårt för lekmannen att uttala sig om.» Vi ha alltså icke föreslagit, att åtalsreglerna skulle ändras under alla förhållanden. Vi ha även, för att man eventuellt skulle kunna slippa ändra på åtalsreglerna, föreslagit tillsättande av en social kurator, som skulle ha makt och myndighet att hjälpa familjen till rätta. Han skulle kunna ställa familjemisshandlaren inför ett antingen — eller, och denna hans myndighet skulle vara av samma valör som en lagbestämmelse. Vi ha även trott att denne kurator skulle ha möjlighet att hjälpa hustrun under den tid mannen är internerad, så att icke boet skulle behöva skingras. Det är icke bra som det är för närvarande.

Då jag alltså fortfarande tror, att det är berättigat med en utredning på detta område, ber jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

I detta anförande instämde fru *Gustafson*, fröken *Öberg*, fru *Björck* och fru *Johansson*.

Herr Bergquist: Herr talman! Det har icke inom första lagutskottet rått några delade meningar om det behjärtansvärda i denna motions syfte. Vi ha varit fullt ense om, att det är en mycket allvarlig fråga som motionärerna här tagit upp till behandling, och vi ha också mycket grundligt diskuterat de olika utvägar som antytts i motionerna och som skulle kunna tänkas leda till bättre förhållanden på området. Vi ha icke, som fru *Östlund* antydde, ryckt på axlarna åt detta problem, utan vi ha verkligen tvärtom försökt att allvarligt tränga in i frågan för att se om man kan göra något för dess lösning. Skillnaden mellan utskotts majoritetens och reservanternas ståndpunkt ligger

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.
(Forts.)

därför icke i någon skiljaktig uppfattning om det berättigade i de krav som motionärerna ha framställt. Det råder endast olika uppfattning om vad som är att göra på detta område.

Den fråga det här gäller är ju denna: kunna vi göra någon nytta med ytterligare lagstiftning på detta område, eller måste vi nöja oss med den lagstiftning vi för närvarande ha och försöka se till att den i tillämpningen effektiviserar på ett sådant sätt, att den kan råda bot på de beklämande förhållanden som äro rådande?

Motionärerna ha framfört en del olika uppslag, vilkas realiserande enligt deras mening skulle kunna leda till att man finge en bättre tingens ordning än nu. Första lagutskottets majoritet har emellertid icke kunnat finna, att någon av de utvägar motionärerna pekat på kunna leda till det önskade resultatet, och majoriteten har icke kunnat finna några andra utvägar, som skulle kunna ha sådant resultat. De utvägar, som föreslagits, ha varit dels ändring av de straffprocessuella bestämmelserna angående åtalsrätten vid misshandel inom hemmet, alltså på enskilt område, dels ändring av alkoholistlagstiftningen, dels ändring av bestämmelserna om polismakts rätt att ingripa vid misshandel på enskilt område och dels slutligen inrättande av en ny organisation med så kallade sociala kuratorer.

Vad först beträffar frågan om åtalsrätten, stadgas ju för närvarande i vår strafflag, att då det är fråga om misshandel av den lägsta och näst lägsta arten, äger icke allmän åklagare beivra brottet, såvitt icke målsäganden, i detta fall hustrun, anger misshandeln till åtal. Motionärerna ha nu ifrågasatt, ehuru de icke tryckt på det så mycket, att man skulle genomföra en sådan ändring i bestämmelserna, att allmän åklagare bleve behörig och därmed också skyldig att åtala i dessa fall, även om angivelse icke inkommit från hustrun. I reservationen har ifrågasatts, att man åtminstone skulle genomföra en ändring i denna riktning i avseende å sådan misshandel, som äsyftas i 14 kap. 12 § strafflagen, nämligen den så kallade medelsvåra misshandeln. Första lagutskottets majoritet har ställt sig avvisande mot tanken att överhuvud ändra åtalsreglerna, och detta i den bestämda övertygelsen att en sådan ändring icke med säkerhet skulle leda till bättre förhållanden utan tvärtom i vissa fall kunna göra mer skada än nytta. Det är naturligtvis inte utan anledning som man i fråga om misshandel på enskilt område har stadgat denna bestämmelse, att målsäganden själv skall taga initiativet, för att åtal skall komma till stånd. Bakom detta ligger en känsla av att det kan ligga en viss fara i att släppa in polismakten och därmed också åklagarmakten inom hemmets dörrar, så att alltså åklagaren utan vidare, så fort han på ett eller annat sätt skulle få reda på att misshandel, även av den allra lindrigaste art, ägt rum, skulle vara skyldig verkställa åtal och befordra den skyldige till näpst. Det kan tänkas fall, då det varit misshandel av mycket ringa art, där makarna mycket snart försonats. Då skulle en granne eller helt utomstående sedan kunna gå till åklagaren och anmäla, att den och den dagen har det varit uppträde i lägenheten, och att han uppfattat, att det utdelats slag och dylikt. Åklagaren skulle då, om detta förslag ginge igenom, även mot båda makarnas vilja vara skyldig att verkställa polisutredning och sätta igång hela åtalsapparaten för att eventuellt få mannen dömd till straff. Det vore enligt min mening inte något önskvärt och kunde leda till mycket tråkiga trakasserier och förhållanden, som båda makarna skulle önska inte skulle inträffa.

I reservationen har man velat begränsa den ifrågasatta utvidgningen av åtalsrätten till att avse endast den medelsvåra misshandeln. Det är emellertid att märka, att det är en mycket osäker och flytande gräns mellan de olika

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.

(Forts.)

misshandelsbrott som avses i 14: 12 och 13 strafflagen. En åklagare eller en polis kan inte i början av en utredning alltid med visshet säga sig, huruvida den misshandel det är fråga om faller under den ena eller andra paragrafen. Det skulle leda till oklarhet, om man ändrade åtalsreglerna i det här ifrågasatta fallet, och medföra nyssnämnda nackdelar. Jag tror alltså, att man skulle göra mera skada än nytta genom ändring av åtalsreglerna. Jag är också övertygad om att motionärerna inte så starkt velat trycka på den frågan. I reservationen är det emellertid egentligen det enda positiva uppslag som förekommer beträffande lagstiftningsåtgärder.

Den andra utvidgningen man berör är ändringen av alkoholistlagstiftningen. Det är givetvis något som är värt allvarligt övervägande. Man får nog säga, att minst 90 % av de hustrumisshandlare som man har att göra med hemfalla under alkoholistlagen och alltså äro så allvarligt hemfallna åt missbruk av rusgivande drycker, att nykterhetsnämnderna ha all anledning att taga befattning med dem. Enligt min mening ha emellertid enligt den nuvarande alkoholistlagen de kommunala myndigheterna fullkomligt tillräckliga möjligheter att i sådana fall ingripa mot vederbörande och vidtaga erforderliga åtgärder. Det har ju senast för några dagar sedan här i riksdagen genomförts en ändring i alkoholistlagen, som direkt syftar till att ge större effektivitet och skärpa åt denna lagstiftning. Det är all anledning att antaga, att detta kommer att medföra en effektivare tillämpning av alkoholistlagstiftningen och därmed också en ökad möjlighet för nykterhetsnämnderna att ingripa på ett tidigare stadium än de ofta för närvarande göra mot dem som uppträda på detta sätt i sina hem. Man har alltså enligt min uppfattning att avvakta och se, om inte den nya alkoholistlagstiftningen, med de ändringar som ha genomförts där, kommer att leda till ett bättre resultat.

Den tredje utvägen som varit på tal är, att man skulle ge polismyndigheterna större möjlighet att ingripa, då en hustru är direkt utsatt för misshandel av sin man. Härvidlag har utskottets majoritet — och jag hyser ingen tvekan att ansluta mig till den — haft den uppfattningen, att för närvarande är det både en rätt och en plikt för polismyndigheten att, när dess ingripande påkallas, även om det är fråga om misshandel på det enskilda området, ingripa. Om en hustru eller henne närstående ringer till polisstationen och meddelar, att hennes man håller på och misshandlar henne, är polisen skyldig att omedelbart rycka ut och försöka hjälpa henne och taga hand om mannen. Även om en granne eller någon annan henne närboende ringer och meddelar ett sådant förhållande, skall polisen ingripa.

Den fjärde utvägen, som fru Östlund huvudsakligen tryckte på, är frågan om införande av ett system med s. k. sociala kuratorer. Första lagutskottets majoritet har inte ansett sig kunna ansluta sig till denna tanke, och det är anmärkningsvärt, att i reservationen, som även fru Östlund anslutit sig till, säges egentligen ingenting om inrättande av ett socialt kuratel. Den utvägen ha reservanterna inte pekat på där. Jag tror inte heller för min del, att det är en utväg som man kan beträda. Först och främst kan man inte tänka sig att över hela vårt land inrätta en organisation med sociala kuratorer. De skulle behövas i en del av de största städerna, men där ha vi så många tjänstemän på det sociala området, att om de utnyttjas ordentligt, böra de kunna fylla också de uppgifter som motionärerna hade tänkt sig skulle tilldelas de sociala kuratorerna. Vi ha ju tjänstemän hos nykterhetsnämnderna, och vi ha tjänstemän hos barnavårdsnämnderna, som nästan ständigt ha anledning att besöka hem, där missförhållanden av denna art föreligga. De ha säkerligen möjligheter — om man fått de rätta personerna på dessa platser — att in-

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.
(Forts.)

gripa och utöva ett synnerligen välgörande inflytande för att undanröja sådana svårigheter, som det här är fråga om.

Första lagutskottets majoritet har alltså ansett sig inte kunna ansluta sig till någon av de olika utvägar som motionärerna satt i fråga. Det är vår uppfattning inom majoriteten, att denna fråga inte främst är någon lagstiftningsfråga. Vi kunna inte gå längre på lagstiftningens väg, utan vi ha att se till, att den lagstiftning som nu finnes verkligen effektivt tillämpas ute i livet, och gör den det, så skall den enligt vår uppfattning kunna leda till betydligt bättre förhållanden på detta område.

Denna fråga är som sagt enligt vår uppfattning inte huvudsakligen någon lagstiftningsfråga. Det gäller att ändra på den allmänna uppfattningen, och det gäller att mildra sederna på detta område. Vi vinna enligt vår uppfattning ingenting på att stifta nya lagar, och det är därför som vi inte ha kunnat ansluta oss till motionärernas yrkande. Här behövs upplysningsverksamhet. Det kan ske inom den nuvarande lagstiftningens ram genom nykterhetsnämnderna och alla de olika sociala organ som finnas på området.

Det är på dessa skäl, herr talman, som första lagutskottets majoritet har ansett sig böra föreslå, att de föreliggande motionerna inte måtte föranleda till någon åtgärd, och jag ber för min del att få yrka bifall till utskottets förslag.

Häruti instämde herrar *Lindqvist, Landgren* och *Olsson* i Rimforsa.

Herr *Olsson* i Mellerud: Herr talman! Mina damer och herrar! Jag har ingenting emot att instämma med den föregående talaren, när han säger, att denna fråga i väsentlig grad är en uppfostringsfråga. Jag undrar emellertid om det inte var ett litet förbiseende av honom, när han ville skilja ut denna fråga som en uppfostringsfråga i motsats till en lagstiftningsfråga. Såvitt jag uppfattat lagstiftningen i detta land rätt, anser man, att betydande områden av lagstiftningen till väsentlig del äro av uppfostrande karaktär och ha en uppfostrande uppgift.

Jag är rädd för att en hel del av kammarens ledamöter ha underskattat de missförhållanden som förekomma i det av motionen påtalade hänseendet. Jag har dragit den slutsatsen av vissa resonemang, som jag hört i denna fråga, att man vill göra gällande, att det hela endast är en speciell kvinnofråga. Om man tager del av de yttranden som föreligga här ifrån sakkunnigt håll måste man i likhet med mig erkänna, att spørsmålet är mycket, mycket allvarligt. Här ha vi exempelvis ett yttrande ifrån den, som jag förmodar, mest sakkunniga myndigheten i Stockholm, Stockholms stads nykterhetsnämnd, som säger: »Nämnden har varit i tillfälle att samla en ej obetydlig erfarenhet rörande de spørsmål, som beröras i de ifrågavarande motionerna. Denna erfarenhet har givit vid handen, att sådan misshandel, liksom ock annan misshandel inom hemmet, förekommer oftare, än man i allmänhet håller för sannolikt, och att densamma ej effektivt kan förhindras med de medel, varöver samhället för närvarande förfogar. Det är därför enligt nämndens mening en angelägenhet av största vikt, att en utredning i anslutning till motionens syfte kommer till stånd. . . » Går jag till motsvarande sakkunniga myndighet i Göteborg, så säger den: »Nämnden vill först framhålla, att misshandel i hemmen ingalunda är någon sällsynt företeelse i sådana familjer, där någon av familjens medlemmar är hemfallen åt alkoholmissbruk. Tvärtom förekommer sådan misshandel i större utsträckning än vad som vanligen hålles för troligt.»

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.
(Forts.)

Under sådana förhållanden måste lekmannen anse denna fråga vara ganska allvarlig.

Jag skall villigt erkänna, att när vi i utskottet ha sökt att pröva oss fram till en lösning i denna fråga och då hamnat i olika läger, får man inte tro, att majoriteten i utskottet har varit likgiltig för att komma till rätta med detta problem och endast reservanterna skulle haft ett speciellt och varmt intresse för densamma. Som den föregående talaren upplyste är anledningen till de olika ståndpunkterna i utskottet snarare den, att man ifrån utskottsmajoritetens sida inte tror, att man kan på lagstiftningsväg eller genom en statlig utredning av problemet nå ett resultat, som i någon avsevärd utsträckning skulle förbättra tillståndet. Gentemot denna mening ha vi, som företräda reservationen, inte kunnat frigöra oss från det intrycket, att det finns luckor i lagstiftningen som böra stoppas till, och att det är sannolikt, att en grundlig utredning av problemet bör kunna resultera i värdefulla uppslag till att förbättra tillståndet. Jag vill poängtera, att vi inte anse oss ha situationens nyckel i vår hand, men vi tro att det finns anledning att förutsätta att ett förbättrat tillstånd skall kunna uppnås genom vidtagande av vissa åtgärder.

Vi ha inte kunnat följa motionen i vad det gäller den där omtalade kuratorns verksamhet av det skälet, att vi anse, att det skulle kunna leda till svårigheter av organisatorisk art om man å ena sidan har en nykterhetsnämnd, som har till sin speciella uppgift att övervaka detta område och vid sidan av denna skulle tillsätta kuratorer, som i stor utsträckning skulle ha samma uppgift. Vi förutsätta, att i de delar, där en kurators verksamhet skulle kunna ha betydelse, bör det ligga i nykterhetsnämndernas skön att kunna ordna denna sak utan någon speciallagstiftning härom.

Vad beträffar misshandeln av barn, som har påtalats i en av motionerna, ha vi i likhet med utskottet kommit till den uppfattningen att de nya barnavårdslagarna lämna mycket betydande möjligheter att hindra misshandel och vanvård av barn, även om dessa möjligheter för närvarande utnyttjas en smula valhant här och var.

Vi dela likaså utskottets uppfattning, när det säger, att alkoholistlagen ger stora möjligheter att komma åt den speciella art av hustruplågare som faller inom nämnda lags domvärjo. Vi hålla för sannolikt, att det är riktigt, att en mycket betydande del av det klientel som hustruplågarna utgöra kommer man säkerligen åt genom alkoholistlagen. Jag vill dock inte gå så långt som den föregående talaren, då han säger, att 90 % av hustruplågarnas skara skulle vara att hänföra till de grupper som man kan bekämpa med alkoholistlagen. Det finns inga siffror och inget material, som bestyrker detta påstående, och jag håller för mycket troligt, att det är väsentligt överdrivet. Det är väsentligt överdrivet bl. a. av det skälet att det är oerhört svårt för nykterhetsnämnderna att fastställa, när alkoholistlagen skall komma i tillämpning. Dessa svårigheter ha påpekats av vissa sakkunniga myndigheter. Förutsättningarna för att alkoholistlagen skall kunna tillämpas äro nämligen, att den som skall omhändertagas, skall vara i alkoholistlagens mening *hemfallen åt alkoholmissbruk*, och dessutom skall han *på grund av detta alkoholmissbruk vara en fara för sin omgivning*. Det påpekas med rätta ifrån nykterhetsnämnder, som ha yttrat sig, att det är en mycket vanskligh sak att fastställa, när en person är i lagens mening, som det heter »hemfallen åt alkoholmissbruk». Vi ha därför kommit till den slutsatsen — enligt vårt förmenande på goda grunder — att alkoholistlagen är ett verksamt medel, men den räcker endast en bit upp på skalan.

Utöver denna ha vi tänkt oss, att man måhända skulle kunna undersöka,

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.
(Forts.)

om det inte vore lämpligt att ändra åtalsreglerna i någon mån. Vi ha heller ingenting emot det uppslag, som framgår av överståthållarämbetets yttrande, där man säger, att det vore måhända skäl i att utvidga anmälningsskyldigheten för nämnder och styrelser.

Jag nämnde nyss att såsom villkor för omhändertagande enligt alkoholistlagen gäller, att personen i fråga skall vara hemfallen åt alkoholmissbruk. Om man emellertid känner de verkliga förhållandena i hem av här ifrågasvarande slag, så kommer man mycket snart till den uppfattningen att hustru-plågare, som inte faller under alkoholistlagen, är nästan privilegierad på så sätt att — jag skulle nästan citera ur regeringsformen — han är »från allt åtal fredad». Det inträffar nämligen ytterst sällan, att en hustru vill eller vågar angiva sin man till åtal för misshandel. I en del fall kan skälet vara, att hon hyser den förhoppningen att om man underlåter att göra den angivelse, som är nödvändig, för att åtal skall följa, så kanske det finns utsikter, att förhållandet kan bli bättre i framtiden. I de allra flesta fall torde det vara *rädsla för följderna*, som gör att en misshandlad hustru inte vågar angiva misshandeln till åtal.

Från utskottsmajoritetens sida säger man, att om vi gå den väg jag antytt, nämligen att genomföra en försiktig utvidgning av åtalsreglerna, så uppgiva vi en mycket viktig princip, i det att vi släppa in polismakten i hemmen. Jag anser emellertid, att man knappast kan säga att vi ännu kommit till gränsen för de möjligheter polismakten bör ha att ingripa i ett hem, och att vi inte skulle överskrida det rimliga gräns, om vi genomförde en försiktig utvidgning av åtalsreglerna. När det gäller de *grövsta* misshandelsbrotten äro de redan ställda under allmänt åtal. Under allmänt åtal ligger vidare också misshandel i hemmet, om den sker på sabbat, alltså mellan klockan 6 på söndag morgon och klockan 9 på söndag kväll, men dröjer man med misshandeln till efter klockan 9, så får hustrun vara god och angiva själv annars blir det inget åtal. Nu frågar jag: Kan det verkligen vara en så helig princip, att vi skola ha allmän åtalsrätt för hustrumisshandel i hemmet under hela söndag förmiddag och under större delen av söndageftermiddag, men att denna skall likvideras, när mannen, som setat på ölstugan, kommer hem berusad efter klockan 9. Jag finner i vart fall ingen förnuftig mening i detta.

Vi reservanter ha ifrågasatt, att man skulle utvidga åtalsrätten för allmän åklagare till att även omfatta den misshandel som avses i 13 kapitlet 12 § strafflagen, d. v. s. inte den lindriga misshandeln, som avses i 13 §, utan *den medelsvåra misshandeln*. Gentemot detta invänder man från utskottsmajoritetens sida, att det går inte alls, därför att gränsen mellan paragraf 12 och paragraf 13, alltså gränsen mellan den *medelsvåra* och den *lättaste* misshandeln, är så flytande, så att det är inte möjligt att göra en sådan utvidgning utan att ställa till svårigheter. Då vill jag verkligen fråga de ärade lagexperterna i första lagutskottet: Är det inte lika stora svårigheter att upprätthålla den nuvarande gränsen mellan den *svåra* misshandeln och den *medelsvåra*? — Jag ser, att utskottets vice ordförande skakar på huvudet. Jag skall emellertid tillåta mig att föredraga dessa paragrafer, för att kammarens ledamöter själva skola kunna bilda sig en mening om huruvida det finns någon bestämdare gräns mellan 12 och 13 paragraferna än mellan 10 och 12. Paragraf 10, som avser den *svåra* misshandeln, lyder som följer: »Har någon misshandlat annan så, att han därav fått svår kroppsskada, och var sådan skada åsyftad; dömes, om skadan skedde med berätt mod, till straffarbete från och med sex till och med tio år, och, om den skedde av hastigt mod, till straffarbete från och med två till och med sex år.

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.

(Forts.)

Med svår kroppsskada förstås i denna lag förlust av talförmåga, syn eller hörsel, svårt lyte eller annat svårt kroppsfel, stadigvarande svårt men å hälsa, eller livsfarlig sjukdom.»

Sedan kommer den medelsvåra misshandeln, som vi ha tänkt oss möjligen skulle kunna läggas under allmänt åtal. Den finnes beskriven i 12 §, som lyder: »Gör någon uppsåtligen sådan misshandel å annan, att därav kommer mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom, än i 10 § sägs; dömes till fängelse eller straffarbete i högst 2 år. Äro omständigheterna synnerligen mildrande; må till böter dömas.» I 13 § behandlas den lättaste misshandeln. Det heter där: »För uppsåtlig misshandel, varå ringare eller ingen skada följt, vare straffet böter eller fängelse i högst 1 år.» Nu frågar jag återigen: Har någon av kammarens ledamöter kunnat upptäcka någon sådan konstitutiv skillnad mellan 10 § och 12 §, som inte finnes mellan 12 § och 13 §, alltså där den nuvarande gränsen går? Jag tycker tvärtom, att gränserna mellan 10 och 12 flyta ihop fullständigt, när 12 § här säger: »Gör någon uppsåtligen sådan misshandel å annan, att därav kommer mindre lyte eller kroppsfel eller lindrigare sjukdom än i 10 § sägs» etc. Jag kan inte förstå annat än att det är lika svårt att behålla gränsen där den nu är som att draga gränsen mellan 12 § och 13 §.

Vi ha vidare ifrågasatt, om man inte borde titta en liten smula på 15 § för att undersöka, om inte åtminstone en viss del av däri avsedda brott borde läggas under allmänt åtal. Vi sikta då på resande av livsfarligt vapen. I 15 § heter det: »Har någon, i uppsåt att göra skada eller eljest i vredesmod, emot annan dragit kniv eller svärd, spänt bössa eller rest annat livsfarligt vapen», o. s. v. Där fråga vi, om inte detta, när det sker emot make, är av den art, att man borde överväga, om det inte bör läggas under allmänt åtal?

Vi ha inte dristat oss att föreslå omedelbar ändring av åtalsreglerna. Vi ha därvid varit så försiktiga, att vi endast hemställt om en undersökning, huruvida man inte kunde komma ett stycke på vägen genom att utvidga de allmänna åtalsreglerna i försiktig form. Jag vill för övrigt påpeka, att vi för någon tid sedan, jag vill minnas föregående år, genom ändring av våra nödvärnsregler de facto lindrat straffet för vissa brott ifråga om hustrumisshandel. I stället för att se till att man får dessa beivrade, är det faktiskt på det sättet, att vi lindrat reglerna för straffmätningen i och med de nya bestämmelser, som antogos särskilt med hänsyn till de nya nödvärnsreglerna.

Jag skulle vidare vilja beröra en annan sak. Man talar här om hemmets okränkbarhet, och jag skall erkänna, att på den punkten äro reservanterna minst lika känsliga som utskottets övriga ledamöter och som de, vilka nu anse, att man inte kan gå längre ifråga om lagstiftning mot hustrumisshandel. Det är bara den skillnaden, att vi vilja utöka hemmets okränkbarhet till att omfatta hemmets *samtliga* medlemmar. Det finns enligt vår mening knappast någon anledning att värna om hustruplågaren eller den, som övar våld mot sina gamla föräldrar eller andra hemmets medlemmar. Det finns ingen anledning, säger jag, att på så sätt värna om denne hustruplågare, att vi därför skulle neka att ge hemmets *övriga* medlemmar det skydd, som lagen dock under alla omständigheter rimligen bör ge desamma. Ty vi skola komma ihåg, att om detta skydd skall skapas genom en skriftlig angivelse av den misshandlade, då är det otänkbart, att det blir något som helst skydd.

Man kan vidare fråga: Är det klokt, är det ett samhällsintresse och är det ett hemmets intresse, att påföljd åstadkommes för hustrumisshandel eller för misshandel av hemmets övriga medlemmar? På det svara vi reservanter, att vi anse, att det är både ett hemmets intresse och ett samhällsintresse, att dylika

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.
(Forts.)

oarter verkligen bli påtalade. Lugn och ordning gagnas i längden inte av att man lämnar detta område fritt och överlåter angivelsen åt personer, vilkas ställning är sådan, att de inte vilja eller våga fullfölja en sådan angivelse.

Nu är det enligt vårt förmenande endast ännu en fråga, som man har att göra sig i fråga om reservationen. Det är den frågan: Kan det anses, att man när någon egentlig effekt, om man gör en utredning på detta område? Jag är inte så kunnig på området — det skall jag gärna erkänna — att jag vågar *garantera*, att det skall bli någon *större* effekt. Jag kan endast säga, att det är min och reservanternas uppfattning, att det blir möjligt att täppa till en lucka i lagen, som nu vållar ganska stora svårigheter. Jag är dessutom övertygad om att en utredning i detta syfte och en eventuell lagändring sådan som vi här tänkt oss kommer att få en mycket betydande psykologisk effekt. Jag skulle vilja vädja till kammarens ärade ledamöter att inte underskatta den psykologiska effekt, som på det sättet här skulle kunna skapas.

Om man således väger nackdelar och fördelar mot varandra, bör det enligt vårt förmenande stå ganska klart, att övervägandet ger det resultatet, att en undersökning på detta område bör komma till stånd för att om möjligt söka åstadkomma medel till rättelse av de missförhållanden som där råda.

Vad vi reserverar åstunda är alltså skydd för de svaga, inte mot de starka, ty de äro i regel ädelmodiga, utan mot brutalitet och råhet. Vi uppge därvid ingalunda någon helig princip, men vi vilja göra processen kort med olater, som sökt dölja sig under principens skyddande mantel.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Paulsen: Herr talman! Efter all den sakkunskap på detta område, som herr Olsson i Mellerud nu presterat, är det väl en ganska vansklig sak att säga något i denna sak.

Det är klart, att vi alla äro överens därom, att mannen skall vara vänlig och hygglig mot hustrun och inte slå henne, men det inträffar gunås så visst ganska ofta i denna världen, att det sker så. Hur går det till, när något sådant sker? Jo, det vanliga är, att makarna komma ihop sig om en bagatell. Det blir en ordstrid, och eftersom kvinnan har rörligare tankegång och kvickare tunga än mannen, så hinner hon säga tio ord medan mannen säger ett, och sedan, rätt som det är, innan han vet ordet av, smäller en örfil på kvinnans kind. Ja, det blir tyst med ens och de skämmas bägge. Hon reser till polisen och gör anmälan. Så går man där och ser ledsamma och tråkiga ut kanske en dag, kanske två. Till slut kan hustrun inte låta bli att titta på mannen och märker, att han ser sorgen ut. Då tittar hon vänligt på honom, och så är det stora famnen igen. Hustrun smyger sig till polisen och tar tillbaka sin anmälan, och allt är gott och väl igen. Så är det nu. Men om ni motionärer få er vilja ige-nom, hur blir det då? Då hjälper ingen försoning, då skall allmänna åklagaren taga saken om hand och mannen skall sitta i fängelse för denna sak. Men på det sättet spolieras äktenskapet, ty en hustruplågare, som suttit i fängelse, är inte värd mycket. Både hustru och man och barn äro utskämda.

Jag är alldeles övertygad om, att om ni kvinnliga motionärer tänkt er litet för, hade ni inte kommit med detta förslag. Men ni tänka: Det är andras män, som äro så där besvärliga. Det är inte edra egna. Hade ni sett mera personligt på saken, hade det blivit något annat, ty då hade ni väl tänkt er närmare för. Om ni tänkt er, att det gällt er egen käre man, i vars famn ni vilat så många gånger och som är far till edra barn och som släpat och slitit så många år för er och vårdat sig om er på alla sätt, då hade ni inte gjort detta, det är jag alldeles övertygad om. Men nu är det andra kvinnors män det gäller. Men

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.

(Forts.)

tänk, om ni lyckas få er vilja igenom och om, när ni bli mor eller mormor, er dotter eller dotterdotter sedan kommer och säger: Vi trodde, att du var klok, det trodde vi, ty vi kunna väl aldrig tänka oss, att det var av elakhet du åstadkom detta. Det var väl aldrig av dumhet? Nu sitter min man i fängelse, bara för att du har varit med om något sådant. Jag säger detta för att ge er en varning. Jag skall inte taga lagerkransen ifrån er, men är ni kloka, gå ni med på utskottets förslag. Till detta yrkar jag bifall.

Herr Bergquist: Herr talman! Herr Olsson i Mellerud hade åtskilliga kritiska anmärkningar mot den ståndpunkt, som första lagutskottet intagit i denna fråga. Han anmärkte till en början, att jag förbisett, att en av lagstiftningens måhända viktigaste uppgifter är att uppfostra folk. Det hade jag ingalunda förbisett, men jag hade från början avvisat den uppfostringsmetoden på detta område, därför att jag anser, att den, som jag förut sagt, länder till mera skada än nytta. När jag sedan talade om uppfostran, syftade jag på den egentliga upplysningsverksamheten.

Nu är att märka, att när herr Olsson i Mellerud talade om vad man skulle göra på detta område, hade herr Olsson i Mellerud faktiskt inte mer än två åtgärder att rekommendera, nämligen en ökad anmälningsskyldighet sådan som vi redan infört i alkoholistlagstiftningen genom den lag, som vi antogo för några dagar sedan här, och vidare en utvidgning av åtalsregeln.

Om man uppmärksammat lyssnade till fru Östlund, märkte man tydligt, att hon inte var intresserad av denna linje, nämligen att man skulle vidga åtalsrätten. Hon berörde den mera i förbigående. Jag har här talat även med andra kvinnor i kammaren om denna sak, och de ha överhuvud taget ställt sig ganska kyliga till tanken att utvidga åtalsrätten. Det var den enda effektiva åtgärd, som herr Olsson i Mellerud ansåg sig kunna föreslå, och han ställde sig själv mycket tveksam till lämpligheten av densamma. Han anförde, beträffande vad jag sagt om skillnaden mellan 12 § och 13 §, att det var lika stor oklarhet mellan 10 § och 12 §. Det anser inte jag, därför att i 10 §, som avser de grövsta formerna av dylika brott, är det ganska klart angivet, vilka kroppsskador som åsyftas. Jag tror, att det är alla domares erfarenhet, att det är mera svårt att draga gränsen mellan 12 § och 13 § än mellan de andra.

Sedan framhöll herr Olsson i Mellerud på ett skämtsamt och trevligt sätt det löjliga i de bestämmelser vi nu ha, att om mannen slår sin hustru mellan klockan 6 om morgonen och klockan 9 om aftonen å sön- eller högtidsdag, så får åklagaren ingripa, under det att mannen, om han dröjer till efter klockan 9 på kvällen, är skyddad mot denne farliga åklagare. Det är ju också mycket löjligt. Men då vill jag erinra herr Olsson i Mellerud därom, att vi i följd med herr Olssons i Mellerud benägna bistånd skrevo till Kungl. Maj:t och begärde ändring i lagstiftningen om brott på sabbatstid, varvid vi också åsyftade att få till stånd en ändring angående åtalsreglerna. Herr Olsson har alltså redan tagit ställning till detta problem och velat, att den fria åtalsrätten skall komma bort, även då misshandel skett under sabbatstid.

Sedan framhöll herr Olsson i Mellerud något som jag måste reagera mot, nämligen att den lagstiftning vi ha är av sådan karaktär, att den vill värna hustrumisshandlare. Det är inte i någon mån lagstiftningens syfte att vara ett värn för hustrumisshandlare, utan de åtalsregler vi ha ha tillkommit i familjens och hemmets intresse. Det är faktiskt ofta så, att hustrun inte vill, att det skall tillgripas åtgärder, inte därför att hon är rädd för följderna utan därför att hon ser, att det skulle göra saken betydligt värre. Hustrun anser ofta nog, att det inte är någon glädje för henne att gå till åklagaren och kanske få

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.
(Forts.)

mannen dömd till 3 månaders straffarbete. Hon skulle under den tid han sitter inne lida nöd och nödgas taga underhåll av fattigvården. Och när han kommer ut kan han vara bitter och svår, och det kan vara betydligt värre än förut. Det är sådana synpunkter, som mycket inverkat på lagstiftningen, och inte tanken att skydda hustrumisshandlare mot de åtgärder som böra vidtagas. Det är detta som gör, att jag ställer mig mycket betänksam mot en ändring av åtalsreglerna.

Fru Östlund: Herr talman! I mitt första anförande tillät jag mig säga, att denna fråga inte är något att rycka på axlarna åt. Utskottets vice ordförande, herr Bergquist, har högtidligt tagit avstånd från att första lagutskottet har ryckt på axlarna däråt. Det har jag heller icke sagt, och jag ber att få rätta till mitt yttrande, om det givit anledning till ett sådant missförstånd. Utskottet har behandlat saken fullständigt hänsynsfullt. Men att det behövdes detta skämt, som herr Paulsen presterat, för att få förslaget nedgjort, det hade jag aldrig drömt om. Om vi kvinnliga motionärer haft något förstånd, sade herr Paulsen, skulle vi aldrig ha kommit fram med detta förslag. Jag vill därtill säga, att för oss har det varit en mycket allvarlig fråga. Det är framför allt fattiga, utpinade och utarbetade hustrur det gäller att hjälpa. Det är i den avsikten vi framlagt motionen. Och förståndet är det inte heller så stor fara med. Om det hade gälla förmögenhet och fosterländska värden och allt vad det heter, när det skall vara fint, kanske kammaren skulle ha lyssnat till vårt önskemål, men här ha vi också tänkt på barn, som komma ut i livet med minnen, som kanske aldrig bli utplånade. Vad ger man dessa barn för kost på vägen? Ingenting eller bara bitterhet! Många av oss äro, som herr Paulsen sade, både mödrar och mormödrar, men inte behöver herr Paulsen vara rädd för att inte vi skulle ha både ansvar och erfarenhet av livet.

Till herr Bergquist skulle jag vilja säga, att vi aldrig talat om, att man vid minsta lilla oenighet mellan ett par makar skulle skicka efter polisen. Vi ha ju hela tiden talat om att vi ville ha en mellanhand mellan hustrun, nykterhetsnämnden och polisen. Denna mellanhand skulle vara en s. k. social kurator. Men om den saken har ännu ingen yttrat sig här. Förslaget är visserligen inte utformat i vår motion, men vi trodde verkligen, att varje människa med någon erfarenhet på detta område visste, vad en social kurator hade för uppgift. Det är en person som skall styra och ställa med en hel del utan att behöva känna sig bunden av officiella styrelsers beslut i långa banor. Vi ha här mycket tydligt sagt ifrån, att ett ingrepp från allmän åklagares sida skulle kunna tänkas endast i fall av *upprepad misshandel*. Detta är något helt annat än att man efter en mindre ordväxling eller träta skulle skicka efter polisen.

Jag skall ge herrarna ett exempel på, hur det kan gå ibland, när hustrun, som man här säger, skall skicka efter polisen, då hon blir misshandlad. Det hände en gång en fru, som blev ganska svårt misshandlad av sin man, att hon ett ögonblick blev fri och rusade i väg till telefonen för att ringa efter polisen. Hon blev emellertid förekommen av mannen, som ryckte telefonen från vägen. Ja, så kan det gå.

Det är lätt att säga, att man hyser den bästa förståelse för motionen, såsom vice ordföranden i lagutskottet gjorde, men detta hjälper inte så värst mycket, utan här behövs det, jag säger det ännu en gång, en ändring och en utredning, om och på vad sätt man skall kunna komma olyckliga människor till hjälp. Vi ha i motionen inte utformat något fullständigt förslag om, vad denne kurator skulle få att göra, ty detta ansågo vi oss inte ha rättighet till.

Jag ber ännu en gång få beklaga, att det inte varit möjligt att vinna förstå-

Ang. beredande av ökad trygghet för hustru mot misshandel i hemmet m. m.

(Forts.)

else för denna motion. Jag säger detta inte för motionärernas vidkommande, ty vi kunna mycket väl bära både medgång och nederlag, men jag tänker på alla dessa människor, som hoppats någon bättring i nuvarande förhållanden. Det är också en del både större och mindre organisationer som skriftligen och muntligen vid personliga besök uttryckt sin glädje över att denna motion blivit väckt. En person har till och med skrivit, att det var i elfte timmen som detta förslag förts fram.

Om det nu också är så, att vi redan ha ett flertal institutioner, som skulle kunna sköta dessa saker, så konstaterar jag likväl, att ingenting blivit åtgjort i fråga om det av motionärerna här framförda önskemålet. Tydligt har heller ingen tänkt göra någonting i den vägen, och någon ändring i det avseendet torde väl heller inte komma till stånd, om motionen nu faller. Vi reserverar emellertid ansett, att en ändring borde vidtagas i instruktionerna för vederbörande nämnder, men vi ha inte tänkt oss, att riksdagen skulle tillsätta någon social kurator.

Även om herr Paulsen anser, att vi kvinnor här handla ansvarslost, ber jag, herr talman, att ännu en gång få yrka bifall till reservationen.

Fru **Johansson**: Herr talman! Jag skulle vilja säga några ord, innan vi sluta denna debatt.

Jag hade egentligen inte tänkt begära ordet i denna fråga, då allt är sagt, som skulle kunna behöva sägas i densamma. Jag kan emellertid inte annat än känna mig beklämd, när en så allvarlig fråga, som denna dock onekligen är, och som rymmer så mycket av bitter tragik, på grund av sådana händelser som här omtalats, skall få göras till föremål för åtlöje i kammaren. För min del tycker jag, att när man yttrar sig i en fråga som denna, bör man göra det på ett annat sätt än herr Paulsen nyss gjorde. Att han gör sig rolig, när det gäller en vanlig hästhandel, är en sak, men att han skall göra sig rolig i en fråga som denna, som dock rör så allvarliga saker i vårt samhällsliv, och få kammaren att utbrista i munterhet, tycker jag är beklämande.

I detta anförande instämde fröken *Hesselgren* och fru *Gustafson* samt herr *Hage*.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den vid utlåtandet fogade reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig anse svaren hava utfallit med övervägande ja för den förra propositionen. Fru Östlund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller första lagutskottets hemställan i utskottets förevarande utlåtande nr 52, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren, med avslag å utskottets berörda hemställan, bifallit den vid utlåtandet fogade reservationen.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, företogs omröstning med tillämpning av upprensingsförfarandet; och befanns därvid flertalet hava röstat för ja-propositionen, vadan kammaren bifallit utskottets hemställan.

§ 12.

Föredrogs vart efter annat:

första lagutskottets utlåtanden:

nr 53, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående särskilda grunder för klockar- och organistlöns bestämmande samt om dispositionen av till klockar- och organisttjänst hörande avlöningstillgångar; och

nr 54, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 4 januari 1927 (nr 1) angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt, dels ock en i ämnet väckt motion; samt

jordbruksutskottets utlåtande, nr 89, i anledning av väckta motioner om utredning och förslag rörande möjligheten att åstadkomma en jämnare fördelning av jordbruksstödet.

Vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 13.

Ang. utredning av lantbrukets lärlingsfråga. Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 90, i anledning av väckt motion angående utredning av lantbrukets lärlingsfråga; och yttrade därvid:

Herr **Carlström**: Herr talman! Som kammarens ledamöter behagade finna, har jag antecknat en blank reservation vid detta utskottsbetänkande. Jag har egentligen inte begärt ordet för att framställa något yrkande om avslag på utskottets hemställan, trots att jag i utskottet framställde ett sådant yrkande. Jag tar nämligen för givet, att ingen Kungl. Maj:t, vem de vara mände, kommer att falla på den idén att sätta igång med en utredning i den här frågan på de grunder, som motionärerna och utskottet skisserat.

Jag är väl den förste att erkänna, att frågan om jordbrukarungdomens utbildning är en ganska betydelsefull fråga, och jag har sedan många år intresserat mig för just den saken. Det är därför naturligtvis inte av någon sådan anledning som att jag inte skulle vilja gå med på, att jordbrukarungdomen borde få en bättre yrkesundervisning, som jag reserverat mig emot utskottets beslut utan av den anledningen, att vi på senare tid fått en sådan uppsjö med förslag i olika riktningar på både den ena och den andra punkten i fråga om utbildningen av vår ungdom, att man snart sagt vet varken ut eller in.

Det parti jag tillhör har vid detta års riksdag väckt motioner om, att man skulle lägga upp problemet om ungdomens yrkesundervisning i hela dess vidd och så att säga försöka få system i det hela. Det är nu det egendomliga, att detta jordbruksutskottsutlåtande såsom intäkt för bifall till motionen citerat vad statsutskottet anförde, då statsutskottet avstyrkte bifall till de nyss av mig omnämnda motionerna. Man påpekade i detta utlåtande av statsutskottet, att det redan nu finns en hel del utredningar, som pågå på detta område och som röra ungdomens yrkesundervisning. Man pekade sålunda på 1936 års yrkesskolesakkunniga, man pekade på verkstadsskoleutredningen och på en inom socialdepartementet pågående utredning, den s. k. rationaliseringsutredningen, man pekade vidare på hembiträdesutredningen och 1936 års lantbruksundervisningskommitté, och slutligen nämnde man, att i handelsdepartementet vore igångsatt en utredning, som kallades 1936 års hantverkssakkunniga, o. s. v. Statsutskottet hade alltså med hänvisning till alla dessa nu pågående utredningar, som jag för min del tror äro bra litet systematiserade, yrkat avslag på de motioner, som detta uttalande gällde, men jordbruksutskottet har funnit lämpligt att referera detta utlåtande för att sedan komma fram till ett

Ang. utredning av lantbrukets lärlingsfråga. (Forts.)

tillstyrkande av förslaget om en utredning av frågan om jordbrukarungdomens lärlingsproblem.

Man kan nu först fråga sig: På vilka vägar är det motionärerna söka sig fram, då det gäller att försöka ge ungdomen vid jordbruket en lärlingsutbildning? Ja, i motionen heter det så här: »Det synes undertecknade, som om lantbruket, i likhet med hantverk, handel och industri, vore i trängande behov av en utbildningsform, som gäve rum för begreppen lärlingstid och lantbrukslärling. Innehållet i därav föranledda lärlingsbestämmelser kan vid detta tillfälle blott antydningssvis anges.» Men så kommer man till följande: »Exempelvis kan tänkas en lärlingstid vid ett för ändamålet godkänt lantbruk, på ett par år närmast efter avslutad fortsättningsskola, med bestämmelser om huru denna tid bör användas. Som komplettering härtill bör några månaders teoretisk undervisning ordnas vid kurser, anknutna till lantmannaskolor eller bedrivna genom hushållningssällskapens försorg», o. s. v. Det är alltså inte så lågt man siktar här. Man tänker sig ett par års lärlingsanställning och så vidare teoretisk utbildning ovanpå detta.

Vilka äro nu dessa lärlingar, som man på detta sätt vill utbilda? Är det jordbrukarnas egna pojkar och flickor, eller är det lantarbetarnas pojkar och flickor, eller är det industriarbetarnas? Ja, när jag i utskottet försökte få förklaring på den saken, vimlade det av olika uppfattningar. Somliga menade, att det var jordbrukarnas, andra åter att det var lantarbetarnas, och slutligen åter andra menade, att det var industriens ungdom, dess pojkar och flickor, som det här gällde att ge utbildning. Ja, jag måste ju fråga, det må nu gälla vilken av dessa kategorier som helst: Är det någon som egentligen tror, att, sedan denna ungdom genomgått en sådan här lärlingskurs på två år och sedan fått viss teoretisk utbildning, man får så stor glädje av vederbörande som lantarbetare ute i bygderna? Jag för min del tror, att det blir ganska klen resultat i det hänseendet. Ty när dessa ungdomar varit hemifrån ett litet slag och sett på livet och fått reda på, vad andra ungdomar ha för möjligheter till inkomster efter en så här pass lång utbildningstid, och de gjort jämförelser med vad de själva kunna vänta sig för inkomster inom jordbruket med tanke på de priser på jordbrukets produkter och de förhållanden i övrigt inom jordbruket, som vi kunna hoppas på med jordbruksnäringens nuvarande lönsamhet, är det möjligen någon som tror, att vi då kunna gå i land med att betala de löner de anse sig böra ha eller att vi överhuvud taget vinna något genom en sådan här lärlingsutbildning? Jag menar för min del, att detta uppslag är så vagt till sin innebörd att det i stället för att bidra till en lösning av frågan om jordbrukarungdomens utbildning kommer att öka förvirringen på området.

Huvudmotionären här, herr Gustafson i Dädesjö, har ju själv varit med i en utredning, som nyligen avslutats, och som gällde frågan om den lägre lantbruksundervisningens ordnande. På tämligen klara direktiv från Kungl. Maj:t om en utvidgning av denna undervisning till att omfatta ett betydligt större antal ungdomar än som för närvarande kan beredas plats, stannade emellertid denna utredning vid den ordning, vi för närvarande ha. Det förslag som framkom från utredningen i fråga kan nämligen enligt min mening egentligen inte ge några större möjligheter för landsbygdens ungdom än som nu är fallet att komma in vid de skolor, som finnas på detta område. Då vi inom det landsting jag tillhör skulle yttra oss över utredningens förslag — jag var själv en av dem som skulle avfatta detta yttrande — framhöllo vi, att förslaget var alldeles för snävt, och att det borde omarbetas, så att ett betydligt större antal av landsbygdens ungdom skulle kunna komma in vid dessa skolor. Det är

Ang. utredning av lantbrukets lärlingsfråga. (Forts.)

klart, att man inte kan säga, att dessa skolor äro lärlingsskolor i egentlig mening. I dessa skolor får man kanske inte så mycket syssla med själva handgreppen och lära sig, hur man skall sköta en plog, eller hur man skall göra en gärdesgård, eller vad det nu kan gälla, utan det hela är mera anlagt på teoretisk utbildning. Jag måste säga, att med undantag för ladugårdsskötare och svinskötare, för vilkas utbildning vi ju ha särskilda skolor, så är det nog på det sättet, att en pojke, som är född på landsbygden och har en lantbrukare till far, nog kan de nödiga handgreppen utan särskild undervisning. För övrigt vill jag säga, att i denna motorismens tid våra ynglingar och unga män litet var äro ganska intresserade av att pilla på olika maskiner, allt ifrån bilar och motorcyklar och till jordbruksmaskiner, om sådana finnas, så nog försöka de sätta sig in i hur de skola skötas.

Jag menar emellertid, att det är av synnerlig stor vikt, att så många som möjligt av landsbygdens unga män och kvinnor eller pojkar och flickor beredas möjlighet att delta i undervisningen vid någon lantman- eller lant-hushållsskola. På det sättet få de nämligen en liten puff framåt i yrket. Nu kan man visserligen säga, att det inte går att ordna lantbruksundervisningen så att alla eller ens det övervägande antalet ungdomar kan få del av denna undervisning, då detta skulle ställa sig alldeles för dyrt för staten eller lands-tingen. Ja, jag kan ju förstå, att alla inte kunna få vara med. Men finns det någon som tror, att det blir enklare och billigare att, som motionärerna tänkt sig, först ha en sorts lärlingsutbildning, som sedan skall byggas på med en liten smula teoretisk undervisning? Jag för min del tror, att man på de vägarna får det betydligt dyrare och besvärligare.

Att jag nu begärt ordet i denna fråga utan att framställa något yrkande beror mest därpå, att jag velat till Kungl. Maj:t eller rättare sagt till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet rikta en varm vädjan, att han, innan han lägger fram något förslag i fråga om den lägre lantbruksundervisningens ordnande vid våra lantman- och lant-hushållsskolor, ville omarbete de sakkunnigas förslag på sådant sätt, att landsbygdens ungdom beredes betydligt större möjligheter än de sakkunniga förutsatt att kunna komma in vid dessa skolor, och att dessa skolor väsentligen utbyggas; gärna med kortare men talrikare kurser eller också ambulatoriska. Jag menar, att detta är det för oss mest angelägna spörsmålet i förevarande fall och att en lärlingsutbildning här endast skulle leda till splittring i fråga om lantbrukarungdomens yrkesutbildning och äventyra en lycklig lösning av hela frågan.

Jag vill, innan jag slutar, understryka, att mina ord här icke alls ha någon släkt med det motstånd, som här i kammaren för någon tid sedan restes, då en annan undervisningsform för landsbygdens kvinnliga ungdom var på tapeten. Jag är övertygad om att motionärerna äro livligt intresserade för jordbrukarungdomens utbildning liksom jag, men jag tror, att det vore lämpligt, innan vi splittra våra åtgärder på än flera vägar än dem, som de i betänkandet omnämnda olika utredningarna peka på, om vi kunde samla oss om att åtminstone få den s. k. lantman- och lant-hushållsskoleundervisningen i största möjliga utsträckning utvidgad. Det är onekligen så, att de unga flickorna och poj-karna behöva få tillfälle att åtminstone några månader erhålla undervisning av teoretisk och även något praktisk karaktär, vilken på samma gång kan så att säga lyfta intresset för deras kall och arbete.

Jag har med dessa ord, herr förste vice talman, velat ange min ställning till detta utredningsförslag. Jag vill understryka, att jag tror, att vi här i riksdagen börjat gripas av en viss förkärlek för att bara storma fram med uppslag utan att närmare tänka oss in uti vart de leda eller söka få någon metod i det hela. Jordbrukets problem, då det gäller arbetskraft, är, jag vågar

Ang. utredning av lantbrukets lärlingsfråga. (Forts.)

säga det, så pass allvarligt nu, att man nästan frågar sig, hur det i fortsättningen skall komma att se ut, om vår ungdom icke längre vill stanna kvar vid arbetet i jordbruket. Det är för närvarande nästan omöjligt att få en jungfru eller en lantbruksarbetare. Orsaken? Ja, den ligger naturligtvis djupast i vad man får betalt för sitt arbete. Den frågan, säger man, ha andra kommittéer att syssla med, och den få de försöka lösa. Det är riktigt, men å andra sidan är det klart, att hela förklaringen ligger icke häri. Det betyder också en del, om de unga beredas tillfälle att få en smula uppräckning under övergångsåren, en uppräckning, som kanhända kan få de unga att bättre än förut förstå jordbruksnäringens betydelse, så att de få lust att bli kvar i den samma.

Herr **Gustafson** i Dädesjö: Herr förste vice talman! Herr Carlström ställde i sitt anförande icke något yrkande, men jag kan i alla fall icke underlåta att i största korthet taga upp några av de synpunkter, som han kom med. När man återfinner reservationer av herr Carlström till jordbruksutskottets betänkanden, är det ju icke precis någon unik upptäckt man gör. Det hade snarare varit litet egendomligt, om icke en reservation av honom hade funnits även under detta betänkande.

Herr Carlström tycks föreställa sig, att motionen har kommit till såsom en produkt av ett hastigt infall och icke efter väl genomtänkt plan. Så är det dock icke. Jag har liksom herr Carlström i skilda sammanhang haft anledning uppmärksamma vissa förhållanden inom den näring, som både han och jag utöva. Vi veta ju, att tillgången på arbetskraft inom jordbruket är onormalt låg och att en mängd andra yrken och sysselsättningar suga upp en del av den arbetskraft, som normalt och rätteligen borde söka sig till jordbruket. Anledningarna härtill känna vi i stort sett till. Det är givetvis i huvudsak ekonomiska och sociala anledningar men också i någon mån den omständigheten, att inom en del av industrien, handeln och hantverket existera vissa ordnade lärlingsförhållanden, varigenom de unga kunna få utbildning i det yrke, åt vilket de vilja ägna sig. Tror icke herr Carlström, att förefintligheten av sådana utbildningsmöjligheter, exempelvis inom verkstadsindustrien och vissa delar av handel och hantverk, i sin mån medverka till att vända de ungas håg från jordbruket till dessa andra näringsgrenar, och att detta också medverkar till att stimulera flykten från landsbygden till städer och samhällen? När ungdomen efter folkskolan står i begrepp att söka sig en plats ute i produktionen, är den första fråga de göra sig: Vad skall jag bli för något? Vart håg och fallenhet peka veta de unga i den åldern icke mycket om. Vad de i första hand vilja ha reda på är vilket yrke, som ger dem goda existensmöjligheter. Vidare fråga de sig: Var kan jag få den utbildning, jag behöver för att bli en duglig arbetare i det yrket, och kan denna utbildning erhållas på överkomliga villkor? När sådan utbildningsmöjlighet nu finns inom de näringsgrenar, som jag nyss nämnde, så vända de sig dit. Därmed försvinna de bästa begåvningarna och de bästa huvudena från jordbruket, som får hålla till godo med vad som blir kvar. Ofta är arbetskraften som erbjudes jordbruket icke kompetent, och i varje fall kan den icke på tillräckligt sätt styrka sin kompetens. Bristen på differentiering av arbetslönerna efter duglighet och rutin leder för närvarande till att vi inom lantbruket få betala den arbetskraft, som erbjuder sig, som om den vore kompetent, även om den icke är det. Bör icke detta problem angripas även från utgångspunkt av utbildningsfrågan?

Herr Carlström talade om de besvärligheter, som vi ha med avscende å re-

Ang. utredning av lantbrukets lärlingsfråga. (Forts.)
kryteringen av vår arbetskraft. Denna brist på arbetskraft förekommer samtidigt med att man kan påvisa förekomsten av arbetslöshet framför allt bland yngre åldrar i industrien och särskilt bland dem, som under krisåren befunno sig i åldern 15, 16 och 17 år. Då fingo dessa unga icke någon utbildning i något yrke, och när de sedan erbjödo sig åt produktionen, ville ingen ha dem, därför att de ingenting kunde.

Teoretiskt kan det sägas, att denna fråga skulle kunna reduceras till enbart ett dirigeringsproblem, men i verkligheten är den, som vi veta, mycket mer komplicerad. Obenägenheten hos ungdomen att söka sin utkomst inom lantbruket är ofta beroende på vanföreställning om jordbruksarbetets mindervärdighet. De förhållanden, som tidigare ha rått inom detta yrke, ha icke heller verkat attraktivt på arbetskraften. Den arbetskraft, som kommer från arbetslöshetsklientelet, har icke från jordbrukarnas sida varit särskilt eftersökt. De arbetslösa kunna för litet, de ha för litet arbetsrutin och de ha mycket svårt att mentalt anpassa sig efter de speciella landsbygds- och bondeförhållandena. Det finns mycket av inrotade fördomar på ömse håll, både bland dem, som söka arbete, och bland dem, som ge arbete på detta område.

För min del tror jag icke på nyttan av några tvångsåtgärder i detta fall. Den arbetskraft, som skall söka sig till jordbruket, bör komma dit av egen fri vilja, av egen håg och drift. Det har erinrats om att ungdomens yrkesproblem pressas fram till en lösning just nu så att säga av sakens egen tyngd. Det arbetar kommittéer på detta område. Den kommitté, som har de vidaste direktiven i detta avseende, är ju verkstadsskolekommittén. Statsutskottet har ställt i utsikt en översyn av de resultat, som på dessa vägar kunna ernås. I dessa utredningar ingår emellertid icke den del av yrkesutbildningskomplexet, som lärlingsfrågan för den stora massan av arbetare inom jordbruket utgör, och det förefaller mig vara viktigt att få frågan om lärlingsbegreppet och lärlingstidens införande i lantbruksundervisningen förd på tal just nu, så att denna fråga längre fram är genomtänkt, när ett samordnande av undervisningen på olika områden igångsättes, så att frågan kan komma med i det stora svepet och ingå i den allmänna översynen. Jag ser nämligen denna fråga icke såsom ett isolerat jordbruksutbildningsproblem utan såsom ett delproblem av den allmänna yrkesundervisningen.

För att göra jordbruket mera konkurrenskraftigt gentemot andra näringar om arbetskraften måste vi få bort den sociala mindervärdighetsprägel, som vidlåder jordbruksarbetet. Det är klart, att bättre löner, reglerad arbetstid och bättre sociala förhållanden medverka härtill, och i raden av de åtgärder i detta syfte, som ha beslutats, ansluter jag, tycker jag, på ett naturligt sätt kravet på en lärlingsutbildning. Behovet härav har intygats från sakkunnigt och ansvarigt håll. Jag ber att i sådant hänseende få erinra om vad ordföranden i verkstadsskoleutredningen kanslichefen Thomson yttrade i ett föredrag för icke så länge sedan. Han framhöll därvid, att det syntes honom vara av största vikt, att man tillser, att utbildningen inom jordbruket icke blir sämre än inom andra yrken, och att den förbättring av lantarbetarnas ekonomiska och sociala förhållanden och den förändring i övrigt inom jordbruket, som icke minst genom statliga ingripanden ägt rum, nödvändiggjorde och komme att allt mera nödvändiggöra, att jordbruket får vakna och yrkesskickliga arbetare. Det kan emellertid, säger han, icke vara ett statsintresse att genom åtgärder för utbildning skärpa dragningen från landsbygden och jordbruket. Samma syn på detta förslag har också framförts av byråchefen för undervisningsärenden i lantbruksstyrelsen, vilken i utskottet höll ett föredrag, när denna fråga där behandlades, och han hälsade med tillfredsställelse, att

Ang. utredning av lantbrukets lärlingsfråga. (Forts.)
denna sak äntligen kommit upp. Vi motionärer äro alltså, herr Carlström, ingalunda ute i ogjort väder.

Herr Carlström frågade, vad en utredning kan leda till. Det är ju alldeles uppenbart, att en lärlingsutbildning av detta slag måste bli av experimentell natur. Herr Carlström uppehöll sig vid den fasta lantbruksundervisningen, varom det nu föreligger ett förslag. I de direktiv, som förelågo för denna utredning, var det emellertid angivet, att utredningen skulle omfatta endast de fasta undervisningsanstalterna och icke de mera tillfälliga eller den kursverksamhet, som bedrivs exempelvis av hushållningssällskap eller eljest, och det var just den omständigheten, att det var uteslutet att i det sammanhanget taga upp frågan om lärlingsutbildningen, som utgjorde en av anledningarna till att denna motion har kommit fram. Det är klart, att det finns en del erfarenheter att bygga på. Vi ha ju praktiskt arbete även i vissa lantmannaskolor och framför allt i lantbruksskolorna. Vi ha erfarenheter från de elevgårdar, som äro godkända av lantbrukssällskapet. Vi ha erfarenheter från den utbildning, som bedrivs exempelvis av L. K. A. B. vid Vittjärvsgården i Norrbotten, eller från den utbildning, som arbetslöshetskommissionen har bedrivit vid Lång i Värmland. Det finns därför några hållpunkter för hur denna verksamhet bör kunna läggas upp.

Herr Carlström hade funnit en stor löslighet i de tänkta linjerna. Det har varit viktigt för motionärerna att få frågan om jordbrukets lärlingsutbildning snabbt genomtänkt och en plan uppgjord, så att den kan komma med, när de övriga yrkesutbildningsproblemen få sin slutliga utformning. Motionärerna ha tänkt sig, att det skulle läggas i Kungl. Maj:ts hand att avgöra, hur denna utredning borde bedrivas, antingen som en särskild utredning eller gemensamt med utredningar om andra närbesläktade spörsmål eller utredningsuppdraget ges åt en redan nu arbetande kommitté.

Jag tror, att frågan om denna yrkesutbildning ur både praktiska och pedagogiska synpunkter är så viktig, att den kan vara värd en mäsas, och jag tror också, att kravet är tillräckligt motiverat i motionen och i utskottsutlåtandet. Om icke herr Carlström kan dra de riktiga slutsatserna av vad där blivit sagt, så är det icke motionärernas fel.

Jag tror alltså, att jag på goda grunder kan rekommendera kammaren att godtaga utskottets förslag, till vilket jag, herr talman, ber att få yrka bifall.

Herr andre vice talmannen övertog nu ledningen av förhandlingarna.

Herr Carlström: Herr talman! Eftersom jag icke gjorde något yrkande, trodde jag, att herr Gustafson i Dädesjö icke skulle behöva så lång tid för att motbevisa mig. Jag tror icke, att det hjälpte upp saken.

Herr Gustafson framhöll, att det icke var riktigt, som jag möjligen trodde, att motionen var resultatet av ett hastverk. Ja, om det icke är så, beklagar jag ännu mera motionärerna för att de icke ha lyckats komma med ett mera genomtänkt förslag än det, som här föreligger.

Vad gäller direktiven för lantbruksundervisningsutredningen, vilka herr Gustafson också var inne på, vill jag framhålla, att i dessa direktiv uttalades, att denna undervisning skulle ompänna ett betydligt större antal av landsbygdens ungdom än förut. Det var vad jag hänvisade till. Från den saken ha emellertid utredningsmännen skilt sig på ett ganska fatalt sätt.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 14.

*Ang. förslag
till lag om
allmänningsskogar i Norr-
land och
Dalarna m. m.*

Föredrogs jordbruksutskottets utlåtande, nr 91, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m. jämte i ämnet väckt motion.

Därvid anförde:

Herr **Andersson** i Ovanmyra: Herr talman! Jag har varit med i kammarens arbete så pass länge och jag känner dess arbetsmetoder så pass väl, att jag vet, att vid denna sena timme av en arbetsdag är det ett synnerligen vågat experiment att yttra sig, i all synnerhet i ett ärende, där ett ordinarie utskott avlevererat ett enhälligt utlåtande. Jag vågar emellertid göra detta men lovar att min vana trogen icke belasta kammarens protokoll i alltför hög grad.

Det lagförslag, som här föreligger, är ju förestavat av en önskan att på detta område skapa i möjligaste mån enhetliga bestämmelser. Allmänningsskogarna ha ju förut reglerats endast av reglementen, och dessa reglementen ha varit tämligen olikformade. Man har som sagt önskat att även på detta område tillskapa bestämmelser av mera allmän och omfattande natur.

Jag vill i detta sammanhang erinra därom, att dessa skogar i Kopparbergs län ha tillkommit i sammanhang med storskiftet, då de blevo avsatta för gemensamma ändamål. Det har omvittnats från flera håll, att värden av skogarna icke har lämnat något övrigt att önska.

När man nu har kommit dithän, att ett mera allmänt lagförslag skall komma till stånd, har man utgått ifrån att lagparagraferna och bestämmelserna skola utformas i överensstämmelse med vad som har fastställts beträffande häradsallmänningarna. Vi ha för vår del ingenting att anmärka emot ett dylikt förfaringssätt, och jag måste säga, att i det stora hela har även detta förslag utformats i enlighet med motsvarande bestämmelser på häradsallmänningarnas område. Det är endast i vissa stycken, som man har gått litet vid sidan om dessa.

Beträffande det förslag, som kommit från utredningskommittén, har Kungl. Maj:t gjort åtskilliga rätt så betydelsefulla avvikelser i riktning mot att tillgodose skogsägarnas intressen i förevarande avseenden. Det är ju mycket tacknämligt, att Kungl. Maj:t, i detta fall det närmast ansvariga statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, tillmötesgått skogsägarna i dessa stycken. På några punkter ha emellertid delägarna velat haft några justeringar, och på grundval härav har jag jämte medmotionärer avlämnat en motion, som varit föremål för jordbruksutskottets granskning. Denna har resulterat i avslag på våra krav över hela linjen.

Det är framför allt beträffande en ändring i 37 §, som man kanske har skäl att göra några större anmärkningar. Den avser beslutanderätten över allmänningsskogarnas avkastning. Enligt nu gällande bestämmelser tillkommer det länsstyrelsen att öva tillsyn över och äga beslutanderätt beträffande denna avkastning. I fråga om häradsallmänningarna föreligger emellertid ett rent motsatt förhållande, i det att denna beslutanderätt tillkommer delägarna. Man kan då tycka, att beträffande skogar, som dock äro av enskild karaktär, är det en oformlighet, att beslutanderätten i förevarande avseende skall ligga hos en myndighet och icke hos delägarna själva. När utskottet emellertid icke velat göra någon avvikelse mot den nuvarande ordningen, som står intagen i reglementena, beror det på, att utskottet förmenar att en ändring härutinnan skulle giva anledning till onödiga slitningar mellan länsstyrelsen och delägarna, och att man fördenskull ej bör vidtaga någon ändring i vad som nu gäller. Jag tycker emellertid, att, när delägarna själva ha beslutanderätt, när det gäller häradsallmän-

Ang. förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m.
(Forts.)

ningar, skulle det väl icke möta något hinder för att även beträffande allmänningskogarna ha en liknande ordning.

Det står i 37 § emellertid även intaget ett annat alternativ, som är formulerat på följande sätt: »Länsstyrelsens beslutanderätt i nu omfördälda avseenden må dock, där så finnes lämpligt, i reglementet helt eller delvis uppdragas åt delägarna eller allmänningsstyrelsen.» Jag önskar livligt, att detta alternativ och denna möjlighet skola kunna i fortsättningen utnyttjas av delägarna särskilt i sådana fall, där det omvittnas, att delägarna på ett tillfredsställande sätt skött sin skog och således icke i något avseende tillskapat sådana förhållanden, att de icke skulle få denna rätt i sin hand.

Detta må nu vara det mest markanta av de ändringar i lagförslaget, som motionärerna kommit med. Jag skall med hänsyn till den sena timmen icke komma med några vidare anmärkningar. Jag vill blott sluta, herr talman, med den önskan, att länsstyrelsen och Kungl. Maj:t må fästa mesta möjliga avseende vid skogsägarnas önskemål, icke allenast i detta utan även i andra fall, där man i vederbörande reglementen skulle kunna införa bestämmelser, som stå i full samklang med önskemålen i den motion, som av mig och mina kamrater framförts. Med denna varma önskan vill jag sluta mitt anförande och kommer, herr talman, såsom saken nu ligger, icke att framställa något yrkande.

Herr **Ericsson** i Sörsjön: Herr talman! Herr Anderssons i Ovanmyra anförande vittnar om ganska stor försynthet, och han framförde en mycket liten kritik mot den föreslagna lagstiftningen. Tillämpningsområdet för denna lagstiftning begränsar sig icke till att omfatta endast de s. k. besparingsskogarna i Kopparbergs län, utan det finns också en besparingsskog i Gävleborgs län och dessutom ett stort antal allmänningsskogar i Norrbottens och Västerbottens län, som beröras av denna lagstiftning. Det är alldeles riktigt, såsom herr Andersson i Ovanmyra anför, att det varit en angelägenhet för statsmakterna att åstadkomma så stor enhetlighet som möjligt på detta lagstiftningsområde, och man har under de gångna åren, icke minst under den tid, som jag varit med i riksdagen, genomfört åtskilliga skogslagstiftningar. Nu finns det icke utom de s. k. kommunskogarna kvar andra skogar inom landet än de allmänningsskogar, varom här är fråga, där man kan säga, att någon lagstiftning icke gäller. Och det är klart, att den person, som kommit med i en utredning angående möjligheten att åstadkomma en lagstiftning för sådana skogar, kan icke intaga någon annan ståndpunkt än att han måste säga sig, att när det finns lagar för alla andra skogar inom landet, så kan det icke anses orimligt, att det även finns lagar för dessa skogar.

Herr Andersson i Ovanmyra talade om att det vidtagits åtskilliga ändringar i det ursprungliga kommittéförslaget. Enligt mitt sätt att se äro emellertid de i detta förslag företagna ändringarna icke av den betydelse, att de stå i någon rimlig proportion till de uttalanden, som gjorts på visst håll, nämligen att man här gick in för att främtaga delägarna bestämmanderätten beträffande dessa skogar. Jag skall icke ingå på de ändringar, som vidtagits i kommittéförslaget, och som enligt mitt sätt att se icke äro så särskilt betydelsefulla sedda mot bakgrunden av de uttalanden som gjorts. Jag vill också säga, att jag för min del biträder helt och hållet de av departementschefen gjorda ändringarna.

Jag skall nu övergå till att yttra mig något angående de yrkanden om ändringar i det nu framlagda förslaget, som framställts i den av herr Andersson i Ovanmyra m. fl. väckta motionen. Här föreslås till en början en ändring i 8 § 1 mom. I denna paragraf finns upptagen en bestämmelse, där det sägs,

Ang. förslag till lag om allmänningssskogar i Norrland och Dalarna m. m.
(Forts.)

att för varje allmänningssskog skall finnas en av delägarna utsedd allmänningstyrelse. Nu yrkar man här, att beträffande Venjans socken, där det finns icke mindre än cirka tolv allmänningssskogar, skall finnas möjlighet att tillsätta en enda allmänningsstyrelse för samtliga dessa allmänningssskogar. Utskottet har emellertid ansett det icke vara skäl att gå med på motionärernas yrkande, och detta beror därpå, att, när skogslagskommissionen höll sammanträde med allmänningssskogarnas delägare i Venjans socken, fanns det en överväldigande majoritet bland delägarna, som önskade, att det skulle finnas en särskild allmänningstyrelse för var och en av dessa skogar. Man påpekade, att, om det skulle finnas en sådan allmänningstyrelse för samtliga skogar, skulle det icke finnas möjlighet för delägarna i de mindre av dessa allmänningssskogar att få någon representant i styrelsen. Det är av denna anledning, som utskottet icke kunnat ansluta sig till det i motionen framställda yrkandet rörande denna sak.

Vidare har det framställts yrkande om en annan ändring i 8 §. Enligt nu gällande bestämmelser har länsstyrelsen i Gävleborgs län rätt att utse ordförande i Hamra kapellags allmänningstyrelse. I motionen påyrkas en ändring i likhet med vad som därvidlag gäller beträffande häradsallmänningar, där länsstyrelsen icke har rätt att utse någon ledamot eller ordförande i allmänningstyrelsen. Även här stod det emellertid till på det sättet, att när kommissionen vid besök där höll sammanträde med delägarna i Hamra kapellag, uttalade såväl delägarna som också länsstyrelsen, att man skulle bibehålla den tidigare gällande ordningen, som ansågs vara en god ordning.

Vidare har man yrkat på den ändringen i 8 § mom. 2, att samma undantagsbestämmelser, som i lagen införts beträffande Venjans socken, även skulle gälla för Särna och Idre socknar. Det undantag, som det här är fråga om, avser, att två eller flera allmänningssskogar, vilka tidigare haft gemensam styrelse för förvaltning av skogsmedelsfonden, skulle kunna behålla denna ordning. Nu är det emellertid att märka, att Särna och Idre socknar icke äga var sin allmänningssskog utan förfoga tillsammans över en allmänningssskog. Följaktligen behövs det icke att för dessa socknars vidkommande göra något undantag.

Det är emellertid någonting annat, som man i realiteten önskar i fråga om Särna och Idre socknar. Under gångna tider har det funnits i envar av dessa socknar en av delägarna utsedd s. k. jordbruksnämnd, och sedan man använt en viss del av avkastningen från allmänningssskogen till bestridande av för dessa socknars delägare gemensamma utgifter, har överskottet överlämnats till den s. k. jordbruksnämnden i respektive socknar, som sedan kunnat disponera detta överskott. Nu förhåller det sig emellertid så, att den juridiskt sakkunnige, som utarbetat detta förslag, är tämligen på det klara med att det är möjligt att i reglementena få in bestämmelser, avseende att denna s. k. jordbruksnämnd får inneha ungefär samma uppgifter, som den tidigare haft. När man således kan få sin önskan uppfylld vid uppgörandet av de reglementen, som givetvis komma att bibehållas och upprättas även, när man genomfört denna lag, har utskottet icke ansett det vara nödvändigt att bifalla motionen i denna del.

Sedan påyrkas en ändring i 9 §. Lagbestämmelsen har följande innehåll: »Avlöning till skogsförvaltaren skall efter allmänningstyrelsens hörande bestämmas av länsstyrelsen.» Motionärerna ha här kommit till den uppfattningen, att även delägarna skola höras angående denna sak. Jag ber då att få erinra om att lagens principiella innebörd är den, att allmänningstyrelsen skall företräda delägarna — detta är en genomgående princip i detta lagför-

Ang. förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m.
(Forts.)

slag — och att allmänningsstyrelsen sålunda skall erhålla en friare ställning än den tidigare haft, när det gäller förvaltningsfrågor. Av denna anledning har man icke kunnat biträda motionärernas yrkande i denna del.

Motionärernas yrkanden avse huvudsakligen sådana saker, som det är möjligt för delägarna att få ordnade och intagna i de reglementen, som i sinom tid komma att upprättas.

Det är emellertid ett yrkande om ändring i 37 §, som i verkligheten innebär en principiell ändring i tidigare rådande förhållanden. De, som haft hand om utredningen angående denna lagstiftning, ha emellertid erhållit bestämda direktiv från Kungl. Maj:ts sida att icke föreslå några principiella ändringar angående användningen av skogarnas avkastning. Lagförslaget innebär följaktligen, att den ordning beträffande avkastningens användning, som tidigare varit rådande, skall bibehållas. Man har yrkat på att man skulle införa enahanda bestämmelser i förevarande hänseende som beträffande häradsallmänningar, men då ber jag att få erinra därom, att det vid tillkomsten av dessa skogar antogs vissa bestämmelser, som icke äro gällande för häradsallmänningar.

Jag skall icke uppehålla tiden längre utan ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmbäck: Herr talman! Jag skall endast yttra några ord. Jag tror, att kammarens ledamöter särskilt vid denna tid på dagen helst önska, att yttrandena bli korta, och att man iakttager den gamla tyska grundsatsen: »Kürze ist Würze», som för övrigt uttrycker en av de viktigaste fordringarna på en god offentlig debatt.

Jag delar herr Anderssons i Ovanmyra uppfattning, att denna proposition i stort sett är mycket tillfredsställande, och den har blivit så genom de ändringar, som vidtagits av Kungl. Maj:t. Jag kan icke se annat än att, när man ändrat förslaget så, att allmänningsskogarnas delägare få en klar rätt att utse förvaltare och skogvaktare på sina skogar, detta är en mycket stor förbättring i kommittéförslaget. De frågor, där man kan sätta ett frågetecken, äro egentligen sådana, som icke definitivt lösas i lagen, och alltså komma att lösas genom reglementena.

I ett av dessa spörsmål vill jag ha några ord till kammarens protokoll. Det gäller 37 §, alltså frågan om skogarnas avkastning. Här föreslås nu i lagförslaget, att länsstyrelsen även skall besluta angående användningen av avkastningen från dessa skogar, och man står därvid i överensstämmelse med de reglementen, som gällt förut. Det är emellertid så, att, när besparingsskogarna först tillkommo på 1870-talet, man ansåg, att i fråga om användningen av avkastningen från dessa skogar delägarna skulle vara den beslutande, länsstyrelsen den kontrollerande myndigheten. Sedan blev det ganska stora strider uppe i Dalarna, och man ändrade rätt snart nyssnämnda regel till att länsstyrelsen skulle vara den, som beslöt angående avkastningen. Full klarhet har jag icke om den historiska utvecklingen, men den är rätt så intressant och i fråga om de ändamål, till vilka avkastningen skulle få användas, karakteriseras den bl. a. av ett ingripande från Dalarnas dåvarande landshövding, Curry Treffenberg. Sedan de nuvarande bestämmelserna kommit till stånd, har emellertid så småningom utvecklats ett mycket förtroendefullt samarbete mellan länsstyrelsen och allmänningsdelägarna. Länsstyrelsen har med full uppfattning av vad förhållandena kräva nöjt sig med att fastställa de förslag, allmänningsdelägarna kommit med. Och enligt vad jag känner till, hyser också befolkningen ett stort förtroende för länsstyrelsen, vilket även kommit till uttryck

Ang. förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m.
(Forts.)

i yttranden i anledning av det lagförslag, som vi nu diskutera. Under sådana förhållanden, då några stridigheter icke ha förekommit, då i praxis länsstyrelserna endast fastställt vad som beslutats av delägarna, synes det mig vara det naturliga, att man i de blivande förslagen till reglementen går tillbaka till vad man ursprungligen avsett, nämligen att delägarna skulle vara den beslutande, länsstyrelsen den kontrollerande myndigheten — alltså vad som fastställts genom reglementet för Lima 1873. När därtill den nya lag, om vilken vi nu skola fatta beslut, så uttryckligen säger, att skogarna ägas av allmänningsdelägarna — detta står ju i lagens andra paragraf — synes det vara det naturliga, att allmänningsdelägarna även få besluta om avkastningen, givetvis under förutsättning att delägarnas beslut fastställles av länsstyrelsen. Några vådor finnas icke enligt vad jag kan finna i en dylik anordning, då ju det offentliga får sitt ord med i laget beträffande avkastningen, samtidigt som man ger delägarna samma rätt, som alla andra ägare av egendom i landet ha, nämligen att besluta om sin egendoms avkastning. Jag får därför uttala den förhoppningen, att man vid utarbetandet av reglementena går tillbaka till den uppfattning, man till en början hyste vid besparingsskogarnas tillkomst. Den nya lagen ger möjlighet därtill.

Beträffande en annan punkt kan jag nöja mig med endast några få ord. Man bör noga se till, att i reglementena stadganden inflyta om att en inkomst- och utgiftsstat skall föreläggas för delägarna av allmänningsstyrelsen eller av ekonominämnden. Det är så stora ekonomiska värden, det här gäller, att det gärna bör ske genom andra personer än dem, som sitta i allmänningsstyrelsen och vilka främst äro skogsmän. Det är av stor betydelse, att man i reglementena verkligen ingående behandlar hithörande frågor.

Herr talman, jag har intet yrkande annat än bifall till utskottets hemställan.

Herr Jacobson: Jag skall i likhet med tidigare talare icke deklarerera, att jag endast kommer att yttra mig mycket kortfattat, ty då kanske även jag kommer att falla för frestelsen att bli alltför långrandig.

Jag kan i stort sett instämma i de synpunkter, som herr Andersson i Ovanmyra nyss här framförde. Det är emellertid en sak, som jag inte kan låta stå oemotsagd, fastän förhållandena kanske inte äro alldeles likartade i Lappmarken och i Dalarna. Herr Ericsson i Sörsjön påstod, att det i stort sett egentligen inte föreligger någon skillnad mellan det ursprungliga förslaget och Kungl. Maj:ts förslag. Men, herr Ericsson i Sörsjön, det är ju en oerhörd skillnad mellan vad som föreslås av skogslagskommissionen och vad en enkel lappmarksbonde, nämligen Johansson i Tärnaby, har föreslagit. Det är i huvudsak Johanssons i Tärnaby linje, som statsrådet Pehrsson-Bramstorp har följt vid utarbetandet av den kungl. propositionen. Under sådana förhållanden är det inte riktigt att komma och säga, att här är ingenting att resonera om, ni ha egentligen fått som ni ha velat. Jag vill uttala ett tack till herr jordbruksministern, att han inte fallit offer för frestelsen att följa skogslagskommissionens — jag säger orimliga förslag i den här frågan utan låtit sunda synpunkter göra sig gällande.

Det var detta jag ville ha sagt och ingenting annat. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Ericsson i Sörsjön: Jag skall be att få säga några ord med anledning av herr Jacobsons yttrande.

Jag sade inte, att inga ändringar alls hade gjorts, utan att det var mindre betydelsefulla ändringar, särskilt med tanke på de uttalanden som gjorts från

Ang. förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m.
(Forts.)

Dalarna, där man sagt att kommitténs förslag innebar ett våldförande på äganderätten.

Jag vill vidare gärna understryka, att den mest betydelsefulla ändring, som gjorts i detta fall innebär, att de samfällda husbehovsskogarna i Västerbotten icke skulle falla under denna lagstiftning. För min del kan jag inte meddela vad som förekommit vid behandlingen av denna sak. Det förhåller sig emellertid så, att denna fråga egentligen inte blivit föremål för ingående överläggning — det hade ju utsetts en utredningsman, och han uttalade för sitt vidkommande, att det icke var möjligt att föreslå någonting beträffande allmänningar, som eventuellt skulle kunna leda till en skiftning av desamma.

Jag kan ju säga till herr Jacobson, att jag — därest denna fråga kunnat upptagas till ingående behandling — möjligen inte skulle haft någonting emot att man hade gått fram på den väg, som Kungl. Maj:t hade föreslagit. När frågan låg så till, inriktade jag mig för min del på att de som äga samfällda husbehovsskogar i Västerbottens län icke skulle betungas med större kostnader för förvaltning av dessa skogar än de tidigare hade haft. Vi föreslogo också, att statsmedel skulle anvisas som bidrag till förvaltningen av dessa skogar.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Den nu behandlade frågan utgör ett led i en rad av lagstiftningsfrågor, där det gällt att försöka få litet bättre reda i vår skogslagstiftning, än tidigare varit fallet. Följaktligen kan man säga, att detta lagförslags framläggande är en följd av en hel del andra lagstiftningsåtgärder, som under de senare åren beslutats på skogshushållningens område. När det nu är önskvärdt, att man får kontinuitet i lagstiftningen på berörda område, har det samtidigt för departementet varit angeläget att se till, att man lämnade så stor frihet som överhuvud taget är möjligt för intressenterna i dessa skogar. Jag tror att vi, när vi förelagt riksdagen det förslag, som propositionen innehåller, tagit all den hänsyn till intressenterna som varit möjlig att taga.

Nu har det en gång tidigare uttalats här, att denna proposition framlagts litet sent. Det är jag villig att erkänna. Det är alldeles klart, att man kan säga, att detta förslag kunde ha stått över till nästa år. Men det ingår i ett komplex av lagar som omfattar husbehovsskogarna i allmänhet och särskilt dessa skogar i Västerbotten och Norrbotten samt dessa allmänningsskogar. Förhållandena äro helt annorlunda uppe i Västerbotten och Norrbotten mot i andra delar av landet. I husbehovsskogarna är det utsyning vart femte år. Blott under den korta tid jag haft med jordbruksdepartementet att göra har det förelegat framställningar, som domänstyrelsen livligt tillstyrkt, om att det skulle bli ytterligare utsyning. På grund av bestämmelserna i lagen har det dock ej varit möjligt för Kungl. Maj:t att tillmötesgå dessa framställningar från delägarna i skogarna. En av dessa framställningar har även, innan Kungl. Maj:ts beslut fattats, varit underställd justitiekanslerns prövning, så att någon tvekan om tolkningen förefinnes inte. Det är följaktligen ett oerhört stort intresse för Västerbotten och Norrbotten i första hand att få ändrade förhållandena på detta område. Jag har alltså ansett, att man borde tillmötesgå intressenterna, som också gjort framställningar flera gånger. Det är ett intresse som berör stora grupper av befolkningen, och deras förhållanden bli mycket förändrade, när deras skogar komma under 1932 års lappmarkslag. Det var den viktigaste anledningen till att jag ansåg, att propositionen borde läggas fram även om det skedde vid en sen tidpunkt av riksdagen.

Sedan ha här också framkommit vissa särskilda invändningar mot det framlagda förslaget, i det man ansett, att Kungl. Maj:t även bort vidtaga änd-

Ang. förslag till lag om allmänningsskogar i Norrland och Dalarna m. m.
(Forts.)

ringar i fråga om dispositionen av skogarnas avkastning. Det kan då framhållas, att ett av skälen till att jag ej ansåg, att man härvidlag borde göra någon ändring, var, att för närvarande beslutar länsstyrelsen, hur avkastningen skall disponeras. Hade det varit på ett annat sätt nu, skulle det ej alls fallit mig in att göra någon ändring. Vad professor Holmbäck här omnämnt hänför sig i varje fall ej till nuvarande förhållanden. I övrigt tror jag ej, att förhållandena i detta fall äro alldeles jämförliga med förhållandena i avseende å allmänningsskogarna, därför att i fråga om allmänningskogarna äro vissa linjer uppdragna för hur delägarna skola dela avkastningen av dessa skogar. Det finns vissa av de skogar, som beröras av lagstiftningen, där en del av avkastningen använts för kommunala ändamål, och då är det självfallet, att saken i det fallet ligger litet annorlunda till.

Jag vill tillägga, att när det gäller att i detta fall fastställa och utfärda reglementen, förutsätter jag, att jordbruksdepartementet kommer att taga all den hänsyn till vederbörande intressenter som är möjlig och se till, att deras intressen befrämjas och att det blir goda och praktiska resultat av denna lagstiftning vid dess tillämpning.

Herr **Andersson** i Rasjön: Herr talman! Jag begärde ordet för att konstatera, att man här genomför en lagstiftning som ej är av något praktiskt behov påkallad. Det förefinnes ingen önskan hos dem som närmast äro berörda av lagstiftningen, att den skall komma till stånd. Jag tror ej heller, att man från myndigheternas sida kan påvisa något oavvisligt behov av densamma. Det enda skäl, varför denna lagstiftning har drivits fram, är såvitt jag förstår, att den ingår som ett led i en sammanhängande rad av lagar på skogshushållningens område. När den allmänna skogsvårdslagstiftningen genomfördes, lämnades dessa allmänningsskogar jämte åtskilliga andra slag av skogar utanför. Sedan har man infört särslagstiftning för vissa av dessa skogar, och ett av de härvid framlagda lagförslagen är denna lag om allmänningsskogar. Man har ansett, att det här varit en lucka som borde fyllas genom en särskild lag. Men dessa skogar äro, som här framhållits under debatten, av en alldeles särskild natur. Det är delar av respektive hemmansägares fastigheter som det är fråga om. Därför anser jag, och det är också uppfattningen i de trakter av Dalarna, där man är intresserad av dessa spörsmål, att det mycket väl här gått för sig att låta skogsvårdslagarna i forstligt hänseende utan vidare gälla för dessa skogar och i övrigt tillämpat lagen om bysamfälligheter. Man hade då ej behövt införa någon särskild lag, utan man hade kunnat ordna den administrativa, ekonomiska och forstliga sidan av saken med de lagar som finnas.

I detta anförande instämde herrar *Gezelius* och *Eriksson* i Frägsta.

Herr **Jacobson**: Herr talman! Jag vill endast till herr Ericsson i Sörsjön säga, att det ej går att sakligt försvara den ståndpunkt i denna fråga som intagits av skogslagkommissionens majoritet.

Vidare anfördes ej. Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 15.

Föredrogos vart efter annat jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 92, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2, 4 och 6 §§ samt 13 § 1 mom. lagen den 10 juni 1932

(nr 180) om vård av vissa skogar inom Västerbottens och Norrbottens läns lappmarker med flera områden;

nr 93, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för vissa fastigheters i Västerbottens och Norrbottens län förseende med husbehovsvirke;

nr 94, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av viss personal vid domänverket; och

nr 95, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående överenskommelse om svensk-danskt samarbete för bekämpande av mul- och klövsjukan.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

§ 16.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets utlåtande, nr 19, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m., i vad propositionen hänvisats till konstitutionsutskottet, ävensom i ämnet väckta motioner;

statsutskottets utlåtanden:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition om anslag till bidrag till standardiseringsverksamheten;

nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av ämbetsbyggnader för marinens och flygvapnets ledande organ m. m.;

nr 175, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad förläggningsplats för Värmlands flygflottilj m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till avlöningar och materiel m. m. vid universiteten i Uppsala och Lund jämte vissa i ämnet väckta motioner;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående anslag till domkapiteln och stiftsnämnderna för budgetåret 1938/39 m. m. jämte en i ämnet väckt motion;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående dyrtidstillägg åt lärare vid vissa statsunderstödda undervisnings- m. fl. anstalter;

nr 179, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till medicinalstyrelsen för budgetåret 1938/39 jämte en i ämnet väckt motion;

nr 180, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under femte huvudtiteln gjorda framställningar om anslag till vissa byggnader för sjukvårdsändamål jämte en i ämnet väckt motion;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av en central depå för blindas arbeten jämte i ämnet väckta motioner;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m.;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 184, i anledning av vissa i Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 jämte i ämnet väckta motioner behandlade allmänna principfrågor;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39 i vad propositionen avser anslag under justitiedepartementets verksamhetsområde;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskaps-

stat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under försvarsdepartementets verksamhetsområde;

nr 187, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under socialdepartementets verksamhetsområde, jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under kommunikationsdepartementets verksamhetsområde med undantag för affärsverken;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 190, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag under handelsdepartementets verksamhetsområde, jämte i ämnet väckta motioner;

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till beredskapsstat för budgetåret 1938/39, i vad propositionen avser anslag till kapitalinvestering i affärsverksfonderna, jämte en i ämnet väckt motion;

nr 192, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t gjorda framställningar om anslag till byggnadsarbeten, avseende ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde;

nr 193, i anledning av utav Kungl. Maj:t gjord framställning om anslag till uppförande av domkapitelshus i Växjö;

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till Uppsala universitet: Inredningsarbeten m. m. för universitetsbiblioteket;

nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till Småskoleseminarier: Utrustning;

nr 196, i anledning av Kungl. Maj:ts förslag om avsättning till statens automobilskattemedelsfond m. m.;

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1938/39 till utbyggande av fångvårdens ungdomsanstalt å Skenäs m. m.;

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift till viss del av ogulden skatt för Kiplingebergs och Närlinge fideikommisssegendomar m. m.;

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till nyanskaffning av maskiner för mynt- och justeringsverket;

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till driften av epidemisjukhus jämte i ämnet väckta motioner;

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1938/39 till länsnykterhetsnämnder m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 202, i anledning av motion rörande anordnande av semesterhem för arbetare m. fl.;

nr 203, i anledning av motion angående nedbringande av räntan å vissa lån från pensionsförsäkringsfonden; och

nr 204, i anledning av motioner i anslutning till Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av lagen den 22 juni 1911 om ekonomiska föreningar;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vissa delar av förordningen den 19 november 1914 (nr 383) angående stämpelavgiften; och

nr 32, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till omläggning av den direkta statsbeskattningen m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

bankoutskottets utlåtanden;

nr 61, i anledning av väckta motioner om provisorisk pensionsförstärkning åt pensionerade befattningshavare i statens tjänst m. m.;

nr 62, i anledning av väckta motioner om utredning rörande förbättring av tjänstepensionerna för vissa lärare vid de allmänna läroverken m. fl. statliga läroanstalter;

nr 63, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande viss omläggning av driften vid riksbankens pappersbruk i Tumba m. m.;

nr 64, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning angående reparations- och moderniseringsarbeten inom det s. k. Stora stenhuset vid Tumba bruk;

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående dyrtidstillägg åt befattningshavare i statens tjänst m. fl. under budgetåret 1938/39, i vad rör pensionsväsendet;

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning om anslag till dyrtidstillägg åt f. d. befattningshavare i statens tjänst m. fl. pensionärer samt åt pensionsberättigade änkor och barn efter befattningshavare i statens tjänst m. fl.;

nr 67, i anledning av väckt motion om pension och gratifikation åt förre vaktmästaren hos riksdagens andra kammare E. E. Johansson;

nr 68, angående provisoriskt dyrtidstillägg under budgetåret 1938/39 till befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 69, angående provisorisk avlöningsförstärkning under budgetåret 1938/39 till befattningshavare vid riksdagens verk;

nr 70, angående regleringen för budgetåret 1938/39 av utgifterna under huvudtiteln Riksdagen och dess verk m. m.;

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående anslag för budgetåret 1938/39 till pensionering av civila tjänst innehavare m. m.;

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändringar i reglementet den 31 december 1919 (nr 878) för statens pensionsanstalt m. m.; och

nr 73, angående vissa anslag under elfte huvudtiteln för budgetåret 1938/39; samt

första lagutskottets utlåtanden:

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1938/39;

nr 57, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 6 § ecklesiastik boställsordning den 30 augusti 1932 (nr 400) m. m.; och

nr 58, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändrad lydelse av 46 och 75 §§ lagen den 22 juni 1911 (nr 55 s. 1) om ekonomiska föreningar.

§ 17.

Anmäldes och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 324, angående utredning av frågan om läkarutbildningens reformering; och

nr 327, angående ett effektivare utnyttjande av skol- och bildningsfilmen i undervisningens tjänst.

§ 18.

Justerades protokollsutdrag.

§ 19.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr <i>Dahlbäck</i> (sjuk)	under	4 dagar fr. o. m. den 27 maj,
› <i>Kyling</i>	›	den 30 maj,
› <i>Andersson</i> i Vigelsbo	›	› 29 ›
› <i>Fält</i>	›	2 dagar fr. o. m. den 28 maj,
› <i>Persson</i> i Norrby	›	den 31 maj,
› <i>Eriksson</i> i Sandby	›	2 dagar fr. o. m. den 29 maj,
› <i>Pettersson</i> i Hällbacken	›	2 › › › 29 ›
› <i>Johansson</i> i Djursnäs	›	2 › › › 29 › och
fru <i>Rönn-Christiansson</i>	›	2 › › › 29 › .

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 6.11 e. m.

In fidem
Sune Norrman.